។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

សុត្តនិបាតបាឡិ

១. ឧរគវគ្គោ

១. ឧរគសុត្តំ

១. យោ [យោ វេ (ស្យា.)] ឧប្បតិតំ វិនេតិ កោធំ, វិសដំ សប្បវិសំវ ឱសធេហិ [ឱសធេភិ (ក.)];
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ [ជិណ្ណមិវ តចំ (សី. ស្យា. កំ. បី.), ជិណ្ណមិវា តចំ (?)] បុរាណំ។

២. យោ រាគមុទច្ឆិទា អសេសំ, ភិសបុប្ផំវ សរោរុហំ [សរេរុហំ (ក.)] វិគយ្ហ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ, បុរាណំ។

៣. យោ តណ្ហមុទច្ឆិទា អសេសំ, សរិតំ សីឃសរំ វិសោសយិត្វា;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

៤. យោ មានមុទព្ពធី អសេសំ, នឡសេតុំវ សុទុព្ពលំ មហោឃោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

៥. យោ នាជ្ឈគមា ភវេសុ សារំ, វិចិនំ បុប្ផមិវ [បុប្ផមិវ (ពហូសុ)] ឧទុម្ពរេសុ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

៦. យស្សន្តរតោ ន សន្តិ កោបា, ឥតិភវាភវតញ្ច [ឥតិព្ភវាភវតញ្ច (ក.)] វីតិវត្តោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

៧. យស្ស វិតក្កា វិធូបិតា, អជ្ឈត្តំ សុវិកប្បិតា អសេសា;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

៨. យោ នាច្ចសារី ន បច្ចសារី, សព្ពំ អច្ចគមា ឥមំ បបញ្ចំ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

៩. យោ នាច្ចសារី ន បច្ចសារី, សព្ពំ វិតថមិទន្តិ ញត្វា [ឧត្វា (ស្យា. បី. ក.)] លោកេ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១០. យោ នាច្ចសារី ន បច្ចសារី, សព្ពំ វិតថមិទន្តិ វីតលោភោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១១. យោ នាច្ចសារី ន បច្ចសារី, សព្ពំ វិតថមិទន្តិ វីតរាគោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១២. យោ នាច្ចសារី ន បច្ចសារី, សព្ពំ វិតថមិទន្តិ វីតទោសោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១៣. យោ នាច្ចសារី ន បច្ចសារី, សព្ពំ វិតថមិទន្តិ វីតមោហោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១៤. យស្សានុសយា ន សន្តិ កេចិ, មូលា ច អកុសលា សមូហតាសេ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១៥. យស្ស ទរថជា ន សន្តិ កេចិ, ឱរំ អាគមនាយ បច្ចយាសេ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១៦. យស្ស វនថជា ន សន្តិ កេចិ, វិនិពន្ធាយ ភវាយ ហេតុកប្បា;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

១៧. យោ នីវរណេ បហាយ បញ្ច, អនិឃោ តិណ្ណកថំកថោ វិសល្លោ;
សោ ភិក្ខុ ជហាតិ ឱរបារំ, ឧរគោ ជិណ្ណមិវត្តចំ បុរាណំ។

ឧរគសុត្តំ បឋមំ និដ្ឋិតំ។

២. ធនិយសុត្តំ

១៨. “បក្កោទនោ ទុទ្ធខីរោហមស្មិ, (ឥតិ ធនិយោ គោបោ)
អនុតីរេ មហិយា សមានវាសោ;
ឆន្នា កុដិ អាហិតោ គិនិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

១៩. “អក្កោធនោ វិគតខិលោហមស្មិ [វិគតខីលោហមស្មិ (សី. បី.)], (ឥតិ ភគវា)
អនុតីរេ មហិយេករត្តិវាសោ;
វិវដា កុដិ និព្ពុតោ គិនិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២០. “អន្ធកមកសា ន វិជ្ជរេ, (ឥតិ ធនិយោ គោបោ)
កច្ឆេ រូឡ្ហតិណេ ចរន្តិ គាវោ;
វុដ្ឋិម្បិ សហេយ្យុមាគតំ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២១. “ពទ្ធាសិ ភិសី សុសង្ខតា, (ឥតិ ភគវា)
តិណ្ណោ បារគតោ វិនេយ្យ ឱឃំ;
អត្ថោ ភិសិយា ន វិជ្ជតិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២២. “គោបី មម អស្សវា អលោលា, (ឥតិ ធនិយោ គោបោ)
ទីឃរត្តំ [ទីឃរត្ត (ក.)] សំវាសិយា មនាបា;
តស្សា ន សុណាមិ កិញ្ចិ បាបំ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៣. “ចិត្តំ មម អស្សវំ វិមុត្តំ, (ឥតិ ភគវា)
ទីឃរត្តំ បរិភាវិតំ សុទន្តំ;
បាបំ បន មេ ន វិជ្ជតិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៤. “អត្តវេតនភតោហមស្មិ , (ឥតិ ធនិយោ គោបោ)
បុត្តា ច មេ សមានិយា អរោគា;
តេសំ ន សុណាមិ កិញ្ចិ បាបំ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៥. “នាហំ ភតកោស្មិ កស្សចិ, (ឥតិ ភគវា)
និព្ពិដ្ឋេន ចរាមិ សព្ពលោកេ;
អត្ថោ ភតិយា ន វិជ្ជតិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៦. “អត្ថិ វសា អត្ថិ ធេនុបា, (ឥតិ ធនិយោ គោបោ)
គោធរណិយោ បវេណិយោបិ អត្ថិ;
ឧសភោបិ គវម្បតីធ អត្ថិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៧. “នត្ថិ វសា នត្ថិ ធេនុបា, (ឥតិ ភគវា)
គោធរណិយោ បវេណិយោបិ នត្ថិ;
ឧសភោបិ គវម្បតីធ នត្ថិ, អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៨. “ខិលា និខាតា អសម្បវេធី, (ឥតិ ធនិយោ គោបោ)
ទាមា មុញ្ជមយា នវា សុសណ្ឋានា;

ន ហិ សក្ខិន្តិ ធេនុបាបិ ធេត្តុំ [ធេតុំ (ក.)], អថ ចេ បត្ថយសី បវស្ស ទេវ”។

២៩. “ឧសភោរិវ ឆេត្វ [ឆេត្វា (ស្យា. ក.)] ពន្ធនានិ, (ឥតិ ភគវា)
នាគោ បូតិលតំវ ទាលយិត្វា [បូតិលតំ បទាលយិត្វា (ស្យា. ក.)];
នាហំ បុនុបេស្សំ [បុន ឧបេស្សំ (សី. ស្យា. កំ. បី.), បុនុបេយ្យ (ក.)] គព្ភសេយ្យំ, អថ ចេ បត្ថយសី ប
វស្ស ទេវ”។

៣០. “និន្នញ្ច ថលញ្ច បូរយន្តោ, មហាមេឃោ បវស្សិ តាវទេវ;
សុត្វា ទេវស្ស វស្សតោ, ឥមមត្ថំ ធនិយោ អភាសថ។

៣១. “លាភា វត នោ អនប្បកា, យេ មយំ ភគវន្តំ អទ្ទសាម;
សរណំ តំ ឧបេម ចក្ខុម, សត្ថា នោ ហោហិ តុវំ មហាមុនិ។

៣២. “គោបី ច អហញ្ច អស្សវា, ព្រហ្មចរិយំ [ព្រហ្មចរិយ (ក.)] សុគតេ ចរាមសេ;
ជាតិមរណស្ស បារគូ [បារគា (សី. ស្យា. កំ. បី.)], ទុក្ខស្សន្តករា ភវាមសេ”។

៣៣. “នន្ទតិ បុត្តេហិ បុត្តិមា, (ឥតិ មារោ បាបិមា)
គោមា [គោមិកោ (សី. បី.), គោបិកោ (ស្យា. កំ.), គោបិយោ (ក.)] គោហិ តថេវ នន្ទតិ;
ឧបធី ហិ នរស្ស នន្ទនា, ន ហិ សោ នន្ទតិ យោ និរូបធិ”។

៣៤. “សោចតិ បុត្តេហិ បុត្តិមា, (ឥតិ ភគវា)
គោបិយោ គោហិ តថេវ សោចតិ;
ឧបធី ហិ នរស្ស សោចនា, ន ហិ សោ សោចតិ យោ និរូបធី”តិ។

ធនិយសុត្តំ ទុតិយំ និដ្ឋិតំ។

៣. ខគ្គវិសាណសុត្តំ

៣៥. សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, អវិហេឋយំ អញ្ញតរម្បិ តេសំ;
ន បុត្តមិច្ឆេយ្យ កុតោ សហាយំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៣៦. សំសគ្គជាតស្ស ភវន្តិ ស្នេហា, ស្នេហន្វយំ ទុក្ខមិទំ បហោតិ;
អាទីនវំ ស្នេហជំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៣៧. មិត្តេ សុហជ្ជេ អនុកម្បមានោ, ហាបេតិ អត្ថំ បដិពទ្ធចិត្តោ;
ឯតំ ភយំ សន្ថវេ [សន្ធវេ (ក.)] បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៣៨. វំសោ វិសាលោវ យថា វិសត្តោ, បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា;
វំសក្កឡីរោវ [វំសកឡីរោវ (សី.), វំសាកឡីរោវ (ស្យា. កំ. បី.), វំសេកឡីរោវ (និទ្ទេស)] សជ្ជមានោ, ឯកោ
ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៣៩. មិគោ អរញ្ញម្ហិ យថា អពទ្ធោ [អពន្ធោ (ស្យា. កំ.)], យេនិច្ឆកំ គច្ឆតិ គោចរាយ;
វិញ្ញូ នរោ សេរិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤០. អាមន្តនា ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, វាសេ ឋានេ គមនេ ចារិកាយ;
អនភិជ្ឈិតំ សេរិតំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤១. ខិឌ្ឌា រតី ហោតិ សហាយមជ្ឈេ, បុត្តេសុ ច វិបុលំ ហោតិ បេមំ;
បិយវិប្បយោគំ វិជិគុច្ឆមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤២. ចាតុទ្ទិសោ អប្បដិឃោ ច ហោតិ, សន្តុស្សមានោ ឥតរីតរេន;
បរិស្សយានំ សហិតា អឆម្ភី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤៣. ទុស្សង្គហា បព្ពជិតាបិ ឯកេ, អថោ គហដ្ឋា ឃរមាវសន្តា;
អប្បោស្សុក្កោ បរបុត្តេសុ ហុត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤៤. ឱរោបយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ [គិហិវ្យញ្ជនានិ (ស្យា. កំ. បី.)], សញ្ឆិន្នបត្តោ [សំសីនបត្តោ (សី.)] យថា កោវិឡារោ;
ឆេត្វាន វីរោ គិហិពន្ធនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤៥. សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធិំ ចរំ សាធុវិហារិធីរំ;
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ, ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

៤៦. នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ, សទ្ធិំ ចរំ សាធុវិហារិធីរំ;
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ, ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ។

៤៧. អទ្ធា បសំសាម សហាយសម្បទំ, សេដ្ឋា សមា សេវិតព្ពា សហាយា;
ឯតេ អលទ្ធា អនវជ្ជភោជី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤៨. ទិស្វា សុវណ្ណស្ស បភស្សរានិ, កម្មារបុត្តេន សុនិដ្ឋិតានិ;
សង្ឃដ្ដមានានិ ទុវេ ភុជស្មិំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៤៩. ឯវំ ទុតិយេន [ទុតិយេន (សព្ពត្ថ)] សហា មមស្ស, វាចាភិលាបោ អភិសជ្ជនា វា;
ឯតំ ភយំ អាយតិំ បេក្ខមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥០. កាមា ហិ ចិត្រា មធុរា មនោរមា, វិរូបរូបេន មថេន្តិ ចិត្តំ;
អាទីនវំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥១. ឦតី ច គណ្ឌោ ច ឧបទ្ទវោ ច, រោគោ ច សល្លញ្ច ភយញ្ច មេតំ;
ឯតំ ភយំ កាមគុណេសុ ទិស្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥២. សីតញ្ច ឧណ្ហញ្ច ខុទំ បិបាសំ, វាតាតបេ ឌំសសរីសបេ [ឌំសសិរឹសបេ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ច;
សព្ពានិបេតានិ អភិសម្ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៣. នាគោវ យូថានិ វិវជ្ជយិត្វា, សញ្ជាតខន្ធោ បទុមី ឧឡារោ;
យថាភិរន្តំ វិហរំ [វិហរេ (សី. បី. និទ្ទេស)] អរញ្ញេ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៤. អដ្ឋានតំ សង្គណិការតស្ស, យំ ផស្សយេ [ផុស្សយេ (ស្យា.)] សាមយិកំ វិមុត្តិំ;
អាទិច្ចពន្ធុស្ស វចោ និសម្ម, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៥. ទិដ្ឋីវិសូកានិ ឧបាតិវត្តោ, បត្តោ និយាមំ បដិលទ្ធមគ្គោ;
ឧប្បន្នញាណោម្ហិ អនញ្ញនេយ្យោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៦. និល្លោលុបោ និក្កុហោ និប្បិបាសោ, និម្មក្ខោ និទ្ធន្តកសាវមោហោ;
និរាសយោ [និរាសាសោ (ក.)] សព្ពលោកេ ភវិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៧. បាបំ សហាយំ បរិវជ្ជយេថ, អនត្ថទស្សិំ វិសមេ និវិដ្ឋំ;
សយំ ន សេវេ បសុតំ បមត្តំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៨. ពហុស្សុតំ ធម្មធរំ ភជេថ, មិត្តំ ឧឡារំ បដិភានវន្តំ;
អញ្ញាយ អត្ថានិ វិនេយ្យ កង្ខំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៥៩. ខិឌ្ឌំ រតិំ កាមសុខញ្ច លោកេ, អនលង្ករិត្វា អនបេក្ខមានោ;
វិភូសនដ្ឋានា វិរតោ សច្ចវាទី, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦០. បុត្តញ្ច ទារំ បិតរញ្ច មាតរំ, ធនានិ ធញ្ញានិ ច ពន្ធវានិ [ពន្ធវានិ ច (បី.)];
ហិត្វាន កាមានិ យថោធិកានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦១. សង្គោ ឯសោ បរិត្តមេត្ថ សោខ្យំ, អប្បស្សាទោ ទុក្ខមេត្ថ ភិយ្យោ;
គឡោ ឯសោ ឥតិ ញត្វា មុតីមា [មតីមា (ស្យា. ក.)], ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦២. សន្ទាលយិត្វាន [បទាលយិត្វាន (ក.)] សំយោជនានិ, ជាលំវ ភេត្វា សលិលម្ពុចារី;
អគ្គីវ ទឌ្ឍំ អនិវត្តមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៣. ឱក្ខិត្តចក្ខូ ន ច បាទលោលោ, គុត្តិន្ទ្រិយោ រក្ខិតមានសានោ;
អនវស្សុតោ អបរិឌយ្ហមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៤. ឱហារយិត្វា គិហិព្យញ្ជនានិ, សញ្ឆន្នបត្តោ [សញ្ឆិន្នបត្តោ (ស្យា. បី.), បច្ឆិន្នបត្តោ (ក.)] យថា បារិឆត្តោ;
កាសាយវត្ថោ អភិនិក្ខមិត្វា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៥. រសេសុ គេធំ អករំ អលោលោ, អនញ្ញបោសី សបទានចារី;
កុលេ កុលេ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ [អប្បដិពន្ធចិត្តោ (ក.)], ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៦. បហាយ បញ្ចាវរណានិ ចេតសោ, ឧបក្កិលេសេ ព្យបនុជ្ជ សព្ពេ;
អនិស្សិតោ ឆេត្វ [ឆេត្វា (ស្យា. បី. ក.)] សិនេហទោសំ [ស្នេហទោសំ (ក.)], ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៧. វិបិដ្ឋិកត្វាន សុខំ ទុខញ្ច, បុព្ពេវ ច សោមនស្សទោមនស្សំ;
លទ្ធានុបេក្ខំ សមថំ វិសុទ្ធំ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៨. អារទ្ធវីរិយោ បរមត្ថបត្តិយា, អលីនចិត្តោ អកុសីតវុត្តិ;
ទឡ្ហនិក្កមោ ថាមពលូបបន្នោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៦៩. បដិសល្លានំ ឈានមរិញ្ចមានោ, ធម្មេសុ និច្ចំ អនុធម្មចារី;
អាទីនវំ សម្មសិតា ភវេសុ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៧០. តណ្ហក្ខយំ បត្ថយមប្បមត្តោ, អនេឡមូគោ [អនេលមូគោ (ស្យា. បី. ក.)] សុតវា សតីមា;
សង្ខាតធម្មោ និយតោ បធានវា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៧១. សីហោវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តោ, វាតោវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានោ;
បទុមំវ តោយេន អលិប្បមានោ [អលិម្បមានោ (សី. ស្យា. ក.)], ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៧២. សីហោ យថា ទាឋពលី បសយ្ហ, រាជា មិគានំ អភិភុយ្យ ចារី;
សេវេថ បន្តានិ សេនាសនានិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៧៣. មេត្តំ ឧបេក្ខំ ករុណំ វិមុត្តិំ, អាសេវមានោ មុទិតញ្ច កាលេ;
សព្ពេន លោកេន អវិរុជ្ឈមានោ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៧៤. រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ, សន្ទាលយិត្វាន សំយោជនានិ;
អសន្តសំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

៧៥. ភជន្តិ សេវន្តិ ច ការណត្ថា, និក្ការណា ទុល្លភា អជ្ជ មិត្តា;
អត្តដ្ឋបញ្ញា អសុចី មនុស្សា, ឯកោ ចរេ ខគ្គវិសាណកប្បោ។

ខគ្គវិសាណសុត្តំ តតិយំ និដ្ឋិតំ។

៤. កសិភារទ្វាជសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា មគធេសុ វិហរតិ ទក្ខិណាគិរិស្មិំ [ទក្ខិណគិរិស្មិំ (ក.)] ឯកនាឡាយំ ព្រាហ្មណគាមេ។ តេន ខោ បន សមយេន កសិភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស បញ្ចមត្តានិ នង្គលសតានិ បយុត្តានិ ហោន្តិ វប្បកាលេ។ អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន កសិភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស កម្មន្តោ តេនុបសង្កមិ។ តេន ខោ បន សមយេន កសិភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស បរិវេសនា វត្តតិ។ អថ ខោ ភគវា យេន បរិវេសនា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។

អទ្ទសា ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ បិណ្ឌាយ ឋិតំ។ ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អហំ ខោ, សមណ, កសាមិ ច វបាមិ ច; កសិត្វា ច វបិត្វា ច ភុញ្ជាមិ។ ត្វម្បិ, សមណ, កសស្សុ ច វបស្សុ ច; កសិត្វា ច វបិត្វា ច ភុញ្ជស្សូ”តិ។

“អហម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, កសាមិ ច វបាមិ ច; កសិត្វា ច វបិត្វា ច ភុញ្ជាមី”តិ។ “ន ខោ បន មយំ [ន ខោ បន សមណ (ស្យា.)] បស្សាម ភោតោ គោតមស្ស យុគំ វា នង្គលំ វា ផាលំ វា បាចនំ វា ពលិពទ្ទេ [ពលិវទ្ទេ (សី. បី.), ពលីពទ្ទេ (?)] វា។ អថ ច បន ភវំ គោតមោ ឯវមាហ – ‘អហម្បិ ខោ, ព្រាហ្មណ, កសាមិ ច វបាមិ ច; កសិត្វា ច វបិត្វា ច ភុញ្ជាមី’”តិ។

អថ ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៧៦. “កស្សកោ បដិជានាសិ, ន ច បស្សាម តេ កសឹ;
កសឹ នោ បុច្ឆិតោ ព្រូហិ, យថា ជានេមុ តេ កសឹ”។

៧៧. “សទ្ធា ពីជំ តបោ វុដ្ឋិ, បញ្ញា មេ យុគនង្គលំ;
ហិរី ឦសា មនោ យោត្តំ, សតិ មេ ផាលបាចនំ។

៧៨. “កាយគុត្តោ វចីគុត្តោ, អាហារេ ឧទរេ យតោ;
សច្ចំ ករោមិ និទ្ទានំ, សោរច្ចំ មេ បមោចនំ។

៧៩. “វីរិយំ មេ ធុរធោរយ្ហំ, យោគក្ខេមាធិវាហនំ;
គច្ឆតិ អនិវត្តន្តំ, យត្ថ គន្ត្វា ន សោចតិ។

៨០. “ឯវមេសា កសី កដ្ឋា, សា ហោតិ អមតប្ផលា;
ឯតំ កសឹ កសិត្វាន, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ។

អថ ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ មហតិយា កំសបាតិយា បាយសំ [បាយាសំ (សព្ពត្ថ)] វឌ្ឍេត្វា ភគវតោ ឧបនាមេសិ – “ភុញ្ជតុ ភវំ គោតមោ បាយសំ។ កស្សកោ ភវំ; យំ ហិ ភវំ គោតមោ អមតប្ផលំ [អមតប្ផលម្បិ (សំ. និ. ១.១៩៧)] កសឹ កសតី”តិ។

៨១. “គាថាភិគីតំ មេ អភោជនេយ្យំ, សម្បស្សតំ ព្រាហ្មណ នេស ធម្មោ;
គាថាភិគីតំ បនុទន្តិ ពុទ្ធា, ធម្មេ សតី ព្រាហ្មណ វុត្តិរេសា។

៨២. “អញ្ញេន ច កេវលិនំ មហេសឹ, ខីណាសវំ កុក្កុច្ចវូបសន្តំ;
អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋហស្សុ, ខេត្តំ ហិ តំ បុញ្ញបេក្ខស្ស ហោតី”តិ។

“អថ កស្ស ចាហំ, ភោ គោតម, ឥមំ បាយសំ ទម្មី”តិ? “ន ខ្វាហំ តំ, ព្រាហ្មណ, បស្សាមិ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ, យស្ស សោ បាយសោ ភុត្តោ សម្មា បរិណាមំ គច្ឆេយ្យ, អញ្ញត្រ តថាគតស្ស វា តថាគតសាវកស្ស វា។ តេន ហិ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, តំ បាយសំ អប្បហរិតេ វា ឆឌ្ឌេហិ អប្បាណកេ វា ឧទកេ ឱបិលាបេហី”តិ។

អថ ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ តំ បាយសំ អប្បាណកេ ឧទកេ ឱបិលាបេសិ។ អថ ខោ សោ បាយសោ ឧទកេ បក្ខិត្តោ ចិច្ចិដាយតិ ចិដិចិដាយតិ សន្ធូបាយតិ សម្បធូបាយតិ [សន្ធូមាយតិ សម្បធូមាយតិ (ស្យា.)]។ សេយ្យថាបិ នាម ផាលោ ទិវសំ សន្តត្តោ [ទិវសសន្តត្តោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឧទកេ បក្ខិត្តោ ចិច្ចិដាយតិ ចិដិចិដាយតិ សន្ធូបាយតិ សម្បធូបាយតិ; ឯវមេវ សោ បាយសោ ឧទកេ បក្ខិត្តោ ចិច្ចិដាយតិ ចិដិចិដាយតិ សន្ធូបាយតិ សម្បធូបាយតិ។

អថ ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ សំវិគ្គោ លោមហដ្ឋជាតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ , ភោ គោតម! សេយ្យថាបិ, ភោ គោតម, និក្កុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ, បដិច្ឆន្នំ វា វិវរេយ្យ, មូឡ្ហស្ស វា មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, អន្ធការេ វា តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ, ចក្ខុមន្តោ រូបានិ ទក្ខន្តីតិ [ទក្ខិន្តីតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)]; ឯវមេវំ ភោតា គោតមេន អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោ។ ឯសាហំ ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច, លភេយ្យាហំ ភោតោ គោតមស្ស សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យំ ឧបសម្បទ”ន្តិ។

អលត្ថ ខោ កសិភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, អលត្ថ ឧបសម្បទំ។ អចិរូបសម្បន្នោ ខោ បនាយស្មា ភារទ្វាជោ ឯកោ វូបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ នចិរស្សេវ – យស្សត្ថាយ កុលបុត្តា សម្មទេវ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជន្តិ, តទនុត្តរំ – ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា

សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិ។ “ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា”តិ អព្ភញ្ញាសិ។ អញ្ញតរោ ច [អញ្ញតរោ ច ខោ (សី. បី.), អញ្ញតរោ ខោ (ស្យា. កំ. ក.)] បនាយស្មា ភារទ្វាជោ អរហតំ អហោសីតិ។

កសិភារទ្វាជសុត្តំ ចតុត្ថំ និដ្ឋិតំ។

៥. ចុន្ទសុត្តំ

៨៣. “បុច្ឆាមិ មុនឹ បហូតបញ្ញំ, (ឥតិ ចុន្ទោ កម្មារបុត្តោ)
ពុទ្ធំ ធម្មស្សាមឹ វីតតណ្ហំ;
ទ្វិបទុត្តមំ [ទិបទុត្តមំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] សារថីនំ បវរំ, កតិ លោកេ សមណា តទិង្ឃ ព្រូហិ”។

៨៤. “ចតុរោ សមណា ន បញ្ចមត្ថិ, (ចុន្ទាតិ ភគវា)
តេ តេ អាវិករោមិ សក្ខិបុដ្ឋោ;
មគ្គជិនោ មគ្គទេសកោ ច, មគ្គេ ជីវតិ យោ ច មគ្គទូសី”។

៨៥. “កំ មគ្គជិនំ វទន្តិ ពុទ្ធា, (ឥតិ ចុន្ទោ កម្មារបុត្តោ)
មគ្គក្ខាយី កថំ អតុល្យោ ហោតិ;
មគ្គេ ជីវតិ មេ ព្រូហិ បុដ្ឋោ, អថ មេ អាវិករោហិ មគ្គទូសឹ” [មគ្គទូសិ (ក.)]។

៨៦. “យោ តិណ្ណកថំកថោ វិសល្លោ, និព្ពានាភិរតោ អនានុគិទ្ធោ;
លោកស្ស សទេវកស្ស នេតា, តាទឹ មគ្គជិនំ វទន្តិ ពុទ្ធា។

៨៧. “បរមំ បរមន្តិ យោធ ញត្វា, អក្ខាតិ វិភជតេ ឥធេវ ធម្មំ;
តំ កង្ខច្ឆិទំ មុនឹ អនេជំ, ទុតិយំ ភិក្ខុនមាហុ មគ្គទេសឹ។

៨៨. “យោ ធម្មបទេ សុទេសិតេ, មគ្គេ ជីវតិ សញ្ញតោ សតីមា;
អនវជ្ជបទានិ សេវមានោ, តតិយំ ភិក្ខុនមាហុ មគ្គជីវឹ។

៨៩. “ឆទនំ កត្វាន សុព្ពតានំ, បក្ខន្ទី កុលទូសកោ បគព្ភោ;
មាយាវី អសញ្ញតោ បលាបោ, បតិរូបេន ចរំ ស មគ្គទូសី។

៩០. “ឯតេ ច បដិវិជ្ឈិ យោ គហដ្ឋោ, សុតវា អរិយសាវកោ សបញ្ញោ;
សព្ពេ នេតាទិសាតិ [សព្ពេ នេ តាទិសាតិ (សី. ស្យា. បី.)] ញត្វា, ឥតិ ទិស្វា ន ហាបេតិ តស្ស សទ្ធា;
កថំ ហិ ទុដ្ឋេន អសម្បទុដ្ឋំ, សុទ្ធំ អសុទ្ធេន សមំ ករេយ្យា”តិ។

ចុន្ទសុត្តំ បញ្ចមំ និដ្ឋិតំ។

៦. បរាភវសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ អញ្ញតរា ទេវតា អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា កេវលកប្បំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ សា ទេវតា ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៩១. “បរាភវន្តំ បុរិសំ, មយំ បុច្ឆាម គោតម [គោតមំ (សី. ស្យា.)];
ភគវន្តំ [ភវន្តំ (ស្យា. ក.)] បុដ្ឋុមាគម្ម, កឹ បរាភវតោ មុខំ”។

៩២. “សុវិជានោ ភវំ ហោតិ, សុវិជានោ [ទុវិជានោ (ស្យា. ក.)] បរាភវោ;
ធម្មកាមោ ភវំ ហោតិ, ធម្មទេស្សី បរាភវោ”។

៩៣. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, បឋមោ សោ បរាភវោ;
ទុតិយំ ភគវា ព្រូហិ, កឹ បរាភវតោ មុខំ”។

៩៤. “អសន្តស្ស បិយា ហោន្តិ, សន្តេ ន កុរុតេ បិយំ;
អសតំ ធម្មំ រោចេតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

៩៥. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, ទុតិយោ សោ បរាភវោ;
តតិយំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

៩៦. “និទ្ទាសីលី សភាសីលី, អនុដ្ឋាតា ច យោ នរោ;
អលសោ កោធបញ្ញាណោ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

៩៧. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, តតិយោ សោ បរាភវោ;
ចតុត្ថំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

៩៨. “យោ មាតរំ [យោ មាតរំ វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] បិតរំ វា, ជិណ្ណកំ គតយោព្ពនំ;
បហុ សន្តោ ន ភរតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

៩៩. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, ចតុត្ថោ សោ បរាភវោ;
បញ្ចមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០០. “យោ ព្រាហ្មណំ [យោ ព្រាហ្មណំ វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] សមណំ វា, អញ្ញំ វាបិ វនិព្ពកំ;
មុសាវាទេន វញ្ចេតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០១. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, បញ្ចមោ សោ បរាភវោ;
ឆដ្ឋមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០២. “បហូតវិត្តោ បុរិសោ, សហិរញ្ញោ សភោជនោ;
ឯកោ ភុញ្ជតិ សាទូនិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៣. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, ឆដ្ឋមោ សោ បរាភវោ;
សត្តមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៤. “ជាតិត្ថទ្ធោ ធនត្ថទ្ធោ, គោត្តត្ថទ្ធោ ច យោ នរោ;
សញ្ញាតិំ អតិមញ្ញេតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៥. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, សត្តមោ សោ បរាភវោ;
អដ្ឋមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៦. “ឥត្ថិធុត្តោ សុរាធុត្តោ, អក្ខធុត្តោ ច យោ នរោ;
លទ្ធំ លទ្ធំ វិនាសេតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៧. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, អដ្ឋមោ សោ បរាភវោ;
នវមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៨. “សេហិ ទារេហិ អសន្តុដ្ឋោ [ទារេហ្យសន្តុដ្ឋោ (ក.)], វេសិយាសុ បទុស្សតិ [បទិស្សតិ (សី.)];
ទុស្សតិ [ទិស្សតិ (សី. បី.)] បរទារេសុ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១០៩. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, នវមោ សោ បរាភវោ;
ទសមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១១០. “អតីតយោព្ពនោ បោសោ, អានេតិ តិម្ពរុត្ថនិំ;
តស្សា ឥស្សា ន សុបតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១១១. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, ទសមោ សោ បរាភវោ;
ឯកាទសមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១១២. “ឥត្ថិំ សោណ្ឌិំ វិកិរណិំ, បុរិសំ វាបិ តាទិសំ;
ឥស្សរិយស្មិំ ឋបេតិ [ឋាបេតិ (សី. បី.), ថបេតិ (ក.)], តំ បរាភវតោ មុខំ”។

១១៣. “ឥតិ ហេតំ វិជានាម, ឯកាទសមោ សោ បរាភវោ;
ទ្វាទសមំ ភគវា ព្រូហិ, កិំ បរាភវតោ មុខំ”។

១១៤. “អប្បភោគោ មហាតណ្ហោ, ខត្តិយេ ជាយតេ កុលេ;

សោ ច រដ្ឋំ បត្ថយតិ, តំ បរាភវតោ មុខំ’’។

១១៥. ‘‘ឯតេ បរាភវេ លោកេ, បណ្ឌិតោ សមវេក្ខិយ;
អរិយោ ទស្សនសម្បន្នោ, ស លោកំ ភជតេ សិវ’’ន្តិ។

បរាភវសុត្តំ ឆដ្ឋំ និដ្ឋិតំ។

៧. វសលសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តេន ខោ បន សមយេន អគ្គិកភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស និវេសនេ អគ្គិ បជ្ជលិតោ ហោតិ អាហុតិ បគ្គហិតា។ អថ ខោ ភគវា សាវត្ថិយំ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរមានោ យេន អគ្គិកភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ។

អទ្ទសា ខោ អគ្គិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ។ ទិស្វាន ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘តត្រេវ [អត្រេវ (ស្យា. ក.)], មុណ្ឌក; តត្រេវ, សមណក; តត្រេវ, វសលក តិដ្ឋាហី’’តិ។

ឯវំ វុត្តេ, ភគវា អគ្គិកភារទ្វាជំ ព្រាហ្មណំ ឯតទវោច – ‘‘ជានាសិ បន ត្វំ, ព្រាហ្មណ, វសលំ វា វសលករណេ វា ធម្មេ’’តិ? ‘‘ន ខ្វាហំ, ភោ គោតម, ជានាមិ វសលំ វា វសលករណេ វា ធម្មេ; សាធុ មេ ភវំ គោតមោ តថា ធម្មំ ទេសេតុ, យថាហំ ជានេយ្យំ វសលំ វា វសលករណេ វា ធម្មេ’’តិ។ ‘‘តេន ហិ, ព្រាហ្មណ, សុណាហិ, សាធុកំ មនសិ ករោហិ; ភាសិស្សាមី’’តិ។ ‘‘ឯវំ, ភោ’’តិ ខោ អគ្គិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ បច្ចស្សោសិ។ ភគវា ឯតទវោច –

១១៦. ‘‘កោធនោ ឧបនាហី ច, បាបមក្ខី ច យោ នរោ;
វិបន្នទិដ្ឋិ មាយាវី, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១១៧. ‘‘ឯកជំ វា ទ្វិជំ [ទិជំ (បី.)] វាបិ, យោធ បាណំ វិហឹសតិ;
យស្ស បាណេ ទយា នត្ថិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១១៨. ‘‘យោ ហន្តិ បរិរុន្ធតិ [ឧបរុន្ធេតិ (ស្យា.), ឧបរុន្ធតិ (ក.)], គាមានិ និគមានិ ច;
និគ្គាហកោ [និគ្ឃាតកោ (?)] សមញ្ញាតោ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១១៩. ‘‘គាមេ វា យទិ វា រញ្ញេ, យំ បរេសំ មមាយិតំ;
ថេយ្យា អទិន្នមាទេតិ [អទិន្នំ អាទិយតិ (សី. បី.)], តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២០. ‘‘យោ ហវេ ឥណមាទាយ, ចុជ្ជមានោ [ភុញ្ជមានោ (?)] បលាយតិ;
ន ហិ តេ ឥណមត្ថីតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២១. ‘‘យោ វេ កិញ្ចិក្ខកម្យតា, បន្ថស្មិំ វជន្តំ ជនំ;
ហន្ត្វា កិញ្ចិក្ខមាទេតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២២. ‘‘អត្តហេតុ បរហេតុ, ធនហេតុ ច [ធនហេតុ វ (ក.)] យោ នរោ;
សក្ខិបុដ្ឋោ មុសា ព្រូតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៣. ‘‘យោ ញាតីនំ សខីនំ វា, ទារេសុ បដិទិស្សតិ;
សាហសា [សហសា (សី. ស្យា.)] សម្បិយេន វា, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៤. ‘‘យោ មាតរំ បិតរំ វា, ជិណ្ណកំ គតយោព្ពនំ;
បហុ សន្តោ ន ភរតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៥. ‘‘យោ មាតរំ បិតរំ វា, ភាតរំ ភគិនិំ សសុំ;
ហន្តិ រោសេតិ វាចាយ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៦. ‘‘យោ អត្ថំ បុច្ឆិតោ សន្តោ, អនត្ថមនុសាសតិ;
បដិច្ឆន្នេន មន្តេតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៧.យោ កត្វា បាបកំ កម្មំ, មា មំ ជញ្ញាតិ ឥច្ឆតិ [រិភ. ៨៩៤ បស្សិតព្ពំ];
យោ បដិច្ឆន្នកម្មន្តោ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៨.“យោ វេ បរកុលំ គន្ត្វា, ភុត្វាន [សុត្វា ច (ស្យា. ក.)] សុចិភោជនំ;
អាគតំ នប្បដិបូជេតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១២៩.“យោ ព្រាហ្មណំ សមណំ វា, អញ្ញំ វាបិ វនិព្ពកំ;
មុសាវាទេន វញ្ចេតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១៣០.“យោ ព្រាហ្មណំ សមណំ វា, ភត្តកាលេ ឧបដ្ឋិតេ;
រោសេតិ វាចា ន ច ទេតិ, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១៣១.“អសតំ យោធ បព្រូតិ, មោហេន បលិគុណ្ឋិតោ;
កិញ្ចិក្ខំ និជិគីសានោ [និជិគីសានោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១៣២.“យោ ចត្តានំ សមុក្កំសេ, បរេ ច មវជានាតិ [មវជានតិ (សី. ស្យា. បី.)];
និហីនោ សេន មានេន, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១៣៣.“រោសកោ កទរិយោ ច, បាបិច្ឆោ មច្ឆរី សឋោ;
អហិរិកោ អនោត្តប្បី, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១៣៤.“យោ ពុទ្ធំ បរិភាសតិ, អថ វា តស្ស សាវកំ;
បរិព្ពាជំ [បរិព្ពជំ (ក.), បរិព្ពាជកំ (ស្យា. កំ.)] គហដ្ឋំ វា, តំ ជញ្ញា វសលោ ឥតិ។

១៣៥.“យោ វេ អនរហំ [អនរហា (សី. បី.)] សន្តោ, អរហំ បដិជានាតិ [បដិជានតិ (សី. ស្យា. បី.)];
ចោរោ សព្រហ្មកេ លោកេ, ឯសោ ខោ វសលាធមោ។

១៣៦.“ឯតេ ខោ វសលា វុត្តា, មយា យេតេ បកាសិតា;
ន ជច្ចា វសលោ ហោតិ, ន ជច្ចា ហោតិ ព្រាហ្មណោ;
កម្មុនា [កម្មនា (សី. បី.)] វសលោ ហោតិ, កម្មុនា ហោតិ ព្រាហ្មណោ។

១៣៧.“តទមិនាបិ ជានាថ, យថាមេទំ [យថាបេទំ (ក.)] និទស្សនំ;
ចណ្ឌាលបុត្តោ សោបាកោ [សបាកោ (?)], មាតង្គោ ឥតិ វិស្សុតោ។

១៣៨.“សោ យសំ បរមំ បត្តោ [សោ យសប្បរមប្បត្តោ (ស្យា. ក.)], មាតង្គោ យំ សុទុល្លភំ;
អាគច្ឆុំ តស្សុបដ្ឋានំ, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ពហូ។

១៣៩.“ទេវយានំ អភិរុយ្ហ, វិរជំ សោ មហាបថំ;
កាមរាគំ វិរាជេត្វា, ព្រហ្មលោកូបគោ អហុ;
ន នំ ជាតិ និវារេសិ, ព្រហ្មលោកូបបត្តិយា។

១៤០.“អជ្ឈាយកកុលេ ជាតា, ព្រាហ្មណា មន្តពន្ធវា;
តេ ច បាបេសុ កម្មេសុ, អភិណ្ហមុបទិស្សរេ។

១៤១.“ទិដ្ឋេវ ធម្មេ គារយ្ហា, សម្បរាយេ ច ទុគ្គតិ;
ន នេ ជាតិ និវារេតិ, ទុគ្គត្យា [ទុគ្គច្ចា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] គរហាយ វា។

១៤២.“ន ជច្ចា វសលោ ហោតិ, ន ជច្ចា ហោតិ ព្រាហ្មណោ;
កម្មុនា វសលោ ហោតិ, កម្មុនា ហោតិ ព្រាហ្មណោ”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អគ្គិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម…បេ…. ឧបាសកំ មំ ភវំ គោតមោ ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតំ សរណំ គត”ន្តិ។

វសលសុត្តំ សត្តមំ និដ្ឋិតំ។

៨. មេត្តសុត្តំ

១៤៣.ករណីយមត្ថកុសលេន, យន្ត សន្តំ បទំ អភិសមេច្ច;
សក្កោ ឧជូ ច សុហុជូ [សូជូ (សី.)] ច, សុវចោ ចស្ស មុទុ អនតិមានី។

១៤៤.សន្តុស្សកោ ច សុភរោ ច, អប្បកិច្ចោ ច សល្លហុកវុត្តិ;
សន្តិន្ទ្រិយោ ច និបកោ ច, អប្បគព្ភោ កុលេស្វននុគិទ្ធោ។

១៤៥.ន ច ខុទ្ទមាចរេ កិញ្ចិ, យេន វិញ្ញូ បរេ ឧបវទេយ្យុំ;
សុខិនោ វ ខេមិនោ ហោន្តុ, សព្ពសត្តា [សព្ពេ សត្តា (សី. ស្យា.)] ភវន្តុ សុខិតត្តា។

១៤៦.យេ កេចិ បាណភូតត្ថិ, តសា វា ថាវរា វនវសេសា;
ទីឃា វា យេ វ មហន្តា [មហន្ត (?)], មជ្ឈិមា រស្សកា អណុកថូលា។

១៤៧.ទិដ្ឋា វា យេ វ អទិដ្ឋា [អទិដ្ឋ (?)], យេ វ [យេ ច (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ទូរេ វសន្តិ អវិទូរេ;
ភូតា វ សម្ភវេសី វ [ភូតា វា សម្ភវេសី វា (ស្យា. កំ. បី. ក.)], សព្ពសត្តា ភវន្តុ សុខិតត្តា។

១៤៨.ន បរោ បរំ និកុព្ពេថ, នាតិមញ្ញេថ កត្ថចិ ន កញ្ចិ [នំ កញ្ចិ (សី. បី.), នំ កិញ្ចិ (ស្យា.), ន កិញ្ចិ (ក.)];
ព្យារោសនា បដិឃសញ្ញា, នាញ្ញមញ្ញស្ស ទុក្ខមិច្ឆេយ្យ។

១៤៩.មាតា យថា និយំ បុត្តមាយុសា ឯកបុត្តមនុរក្ខេ;
ឯវម្បិ សព្ពភូតេសុ, មានសំ ភាវយេ អបរិមាណំ។

១៥០.មេត្តញ្ច សព្ពលោកស្មិ, មានសំ ភាវយេ អបរិមាណំ;
ឧទ្ធំ អធោ ច តិរិយញ្ច, អសម្ពាធំ អវេរមសបត្តំ។

១៥១.តិដ្ឋំ ចរំ និសិន្នោ វ [វា (សី. ស្យា. កំ. បី.)], សយានោ យាវតាស្ស វិតមិទ្ធោ [វិគតមិទ្ធោ (ពហូសុ)];
ឯតំ សតិំ អធិដ្ឋេយ្យ, ព្រហ្មមេតំ វិហារមិធមាហុ។

១៥២.ទិដ្ឋិញ្ច អនុបគ្គម្ម, សីលវា ទស្សនេន សម្បន្នោ;
កាមេសុ វិនយ [វិនេយ្យ (សី. ស្យា. បី.)] គេធំ, ន ហិ ជាតុគ្គព្ភសេយ្យ បុនរេតីតិ។

មេត្តសុត្តំ អដ្ឋមំ និដ្ឋិតំ។

៩. ហេមវតសុត្តំ

១៥៣."អជ្ជ បន្នរសោ ឧបោសថោ, (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ)
ទិព្ពា [ទិព្យា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] រត្តិ ឧបដ្ឋិតា;
អនោមនាមំ សត្ថារំ, ហន្ទ បស្សាម គោតមំ"។

១៥៤."កច្ចិ មនោ សុបណិហិតោ, (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ)
សព្ពភូតេសុ តាទិនោ;
កច្ចិ ឥដ្ឋេ អនិដ្ឋេ ច, សង្កប្បស្ស វសីកតា"។

១៥៥."មនោ ចស្ស សុបណិហិតោ, (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ)
សព្ពភូតេសុ តាទិនោ;
អថោ ឥដ្ឋេ អនិដ្ឋេ ច, សង្កប្បស្ស វសីកតា"។

១៥៦."កច្ចិ អទិន្នំ នាទិយតិ, (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ)
កច្ចិ បាណេសុ សញ្ញតោ;
កច្ចិ អារា បមាទម្ហា, កច្ចិ ឈានំ ន រិញ្ចតិ"។

១៥៧."ន សោ អទិន្នំ អាទិយតិ, (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ)
អថោ បាណេសុ សញ្ញតោ;
អថោ អារា បមាទម្ហា, ពុទ្ធោ ឈានំ ន រិញ្ចតិ"។

១៥៨."កច្ចិ មុសា ន ភណតិ, (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ)
កច្ចិ ន ខីណព្យប្បថោ;

កច្ចិ វេភូតិយំ នាហ, កច្ចិ សម្ផំ ន ភាសតិ’’។

១៥៩.‘‘មុសា ច សោ ន ភណតិ, (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ)
អថោ ន ខីណព្យប្បថោ;
អថោ វេភូតិយំ នាហ, មន្តា អត្ថំ ច [អត្ថំ សោ (សី. បី. ក.)] ភាសតិ’’។

១៦០.‘‘កច្ចិ ន រជ្ជតិ កាមេសុ, (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ)
កច្ចិ ចិត្តំ អនាវិលំ;
កច្ចិ មោហំ អតិក្កន្តោ, កច្ចិ ធម្មេសុ ចក្ខុមា’’។

១៦១.‘‘ន សោ រជ្ជតិ កាមេសុ, (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ)
អថោ ចិត្តំ អនាវិលំ;
សព្ពមោហំ អតិក្កន្តោ, ពុទ្ធោ ធម្មេសុ ចក្ខុមា’’។

១៦២.‘‘កច្ចិ វិជ្ជាយ សម្បន្នោ, (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ)
កច្ចិ សំសុទ្ធចារណោ;
កច្ចិស្ស អាសវា ខីណា, កច្ចិ នត្ថិ បុនព្ភវោ’’។

១៦៣.‘‘វិជ្ជាយ ចេវ សម្បន្នោ, (ឥតិ សាតាគិរោ យក្ខោ)
អថោ សំសុទ្ធចារណោ;
សព្ពស្ស អាសវា ខីណា, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោ’’។

១៦៤.‘‘សម្បន្នំ មុនិនោ ចិត្តំ, កម្មុនា ព្យប្បថេន ច;
វិជ្ជាចរណសម្បន្នំ, ធម្មតោ នំ បសំសតិ’’។

១៦៥.‘‘សម្បន្នំ មុនិនោ ចិត្តំ, កម្មុនា ព្យប្បថេន ច;
វិជ្ជាចរណសម្បន្នំ, ធម្មតោ អនុមោទសិ’’។

១៦៦.‘‘សម្បន្នំ មុនិនោ ចិត្តំ, កម្មុនា ព្យប្បថេន ច;
វិជ្ជាចរណសម្បន្នំ, ហន្ទ បស្សាម គោតមំ។

១៦៧.‘‘ឯណិជង្ឃំ កិសំ វីរំ [ធីរំ (ស្យា.)], អប្បាហារំ អលោលុបំ;
មុនឹ វនស្មិំ ឈាយន្តំ, ឯហិ បស្សាម គោតមំ។

១៦៨.‘‘សីហំវេកចរំ នាគំ, កាមេសុ អនបេក្ខិនំ;
ឧបសង្កម្ម បុច្ឆាម, មច្ចុបាសប្បមោចនំ។

១៦៩.‘‘អក្ខាតារំ បវត្តារំ, សព្ពធម្មាន បារគុំ;
ពុទ្ធំ វេរភយាតីតំ, មយំ បុច្ឆាម គោតមំ’’។

១៧០.‘‘កិស្មិំ លោកោ សមុប្បន្នោ, (ឥតិ ហេមវតោ យក្ខោ)
កិស្មិំ កុព្ពតិ សន្ថវំ [សន្ធវំ (ក.)];
កិស្ស លោកោ ឧបាទាយ, កិស្មិំ លោកោ វិហញ្ញតិ’’។

១៧១.‘‘ឆសុ [ឆស្សុ (សី. បី.)] លោកោ សមុប្បន្នោ, (ហេមវតាតិ ភគវា)
ឆសុ កុព្ពតិ សន្ថវំ;
ឆន្នមេវ ឧបាទាយ, ឆសុ លោកោ វិហញ្ញតិ’’។

១៧២.‘‘កតមំ តំ ឧបាទានំ, យត្ថ លោកោ វិហញ្ញតិ;
និយ្យានំ បុច្ឆិតោ ព្រូហិ, កថំ ទុក្ខា បមុច្ចតិ’’ [បមុញ្ចតិ (ស្យា.)]។

១៧៣.‘‘បញ្ច កាមគុណា លោកេ, មនោឆដ្ឋា បវេទិតា;
ឯត្ថ ឆន្ទំ វិរាជេត្វា, ឯវំ ទុក្ខា បមុច្ចតិ។

១៧៤.‘‘ឯតំ លោកស្ស និយ្យានំ, អក្ខាតំ វោ យថាតថំ;
ឯតំ វោ អហមក្ខាមិ, ឯវំ ទុក្ខា បមុច្ចតិ’’។

១៧៥.កោ សូធ តរតិ ឱឃំ, កោធ តរតិ អណ្ណវំ;
អប្បតិដ្ឋេ អនាលម្ពេ, កោ គម្ភីរេ ន សីទតិ"។

១៧៦.“សព្ពទា សីលសម្បន្នោ, បញ្ញវា សុសមាហិតោ;
អជ្ឈត្តចិន្តី [អជ្ឈត្តសញ្ញី (ស្យា. កំ. ក.)] សតិមា, ឱឃំ តរតិ ទុត្តរំ។

១៧៧.“វិរតោ កាមសញ្ញាយ, សព្ពសំយោជនាតិគោ;
នន្ទីភវបរិក្ខីណោ, សោ គម្ភីរេ ន សីទតិ”។

១៧៨.“គព្ភីរបញ្ញំ និបុណត្ថទស្សិំ, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ;
តំ បស្សថ សព្ពធិ វិប្បមុត្តំ, ទិព្ពេ បថេ កមមានំ មហេសិំ។

១៧៩.“អនោមនាមំ និបុណត្ថទស្សិំ, បញ្ញាទទំ កាមាលយេ អសត្តំ;
តំ បស្សថ សព្ពវិទុំ សុមេធំ, អរិយេ បថេ កមមានំ មហេសិំ។

១៨០.“សុទិដ្ឋំ វត នោ អជ្ជ, សុប្បភាតំ សុហុដ្ឋិតំ;
យំ អទ្ទសាម សម្ពុទ្ធំ, ឱឃតិណ្ណមនាសវំ។

១៨១.“ឥមេ ទសសតា យក្ខា, ឥទ្ធិមន្តោ យសស្សិនោ;
សព្ពេ តំ សរណំ យន្តិ, ត្វំ នោ សត្ថា អនុត្តរោ។

១៨២.“តេ មយំ វិចរិស្សាម, គាមា គាមំ នគា នគំ;
នមស្សមានា សម្ពុទ្ធំ, ធម្មស្ស ច សុធម្មត”ន្តិ។

ហេមវតសុត្តំ នវមំ និដ្ឋិតំ។

១០. អាឡវកសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា អាឡវិយំ វិហរតិ អាឡវកស្ស យក្ខស្ស ភវនេ។ អថ ខោ អាឡវកោ យក្ខោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “និក្ខម, សមណា”តិ។ “សាធាវុសោ”តិ ភគវា និក្ខមិ។ “បវិស, សមណា”តិ។ “សាធាវុសោ”តិ ភគវា បាវិសិ។

ទុតិយម្បិ ខោ...បេ.... តតិយម្បិ ខោ អាឡវកោ យក្ខោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “និក្ខម, សមណា”តិ។ “សាធាវុសោ”តិ ភគវា និក្ខមិ។ “បវិស, សមណា”តិ។ “សាធាវុសោ”តិ ភគវា បាវិសិ។

ចតុត្ថម្បិ ខោ អាឡវកោ យក្ខោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “និក្ខម, សមណា”តិ។ “ន ខ្វាហំ តំ , អាវុសោ, និក្ខមិស្សាមិ។ យំ តេ ករណីយំ, តំ ករោហី”តិ។

“បញ្ហំ តំ, សមណ, បុច្ឆិស្សាមិ។ សចេ មេ ន ព្យាករិស្សសិ, ចិត្តំ វា តេ ខិបិស្សាមិ, ហទយំ វា តេ ផាលេស្សាមិ, បាទេសុ វា គហេត្វា បារគង្គាយ ខិបិស្សាមី”តិ។

“ន ខ្វាហំ តំ, អាវុសោ, បស្សាមិ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ យោ មេ ចិត្តំ វា ខិបេយ្យ ហទយំ វា ផាលេយ្យ បាទេសុ វា គហេត្វា បារគង្គាយ ខិបេយ្យ។ អបិ ច ត្វំ, អាវុសោ, បុច្ឆ យទាកង្ខសី”តិ។ អថ ខោ អាឡវកោ យក្ខោ ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

១៨៣.“កឹ សូធ វិត្តំ បុរិសស្ស សេដ្ឋំ, កឹ សុ សុចិណ្ណំ សុខមាវហាតិ;
កឹ សុ [កឹ សូ (សី.)] ហវេ សាទុតរំ រសានំ, កថំ ជីវិំ ជីវិតមាហុ សេដ្ឋំ”។

១៨៤.“សទ្ធីធ វិត្តំ បុរិសស្ស សេដ្ឋំ, ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ;
សច្ចំ ហវេ សាទុតរំ រសានំ, បញ្ញាជីវិំ ជីវិតមាហុ សេដ្ឋំ”។

១៨៥.“កថំ សុ តរតិ ឱឃំ, កថំ សុ តរតិ អណ្ណវំ;
កថំ សុ ទុក្ខមច្ចេតិ, កថំ សុ បរិសុជ្ឈតិ”។

១៨៦.“សទ្ធា តរតិ ឱឃំ, អប្បមាទេន អណ្ណវំ;

វីរិយេន [វីរិយេន (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ទុក្ខមច្ចេតិ, បញ្ញាយ បរិសុជ្ឈតិ”។

១៨៧. “កថំ សុ លភតេ បញ្ញំ, កថំ សុ វិន្ទតេ ធនំ;
កថំ សុ កិត្តិំ បប្បោតិ, កថំ មិត្តានិ គន្ថតិ;
អស្មា លោកា បរំ លោកំ, កថំ បេច្ច ន សោចតិ”។

១៨៨. “សទ្ទហានោ អរហតំ, ធម្មំ និព្ពានបត្តិយា;
សុស្សូសំ [សុស្សូសា (សី. បី.)] លភតេ បញ្ញំ, អប្បមត្តោ វិចក្ខណោ។

១៨៩. “បតិរូបការី ធុរវា, ឧដ្ឋាតា វិន្ទតេ ធនំ;
សច្ចេន កិត្តិំ បប្បោតិ, ទទំ មិត្តានិ គន្ថតិ។

១៩០. “យស្សេតេ ចតុរោ ធម្មា, សទ្ធស្ស ឃរមេសិនោ;
សច្ចំ ធម្មោ [ទមោ (?)] ធិតិ ចាគោ, ស វេ បេច្ច ន សោចតិ។

១៩១. “ឥង្ឃ អញ្ញេបិ បុច្ឆស្សុ, បុថូ សមណព្រាហ្មណេ;
យទិ សច្ចា ទមា ចាគា, ខន្ត្យា ភិយ្យោធ វិជ្ជតិ”។

១៩២. “កថំ នុ ទានិ បុច្ឆេយ្យំ, បុថូ សមណព្រាហ្មណេ;
យោហំ [សោហំ (សី. បី.)] អជ្ជ បជានាមិ, យោ អត្ថោ សម្បរាយិកោ។

១៩៣. “អត្ថាយ វត មេ ពុទ្ធោ, វាសាយាឡវិមាគមា;
យោហំ [អជ្ជិន្ទាវូហិ សំយុត្តោ (ស្យា. ក.)] អជ្ជ បជានាមិ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ។

១៩៤. “សោ អហំ វិចរិស្សាមិ, គាមា គាមំ បុរា បុរំ;
នមស្សមានោ សម្ពុទ្ធំ, ធម្មស្ស ច សុធម្មត”ន្តិ។

អាឡវកសុត្តំ ទសមំ និដ្ឋិតំ។

១១. វិជយសុត្តំ

១៩៥. ចរំ វា យទិ វា តិដ្ឋំ, និសិន្នោ ឧទ វា សយំ;
សមិញ្ជេតិ បសារេតិ, ឯសា កាយស្ស ឥញ្ជនា។

១៩៦. អដ្ឋិនហារុសំយុត្តោ, តចមំសាវលេបនោ;
ឆវិយា កាយោ បដិច្ឆន្នោ, យថាភូតំ ន ទិស្សតិ។

១៩៧. អន្តបូរោ ឧទរបូរោ, យកនបេឡស្ស [យកបេឡស្ស (សី. ស្យា.)] វត្ថិនោ;
ហទយស្ស បប្ផាសស្ស, វក្កស្ស បិហកស្ស ច។

១៩៨. សិង្ឃាណិកាយ ខេឡស្ស, សេទស្ស ច មេទស្ស ច;
លោហិតស្ស លសិកាយ, បិត្តស្ស ច វសាយ ច។

១៩៩. អថស្ស នវហិ សោតេហិ, អសុចី សវតិ សព្ពទា;
អក្ខិម្ហា អក្ខិគូថកោ, កណ្ណម្ហា កណ្ណគូថកោ។

២០០. សិង្ឃាណិកា ច នាសតោ, មុខេន វមតេកទា;
បិត្តំ សេម្ហញ្ច វមតិ, កាយម្ហា សេទជល្លិកា។

២០១. អថស្ស សុសិរំ សីសំ, មត្ថលុង្គស្ស បូរិតំ;
សុភតោ នំ មញ្ញតិ, ពាលោ អវិជ្ជាយ បុរក្ខតោ។

២០២. យទា ច សោ មតោ សេតិ, ឧទ្ធុមាតោ វិនីលកោ;
អបវិទ្ធោ សុសានស្មិំ, អនបេក្ខា ហោន្តិ ញាតយោ។

២០៣. ខាទន្តិ នំ សុវានា [សុបាណា (បី.)] ច, សិង្គាលា [សិគាលា (សី. ស្យា. កំ. បី.)] វកា កិមី;
កាកា គិជ្ឈា ច ខាទន្តិ, យេ ចញ្ញេ សន្តិ បាណិនោ។

២០៤. សុត្វាន ពុទ្ធវចនំ, ភិក្ខុ បញ្ញាណវា ឥធ;
សោ ខោ នំ បរិជានាតិ, យថាភូតញ្ហិ បស្សតិ។

២០៥. យថា ឥទំ តថា ឯតំ, យថា ឯតំ តថា ឥទំ;
អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, កាយេ ឆន្ទំ វិរាជយេ។

២០៦. ឆន្ទរាគវិរត្តោ សោ, ភិក្ខុ បញ្ញាណវា ឥធ;
អជ្ឈគា អមតំ សន្តិំ, និព្ពានំ បទមច្ចុតំ។

២០៧. ទ្វិបាទកោយំ [ទិបាទកោយំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] អសុចិ, ទុគ្គន្ធោ បរិហារតិ [បរិហីរតិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)];
នានាកុណបបរិបូរោ, វិស្សវន្តោ តតោ តតោ។

២០៨. ឯតាទិសេន កាយេន, យោ មញ្ញេ ឧណ្ណមេតវេ [ឧន្នមេតវេ (?)];
បរំ វា អវជានេយ្យ, កិមញ្ញត្រ អទស្សនាតិ។

វិជយសុត្តំ ឯកាទសមំ និដ្ឋិតំ។

១២. មុនិសុត្តំ

២០៩. សន្ថវាតោ [សន្ធវតោ (ក.)] ភយំ ជាតំ, និកេតា ជាយតេ រជោ;
អនិកេតមសន្ថវំ, ឯតំ វេ មុនិទស្សនំ។

២១០. យោ ជាតមុច្ឆិជ្ជ ន រោបយេយ្យ, ជាយន្តមស្ស នានុប្បវេច្ឆេ;
តមាហុ ឯកំ មុនិនំ ចរន្តំ, អទ្ទក្ខិ សោ សន្តិបទំ មហេសិ។

២១១. សង្ខាយ វត្ថូនិ បមាយ [បហាយ (ក. សី. ក.), សមាយ (ក.) ប + មី + ត្វា = បមាយ, យថា និស្សាយាតិបទំ] ពីជំ, សិនេហមស្ស នានុប្បវេច្ឆេ;
ស វេ មុនី ជាតិខយន្តទស្សី, តក្កំ បហាយ ន ឧបេតិ សង្ខំ។

២១២. អញ្ញាយ សព្ពានិ និវេសនានិ, អនិកាមយំ អញ្ញតរម្បិ តេសំ;
ស វេ មុនី វីតគេធោ អគិទ្ធោ, នាយូហតី បារគតោ ហិ ហោតិ។

២១៣. សព្ពាភិភុំ សព្ពវិទុំ សុមេធំ, សព្ពេសុ ធម្មេសុ អនូបលិត្តំ;
សព្ពញ្ជហំ តណ្ហក្ខយេ វិមុត្តំ, តំ វាបិ ធីរា មុនិ [មុនី (សី. បី.)] វេទយន្តិ។

២១៤. បញ្ញាពលំ សីលវតូបបន្នំ, សមាហិតំ ឈានរតំ សតីមំ;
សង្គា បមុត្តំ អខិលំ អនាសវំ, តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២១៥. ឯកំ ចរន្តំ មុនិមប្បមត្តំ, និន្ទាបសំសាសុ អវេធមានំ;
សីហំវ សទ្ទេសុ អសន្តសន្តំ, វាតំវ ជាលម្ហិ អសជ្ជមានំ;
បទុំវ [បទុមំវ (សី. ស្យា. បី.)] តោយេន អលិប្បមានំ [អលិម្បមានំ (ស្យា. ក.)],
នេតារមញ្ញេសមនញ្ញនេយ្យំ;
តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២១៦. យោ ឱគហណេ ថម្ភោរិវាភិជាយតិ, យស្មិំ បរេ វាចាបរិយន្តំ [វាចំ បរិយន្តំ (ក.)] វទន្តិ;
តំ វីតរាគំ សុសមាហិតិន្ទ្រិយំ, តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២១៧. យោ វេ ឋិតត្តោ តសរំវ ឧជ្ជុ, ជិគុច្ឆតិ កម្មេហិ បាបកេហិ;
វីមំសមានោ វិសមំ សមញ្ច, តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២១៨. យោ សញ្ញតត្តោ ន ករោតិ បាបំ, ទហរោ មជ្ឈិមោ ច មុនិ [ទហរោ ច មជ្ឈោ ច មុនី (សី. ស្យា. កំ. បី.)] យតត្តោ;
អរោសនេយ្យោ ន សោ រោសេតិ កញ្ចិ [ន រោសេតិ (ស្យា.)], តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២១៩. យទគ្គតោ មជ្ឈតោ សេសតោ វា, បិណ្ឌំ លភេថ បរទត្តូបជីវី;

នាលំ ថុតុំ នោបិ និបច្ចវាទី, តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២២០ អ្នុនី ចរន្តំ វិរតំ មេថុនស្មា, យោ យោព្ពនេ នោបនិពជ្ឈតេ ក្វចិ;
មទប្បមាទា វិរតំ វិប្បមុត្តំ, តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២២១ អញ្ញាយ លោកំ បរមត្ថទស្សិំ, ឱឃំ សមុទ្ទំ អតិតរិយ តាទិំ;
តំ ឆិន្នគន្ថំ អសិតំ អនាសវំ, តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តិ។

២២២ អសមា ឧភោ ទូរវិហារវុត្តិនោ, គិហី [គិហិ (ក.)] ទារបោសី អមមោ ច សុព្ពតោ;
បរបាណរោធាយ គិហី អសញ្ញតោ, និច្ចំ មុនី រក្ខតិ បាណិនេ [បាណិនោ (សី.)] យតោ។

២២៣ សិខី យថា នីលគីវោ [នីលគិវោ (ស្យា.)] វិហង្គមោ, ហំសស្ស នោបេតិ ជវំ កុទាចនំ;
ឯវំ គិហី នានុករោតិ ភិក្ខុនោ, មុនិនោ វិវិត្តស្ស វនម្ហិ ឈាយតោតិ។

មុនិសុត្តំ ទ្វាទសមំ និដ្ឋិតំ។ឧរគវគ្គោ បឋមោ និដ្ឋិតោ។

តស្សុទ្ទានំ –

ឧរគោ ធនិយោ ចេវ, វិសាណញ្ច តថា កសិ;
ចុន្ទោ បរាភវោ ចេវ, វសលោ មេត្តភាវនា។

សាតាគិរោ អាឡវកោ, វិជយោ ច តថា មុនិ;
ទ្វាទសេតានិ សុត្តានិ, ឧរគវគ្គោតិ វុច្ចតីតិ។

២. ចូឡវគ្គោ

១. រតនសុត្តំ

២២៤. យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ [ភូមានិ (ក.)] វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;
សព្ពេវ ភូតា សុមនា ភវន្តុ, អថោបិ សក្កច្ច សុណន្តុ ភាសិតំ។

២២៥. តស្មា ហិ ភូតា និសាមេថ សព្ពេ, មេត្តំ ករោថ មានុសិយា បជាយ;
ទិវា ច រត្តោ ច ហរន្តិ យេ ពលឹ, តស្មា ហិ នេ រក្ខថ អប្បមត្តា។

២២៦. យំ កិញ្ចិ វិត្តំ ឥធ វា ហុរំ វា, សគ្គេសុ វា យំ រតនំ បណីតំ;
ន នោ សមំ អត្ថិ តថាគតេន, ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ;
ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២២៧. ខយំ វិរាគំ អមតំ បណីតំ, យទជ្ឈគា សក្យមុនី សមាហិតោ;
ន តេន ធម្មេន សមត្ថិ កិញ្ចិ, ឥទម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ;
ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២២៨. យំ ពុទ្ធសេដ្ឋោ បរិវណ្ណយី សុចឹ, សមាធិមានន្តរិកញ្ញមាហុ;
សមាធិនា តេន សមោ ន វិជ្ជតិ, ឥទម្បិ ធម្មេ រតនំ បណីតំ;
ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២២៩. យេ បុគ្គលា អដ្ឋ សតំ បសត្ថា, ចត្តារិ ឯតានិ យុគានិ ហោន្តិ;
តេ ទក្ខិណេយ្យា សុគតស្ស សាវកា, ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ;
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣០. យេ សុប្បយុត្តា មនសា ទឡ្ហេន, និក្កាមិនោ គោតមសាសនម្ហិ;
តេ បត្តិបត្តា អមតំ វិគយ្ហ, លទ្ធា មុធា និព្ពុតឹ [និព្ពុតិ (ក.)] ភុញ្ជមានា;
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣១. យថិន្ទខីលោ បថវិស្សិតោ [បទវិស្សិតោ (ក. សី.), បថវឹ សិតោ (ក. សី. ស្យា. កំ. បី.)] សិយា, ចតុព្ភិ
វាតេហិ អសម្បកម្បិយោ;
តថូបមំ សប្បុរិសំ វទាមិ, យោ អរិយសច្ចានិ អវេច្ច បស្សតិ;
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣២. យេ អរិយសច្ចានិ វិភាវយន្តិ, គម្ភីរបញ្ញេន សុទេសិតានិ;
កិញ្ចាបិ តេ ហោន្តិ ភុសំ បមត្តា, ន តេ ភវំ អដ្ឋមមាទិយន្តិ;
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣៣. សហាវស្ស ទស្សនសម្បទាយ [សហាវសទ្ទស្សនសម្បទាយ (ក.)], តយស្សុ ធម្មា ជហិតា ភវន្តិ;
សក្កាយទិដ្ឋិ វិចិកិច្ឆិតញ្ច, សីលព្ពតំ វាបិ យទត្ថិ កិញ្ចិ។

២៣៤. ចតូហបាយេហិ ច វិប្បមុត្តោ, ឆច្ចាភិឋានានិ [ឆ ចាភិឋានានិ (សី. ស្យា.)] ភព្ព កាតុំ [អភព្ពោ កាតុំ
(សី.)];
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣៥. កិញ្ចាបិ សោ កម្ម [កម្មំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ករោតិ បាបកំ, កាយេន វាចា ឧទ ចេតសា វា;
អភព្ព [អភព្ពោ (ពហូសុ)] សោ តស្ស បដិច្ឆទាយ [បដិច្ឆាទាយ (សី.)], អភព្ពតា ទិដ្ឋបទស្ស វុត្តា;
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣៦. វនប្បគុម្ពេ យថ [យថា (សី. ស្យា.)] ផុស្សិតគ្គេ, គិម្ហានមាសេ បឋមស្មឹ [បឋមស្មិ (?)] គិម្ហេ;
តថូបមំ ធម្មវរំ អទេសយិ [អទេសយី (សី.)], និព្ពានគាមឹ បរមំ ហិតាយ;
ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣៧. វរោ វរញ្ញូ វរទោ វរាហរោ, អនុត្តរោ ធម្មវរំ អទេសយិ;
ឥទម្បិ ពុទ្ធេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣៨. ខីណំ បុរាណំ នវ នត្ថិ សម្ភវំ, វិរត្តចិត្តាយតិកេ ភវស្មិំ;
តេ ខីណពីជា អវិរូឡ្ហិឆន្ទា, និព្ពន្តិ ធីរា យថាយំ [យថយំ (ក.)] បទីបោ;
ឥទម្បិ សង្ឃេ រតនំ បណីតំ, ឯតេន សច្ចេន សុវត្ថិ ហោតុ។

២៣៩. យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;
តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, ពុទ្ធំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតុ។

២៤០. យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;
តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, ធម្មំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតុ។

២៤១. យានីធ ភូតានិ សមាគតានិ, ភុម្មានិ វា យានិ វ អន្តលិក្ខេ;
តថាគតំ ទេវមនុស្សបូជិតំ, សង្ឃំ នមស្សាម សុវត្ថិ ហោតូតិ។

រតនសុត្តំ បឋមំ និដ្ឋិតំ។

២. អាមគន្ធសុត្តំ

២៤២. ‘‘សាមាកចិង្គូលកចីនកានិ ច, បត្តប្ផលំ មូលផលំ គវិប្ផលំ;
ធម្មេន លទ្ធំ សតមស្នមានា [សតមសមានា (សី. បី.), សតមស្សមានា (ស្យា. កំ.)], ន កាមកាមា អលិកំ ភណន្តិ។

២៤៣. ‘‘យទស្នមានោ សុកតំ សុនិដ្ឋិតំ, បរេហិ ទិន្នំ បយតំ បណីតំ;
សាលីនមន្នំ បរិភុញ្ជមានោ, សោ ភុញ្ជសី កស្សប អាមគន្ធំ។

២៤៤. ‘‘ន អាមគន្ធោ មម កប្បតីតិ, ឥច្ចេវ ត្វំ ភាសសិ ព្រហ្មពន្ធុ;
សាលីនមន្នំ បរិភុញ្ជមានោ, សកុន្តមំសេហិ សុសង្ខតេហិ;
បុច្ឆាមិ តំ កស្សប ឯតមត្ថំ, កថំ បការោ តវ អាមគន្ធោ’’។

២៤៥. ‘‘បាណាតិបាតោ វធឆេទពន្ធនំ, ថេយ្យំ មុសាវាទោ និកតិវញ្ចនានិ ច;
អជ្ឈេនកុត្តំ [អជ្ឈេន កុជ្ជំ (សី. បី.)] បរទារសេវនា, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៤៦. ‘‘យេ ឥធ កាមេសុ អសញ្ញតា ជនា, រសេសុ គិទ្ធា អសុចិភាវមស្សិតា [អសុចីកមិស្សិតា (សី. ស្យា. កំ. បី.)];
នត្ថិកទិដ្ឋី វិសមា ទុរន្នយា, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៤៧. ‘‘យេ លូខសា ទារុណា បិដ្ឋិមំសិកា [យេ លូខរសា ទារុណា បរបិដ្ឋិមំសិកា (ក.)], មិត្តទ្ទុនោ និក្ករុណាតិមានិនោ;
អទានសីលា ន ច ទេន្តិ កស្សចិ, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៤៨. ‘‘កោធោ មទោ ថម្ភោ បច្ចុបដ្ឋាបនា [បច្ចុដ្ឋាបនា ច (សី. ស្យា.), បច្ចុដ្ឋាបនា (បី.)], មាយា ឧសូយា ភស្សសមុស្សយោ ច;
មានាតិមានោ ច អសព្ភិ សន្ថវោ, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៤៩. ‘‘យេ បាបសីលា ឥណឃាតសូចកា, វោហារកូដា ឥធ បាដិរូបិកា [បាតិរូបិកា (?)];
នរាធមា យេធ ករោន្តិ កិព្ពិសំ, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៥០. ‘‘យេ ឥធ បាណេសុ អសញ្ញតា ជនា, បរេសមាទាយ វិហេសមុយ្យុតា;
ទុស្សីលលុទ្ទា ផរុសា អនាទរា, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៥១. ‘‘ឯតេសុ គិទ្ធា វិរុទ្ធាតិបាតិនោ, និច្ចុយ្យុតា បេច្ច តមំ វជន្តិ យេ;
បតន្តិ សត្តា និរយំ អវំសិរា, ឯសាមគន្ធោ ន ហិ មំសភោជនំ។

២៥២.

“ន មច្ឆមំសានមនាសកត្តំ [ន មច្ឆមំសំ ន អនាសកត្តំ (សី. អដ្ឋ មូលបាឋោ), ន មច្ឆមំសានានាសកត្តំ (ស្យា. ក.)], ន នគ្គិយំ ន មុណ្ឌិយំ ជដាជល្លំ;
ខរាជិនានិ នាគ្គិហុត្តស្សុបសេវនា, យេ វាបិ លោកេ អមរា ពហូ តបា;
មន្តាហុតី យញ្ញមុតូបសេវនា, សោធេន្តិ មច្ចំ អវិតិណ្ណកង្ខំ។

២៥៣“យោ តេសុ [សោតេសុ (សី. បី.)] គុត្តោ វិទិតិន្ទ្រិយោ ចរេ, ធម្មេ ឋិតោ អជ្ជវមទ្ទវេ រតោ;
សង្គាតិគោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ, ន លិប្បតិ [ន លិម្បតិ (ស្យា. កំ ក.)] ទិដ្ឋសុតេសុ ធីរោ”។

២៥៤ឥច្ចេតមត្ថំ ភគវា បុនប្បុនំ, អក្ខាសិ នំ [តំ (សី. បី.)] វេទយិ មន្តបារគូ;
ចិត្រាហិ គាថាហិ មុនី បកាសយិ, និរាមគន្ធោ អសិតោ ទុរន្នយោ។

២៥៥សុត្វាន ពុទ្ធស្ស សុភាសិតំ បទំ, និរាមគន្ធំ សព្ពទុក្ខប្បនូទនំ;
នីចមនោ វន្ទិ តថាគតស្ស, តត្ថេវ បព្ពជ្ជមរោចយិត្ថាតិ។

អាមគន្ធសុត្តំ ទុតិយំ និដ្ឋិតំ។

៣. ហិរិសុត្តំ

២៥៦ហិរិំ តរន្តំ វិជិគុច្ឆមានំ, តវាហមស្មិ [សខាហមស្មិ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ឥតិ ភាសមានំ;
សយ្ហានិ កម្មានិ អនាទិយន្តំ, នេសោ មមន្តិ ឥតិ នំ វិជញ្ញា។

២៥៧អនន្វយំ [អត្ថន្វយំ (ក.)] បិយំ វាចំ, យោ មិត្តេសុ បកុព្ពតិ;
អករោន្តំ ភាសមានំ, បរិជានន្តិ បណ្ឌិតា។

២៥៨ន សោ មិត្តោ យោ សទា អប្បមត្តោ, ភេទាសង្កី រន្ធមេវានុបស្សី;
យស្មិញ្ច សេតិ ឧរសីវ បុត្តោ, ស វេ មិត្តោ យោ បរេហិ អភេជ្ជោ។

២៥៩បាមុជ្ជករណំ ឋានំ, បសំសាវហនំ សុខំ;
ផលានិសំសោ ភាវេតិ, វហន្តោ បោរិសំ ធុរំ។

២៦០បវិវេករសំ បិត្វា, រសំ ឧបសមស្ស ច;
និទ្ទរោ ហោតិ និប្បាបោ, ធម្មបីតិរសំ បិវន្តិ។

ហិរិសុត្តំ តតិយំ និដ្ឋិតំ។

៤. មង្គលសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ អញ្ញតរា ទេវតា អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណា កេវលកប្បំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឯកមន្តំ ឋិតា ខោ សា ទេវតា ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

២៦១“ពហូ ទេវា មនុស្សា ច, មង្គលានិ អចិន្តយុំ;
អាកង្ខមានា សោត្ថានំ, ព្រូហិ មង្គលមុត្តមំ”។

២៦២“អសេវនា ច ពាលានំ, បណ្ឌិតានញ្ច សេវនា;
បូជា ច បូជនេយ្យានំ [បូជនីយានំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)], ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៣“បតិរូបទេសវាសោ ច, បុព្ពេ ច កតបុញ្ញតា;
អត្តសម្មាបណិធិ [អត្តសម្មាបណីធី (កត្ថចិ)] ច, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៤“ពាហុសច្ចញ្ច សិប្បញ្ច, វិនយោ ច សុសិក្ខិតោ;
សុភាសិតា ច យា វាចា, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៥“មាតាបិតុ ឧបដ្ឋានំ, បុត្តទារស្ស សង្គហោ;
អនាកុលា ច កម្មន្តា, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៦"ទានញ្ច ធម្មចរិយា ច, ញាតកានញ្ច សង្គហោ;
អនវជ្ជានិ កម្មានិ, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៧"អារតី វិរតី បាបា, មជ្ជបានា ច សំយមោ;
អប្បមាទោ ច ធម្មេសុ, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៨"គារវោ ច និវាតោ ច, សន្តុដ្ឋិ ច កតញ្ញុតា;
កាលេន ធម្មស្សវនំ [ធម្មសវណំ (កត្ថចិ), ធម្មសវនំ (សី.ក.)], ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៦៩"ខន្តី ច សោវចស្សតា, សមណានញ្ច ទស្សនំ;
កាលេន ធម្មសាកច្ឆា, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៧០"តបោ ច ព្រហ្មចរិយញ្ច, អរិយសច្ចាន ទស្សនំ;
និព្ពានសច្ឆិកិរិយា ច, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៧១"ផុដ្ឋស្ស លោកធម្មេហិ, ចិត្តំ យស្ស ន កម្បតិ;
អសោកំ វិរជំ ខេមំ, ឯតំ មង្គលមុត្តមំ។

២៧២"ឯតាទិសានិ កត្វាន, សព្ពត្ថមបរាជិតា;
សព្ពត្ថ សោត្ថិំ គច្ឆន្តិ, តំ តេសំ មង្គលមុត្តម"ន្តិ។

មង្គលសុត្តំ ចតុត្ថំ និដ្ឋិតំ។

៥. សូចិលោមសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា គយាយំ វិហរតិ ដង្កិតមញ្ចេ សូចិលោមស្ស យក្ខស្ស ភវនេ។ តេន ខោ បន សមយេន ខរោ ច យក្ខោ សូចិលោមោ ច យក្ខោ ភគវតោ អវិទូរេ អតិក្កមន្តិ។ អថ ខោ ខរោ យក្ខោ សូចិលោមំ យក្ខំ ឯតទវោច – "ឯសោ សមណោ"តិ។ "នេសោ សមណោ, សមណកោ ឯសោ។ យាវាហំ ជានាមិ [យាវ ជានាមិ (សី. បី.)] យទិ វា សោ សមណោ [យទិ វា សមណោ (ស្យា.)], យទិ វា សោ សមណកោ"តិ [យទិ វា សមណកោតិ (សី. ស្យា. បី.)]។

អថ ខោ សូចិលោមោ យក្ខោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតោ កាយំ ឧបនាមេសិ។ អថ ខោ ភគវា កាយំ អបនាមេសិ។ អថ ខោ សូចិលោមោ យក្ខោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – "ភាយសិ មំ, សមណា"តិ? "ន ខ្វាហំ តំ, អាវុសោ, ភាយាមិ; អបិ ច តេ សម្ផស្សោ បាបកោ"តិ។

"បញ្ហំ តំ, សមណ, បុច្ឆិស្សាមិ។ សចេ មេ ន ព្យាករិស្សសិ, ចិត្តំ វា តេ ខិបិស្សាមិ, ហទយំ វា តេ ផាលេស្សាមិ, បាទេសុ វា គហេត្វា បារគង្គាយ ខិបិស្សាមី"តិ។

"ន ខ្វាហំ តំ, អាវុសោ, បស្សាមិ សទេវកេ លោកេ សមារកេ សព្រហ្មកេ សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ យោ មេ ចិត្តំ វា ខិបេយ្យ ហទយំ វា ផាលេយ្យ បាទេសុ វា គហេត្វា បារគង្គាយ ខិបេយ្យ។ អបិ ច ត្វំ, អាវុសោ, បុច្ឆ យទាកង្ខសី"តិ។ អថ ខោ សូចិលោមោ យក្ខោ ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

២៧៣"រាគោ ច ទោសោ ច កុតោនិទានា, អរតី រតី លោមហំសោ កុតោជា;
កុតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា, កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តិ"។

២៧៤"រាគោ ច ទោសោ ច ឥតោនិទានា, អរតី រតី លោមហំសោ ឥតោជា;
ឥតោ សមុដ្ឋាយ មនោវិតក្កា, កុមារកា ធង្កមិវោស្សជន្តិ។

២៧៥"ស្នេហជា អត្តសម្ភូតា, និគ្រោធស្សេវ ខន្ធជា;
បុថូ វិសត្តា កាមេសុ, មាលុវាវ វិតតាវនេ។

២៧៦"យេ នំ បជានន្តិ យតោនិទានំ, តេ នំ វិនោទេន្តិ សុណោហិ យក្ខ;
តេ ទុត្តរំ ឱឃមិមំ តរន្តិ, អតិណ្ណបុព្ពំ អបុនព្ភវាយា"តិ។

សូចិលោមសុត្តំ បញ្ចមំ និដ្ឋិតំ។

៦. ធម្មចរិយសុត្តំ

២៧៦. ធម្មចរិយំ ព្រហ្មចរិយំ, ឯតទាហុ វសុត្តមំ;
បព្ពជិតោបិ ចេ ហោតិ, អគារា អនគារិយំ។

២៧៧. សោ ចេ មុខរជាតិកោ, វិហេសាភិរតោ មគោ;
ជីវិតំ តស្ស បាបិយោ, រជំ វឌ្ឍេតិ អត្តនោ។

២៧៨. កលហាភិរតោ ភិក្ខុ, មោហធម្មេន អាវុតោ;
អក្ខាតម្បិ ន ជានាតិ, ធម្មំ ពុទ្ធេន ទេសិតំ។

២៧៩. វិហេសំ ភាវិតត្តានំ, អវិជ្ជាយ បុរក្ខតោ;
សំកិលេសំ ន ជានាតិ, មគ្គំ និរយគាមិនំ។

២៨០. វិនិបាតំ សមាបន្នោ, គព្ភា គព្ភំ តមា តមំ;
ស វេ តាទិសកោ ភិក្ខុ, បេច្ច ទុក្ខំ និគច្ឆតិ។

២៨១. គូថកូបោ យថា អស្ស, សម្បុណ្ណោ គណវស្សិកោ;
យោ ច ឯវរូបោ អស្ស, ទុព្ពិសោធោ ហិ សាង្គណោ។

២៨២. យំ ឯវរូបំ ជានាថ, ភិក្ខវោ គេហនិស្សិតំ;
បាបិច្ឆំ បាបសង្កប្បំ, បាបអាចារគោចរំ។

២៨៣. សព្ពេ សមគ្គា ហុត្វាន, អភិនិព្ពជ្ជិយាថ [អភិនិព្ពជ្ជយាថ (សី. បី. អ. និ. ៨.១០)] នំ;
ការណ្ឌវំ [ការណ្ឌំ វ (ស្យា. ក.) អ. និ. ៨.១០] និទ្ធមថ, កសម្ពុំ អបកស្សថ [អវកស្សថ (សី. ស្យា. ក.)]។

២៨៤. តតោ បលាបេ [បលាសេ (ក.)] វាហេថ, អស្សមណេ សមណមានិនេ;
និទ្ធមិត្វាន បាបិច្ឆេ, បាបអាចារគោចរេ។

២៨៥. សុទ្ធា សុទ្ធេហិ សំវាសំ, កប្បយវ្ហោ បតិស្សតា;
តតោ សមគ្គា និបកា, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សថាតិ។

ធម្មចរិយសុត្តំ [កបិលសុត្តំ (អដ្ឋ.)] ឆដ្ឋំ និដ្ឋិតំ។

៧. ព្រាហ្មណធម្មិកសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ សម្ពហុលា កោសលកា ព្រាហ្មណមហាសាលា ជិណ្ណា វុឌ្ឍា មហល្លកា អទ្ធគតា វយោអនុប្បត្តា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិំសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិំសុ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ព្រាហ្មណមហាសាលា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “សន្ទិស្សន្តិ នុ ខោ, ភោ គោតម, ឯតរហិ ព្រាហ្មណា បោរាណានំ ព្រាហ្មណានំ ព្រាហ្មណធម្មេ”តិ? “ន ខោ, ព្រាហ្មណា, សន្ទិស្សន្តិ ឯតរហិ ព្រាហ្មណា បោរាណានំ ព្រាហ្មណានំ ព្រាហ្មណធម្មេ”តិ។ “សាធុ នោ ភវំ គោតមោ បោរាណានំ ព្រាហ្មណានំ ព្រាហ្មណធម្មំ ភាសតុ, សចេ ភោតោ គោតមស្ស អគរូ”តិ។ “តេន ហិ, ព្រាហ្មណា, សុណាថ, សាធុកំ មនសិ ករោថ, ភាសិស្សាមី”តិ។ “ឯវំ, ភោ”តិ ខោ តេ ព្រាហ្មណមហាសាលា ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

២៨៦. “ឥសយោ បុព្ពកា អាសុំ, សញ្ញតត្តា តបស្សិនោ;
បញ្ច កាមគុណេ ហិត្វា, អត្តទត្ថមចារិសុំ។

២៨៧. “ន បសូ ព្រាហ្មណានាសុំ, ន ហិរញ្ញំ ន ធានិយំ;
សជ្ឈាយធនធញ្ញាសុំ, ព្រហ្មំ និធិមបាលយុំ។

២៨៨. “យំ នេសំ បកតំ អាសិ, ទ្វារភត្តំ ឧបដ្ឋិតំ;
សទ្ធាបកតមេសានំ, ទាតវេ តទមញ្ញិសុំ។

២៨៩. “នានារត្តេហិ វត្ថេហិ, សយនេហាវសថេហិ ច;
ផីតា ជនបទា រដ្ឋា, តេ នមស្សិំសុ ព្រាហ្មណេ។

២៨០ ‘អវជ្ឈា ព្រាហ្មណា អាសុំ, អជេយ្យា ធម្មរក្ខិតា;
ន នេ កោចិ និវារេសិ, កុលទ្វារេសុ សព្ពសោ។

២៨១ “អដ្ឋចត្តាលីសំ វស្សានិ, (កោមារ) ព្រហ្មចរិយំ ចរឹសុ តេ;
វិជ្ជាចរណបរិយេដ្ឋឹ, អចរុំ ព្រាហ្មណា បុរេ។

២៨២ “ន ព្រាហ្មណា អញ្ញមគមុំ, នបិ ភរិយំ កិណឹសុ តេ;
សម្បិយេនេវ សំវាសំ, សង្គន្ត្វា សមរោចយុំ។

២៨៣ “អញ្ញត្រ តម្ហា សមយា, ឧតុវេរមណឹ បតិ;
អន្តរា មេថុនំ ធម្មំ, នាស្សុ គច្ឆន្តិ ព្រាហ្មណា។

២៨៤ “ព្រហ្មចរិយញ្ច សីលញ្ច, អជ្ជវំ មទ្ទវំ តបំ;
សោរច្ចំ អវិហឹសញ្ច, ខន្តិញ្ចាបិ អវណ្ណយុំ។

២៨៥ “យោ នេសំ បរមោ អាសិ, ព្រហ្មា ទឡ្ហបរក្កមោ;
ស វាបិ មេថុនំ ធម្មំ, សុបិនន្តេបិ នាគមា។

២៨៦ “តស្ស វត្តមនុសិក្ខន្តា, ឥធេកេ វិញ្ញុជាតិកា;
ព្រហ្មចរិយញ្ច សីលញ្ច, ខន្តិញ្ចាបិ អវណ្ណយុំ។

២៨៧ “តណ្ឌុលំ សយនំ វត្ថំ, សប្បិតេលញ្ច យាចិយ;
ធម្មេន សមោធានេត្វា, តតោ យញ្ញមកប្បយុំ។

២៨៨ “ឧបដ្ឋិតស្មឹ យញ្ញស្មឹ, នាស្សុ គាវោ ហនឹសុ តេ;
យថា មាតា បិតា ភាតា, អញ្ញេ វាបិ ច ញាតកា;
គាវោ នោ បរមា មិត្តា, យាសុ ជាយន្តិ ឱសធា។

២៨៩ “អន្នទា ពលទា ចេតា, វណ្ណទា សុខទា តថា [សុខទា ច តា (ក.)];
ឯតមត្ថវសំ ញត្វា, នាស្សុ គាវោ ហនឹសុ តេ។

៣០០ “សុខុមាលា មហាកាយា, វណ្ណវន្តោ យសស្សិនោ;
ព្រាហ្មណា សេហិ ធម្មេហិ, កិច្ចាកិច្ចេសុ ឧស្សុកា;
យាវ លោកេ អវត្តិំសុ, សុខមេធិត្ថយំ បជា។

៣០១ “តេសំ អាសិ វិបល្លាសោ, ទិស្វាន អណុតោ អណុំ;
រាជិនោ ច វិយាការំ, នារិយោ សមលង្កតា។

៣០២ “រថេ ចាជញ្ញសំយុត្តេ, សុកតេ ចិត្តសិព្ពនេ;
និវេសនេ និវេសេ ច, វិភត្តេ ភាគសោ មិតេ។

៣០៣ “គោមណ្ឌលបរិព្យូឡ្ហំ, នារីវរគណាយុតំ;
ឧឡារំ មានុសំ ភោគំ, អភិជ្ឈាយឹសុ ព្រាហ្មណា។

៣០៤ “តេ តត្ថ មន្តេ គន្ថេត្វា, ឱក្កាកំ តទុបាគមុំ;
បហូតធនធញ្ញោសិ , យជស្សុ ពហុ តេ វិត្តំ;
យជស្សុ ពហុ តេ ធនំ។

៣០៥ “តតោ ច រាជា សញ្ញត្តោ, ព្រាហ្មណេហិ រថេសភោ;
អស្សមេធំ បុរិសមេធំ, សម្មាបាសំ វាជបេយ្យំ និរគ្គឡំ;
ឯតេ យាគេ យជិត្វាន, ព្រាហ្មណានមទា ធនំ។

៣០៦ “គាវោ សយនញ្ច វត្ថញ្ច, នារិយោ សមលង្កតា;
រថេ ចាជញ្ញសំយុត្តេ, សុកតេ ចិត្តសិព្ពនេ។

៣០៧ “និវេសនានិ រម្មានិ, សុវិភត្តានិ ភាគសោ;
នានាធញ្ញស្ស បូរេត្វា, ព្រាហ្មណានមទា ធនំ។

៣០៨. “តេ ច តត្ថ ធនំ លទ្ធា, សន្និធឹ សមរោចយុំ;
តេសំ ឥច្ឆាវតិណ្ណានំ, ភិយ្យោ តណ្ហា បវឌ្ឍថ;
តេ តត្ថ មន្តេ គន្ថេត្វា, ឱក្កាកំ បុនមុបាគមុំ។

៣០៩. “យថា អាបោ ច បថវី ច, ហិរញ្ញំ ធនធានិយំ;
ឯវំ គាវោ មនុស្សានំ, បរិក្ខារោ សោ ហិ បាណិនំ;
យជស្សុ ពហុ តេ វិត្តំ, យជស្សុ ពហុ តេ ធនំ។

៣១០. “តតោ ច រាជា សញ្ញត្តោ, ព្រាហ្មណេហិ រថេសភោ;
នេកា សតសហស្សិយោ, គាវោ យញ្ញេ អឃាតយិ។

៣១១. “ន បាទា ន វិសាណេន, នាស្សុ ហឹសន្តិ កេនចិ;
គាវោ ឯឡកសមានា, សោរតា កុម្ភទូហនា;
តា វិសាណេ គហេត្វាន, រាជា សត្ថេន ឃាតយិ។

៣១២. “តតោ ទេវា បិតរោ ច [តតោ ច ទេវា បិតរោ (សី. ស្យា.)], ឥន្ទោ អសុររក្ខសា;
អធម្មោ ឥតិ បក្កន្ទុំ, យំ សត្ថំ និបតី គវេ។

៣១៣. “តយោ រោគា បុរេ អាសុំ, ឥច្ឆា អនសនំ ជរា;
បសូនញ្ច សមារម្ភា, អដ្ឋានវុតិមាគមុំ។

៣១៤. “ឯសោ អធម្មោ ទណ្ឌានំ, ឱក្កន្តោ បុរាណោ អហុ;
អទូសិកាយោ ហញ្ញន្តិ, ធម្មា ធំសន្តិ [ធំសេន្តិ (សី. បី.)] យាជកា។

៣១៥. “ឯវមេសោ អណុធម្មោ, បោរាណោ វិញ្ញុគរហិតោ;
យត្ថ ឯទិសកំ បស្សតិ, យាជកំ គរហតី [គរហិ (ក.)] ជនោ។

៣១៦. “ឯវំ ធម្មេ វិយាបន្នេ, វិភិន្នា សុទ្ទវេស្សិកា;
បុថូ វិភិន្នា ខត្តិយា, បតឹ ភរិយាវមញ្ញថ។

៣១៧. “ខត្តិយា ព្រហ្មពន្ធូ ច, យេ ចញ្ញេ គោត្តរក្ខិតា;
ជាតិវាទំ និរំកត្វា [និរាកត្វា (?) យថា អនិរាកតជ្ឈានោតិ], កាមានំ វសមន្វគុ”ន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ, តេ ព្រាហ្មណមហាសាលា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម...បេ. ... ឧបាសកេ នោ ភវំ គោតមោ ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតេ សរណំ គតេ”តិ។

ព្រាហ្មណធម្មិកសុត្តំ សត្តមំ និដ្ឋិតំ។

៨. នាវាសុត្តំ

៣១៨. យស្មា ហិ ធម្មំ បុរិសោ វិជញ្ញា, ឥន្ទំវ នំ ទេវតា បូជយេយ្យ;
សោ បូជិតោ តស្មិ បសន្នចិត្តោ, ពហុស្សុតោ បាតុករោតិ ធម្មំ។

៣១៩. តទដ្ឋិកត្វាន និសម្ម ធីរោ, ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជមានោ;
វិញ្ញូ វិភាវី និបុណោ ច ហោតិ, យោ តាទិសំ ភជតិ អប្បមត្តោ។

៣២០. ខុទ្ទញ្ច ពាលំ ឧបសេវមានោ, អនាគតត្ថញ្ច ឧសូយកញ្ច;
ឥធេវ ធម្មំ អវិភាវយិត្វា, អវិតិណ្ណកង្ខោ មរណំ ឧបេតិ។

៣២១. យថា នរោ អាបគមោតរិត្វា, មហោទកំ សលិលំ សីឃសោតំ;
សោ វុយ្ហមានោ អនុសោតគាមី, កឹ សោ បរេ សក្ខតិ តារយេតុំ។

៣២២. តថេវ ធម្មំ អវិភាវយិត្វា, ពហុស្សុតានំ អនិសាមយត្ថំ;
សយំ អជានំ អវិតិណ្ណកង្ខោ, កឹ សោ បរេ សក្ខតិ និជ្ឈបេតុំ។

៣២៣. យថាបិ នាវំ ទឡ្ហមារុហិត្វា, ផិយេន [បិយេន (សី. ស្យា.)] រិត្តេន សមង្គិភូតោ;

សោ តារយេ តត្ថ ពហូបិ អញ្ញេ, តត្រូបយញ្ញូ កុសលោ មុតីមា [មតីមា (ស្យា. ក.)]។

៣២៤. ឯវម្បិ យោ វេទគុ ភាវិតត្តោ, ពហុស្សុតោ ហោតិ អវេធធម្មោ;
សោ ខោ បរេ និជ្ឈបយេ បជានំ, សោតាវធានូបនិសូបបន្នេ។

៣២៥. តស្មា ហវេ សប្បុរិសំ ភជេថ, មេធាវិនញ្ចេវ ពហុស្សុតញ្ច;
អញ្ញាយ អត្ថំ បដិបជ្ជមានោ, វិញ្ញាតធម្មោ ស សុខំ [សោ សុខំ (សី.)] លភេថាតិ។

នាវាសុត្តំ អដ្ឋមំ និដ្ឋិតំ។

៩. កឹសីលសុត្តំ

៣២៦. “កឹសីលោ កឹសមាចារោ, កានិ កម្មានិ ព្រូហយំ;
នរោ សម្មា និវិដ្ឋស្ស, ឧត្តមត្ថញ្ច បាបុណេ”។

៣២៧. “វុឌ្ឍាបចាយី អនុសូយកោ សិយា, កាលញ្ញូ [កាលញ្ញុ (សី. ស្យា.)] ចស្ស គរូនំ [គរុនំ (សី.)] ទស្សនាយ;
ធម្មិំ កថំ ឯរយិតំ ខណញ្ញូ, សុណេយ្យ សក្កច្ច សុភាសិតានិ។

៣២៨. “កាលេន គច្ឆេ គរូនំ សកាសំ, ថម្ភំ និរំកត្វា [និរាកត្វា (?) និ + អា + ករ + ត្វា] និវាតវុត្តិ;
អត្ថំ ធម្មំ សំយមំ ព្រហ្មចរិយំ, អនុស្សរេ ចេវ សមាចរេ ច។

៣២៩. “ធម្មារាមោ ធម្មរតោ, ធម្មេ ឋិតោ ធម្មវិនិច្ឆយញ្ញូ;
នេវាចរេ ធម្មសន្ទោសវាទំ, តច្ឆេហិ នីយេថ សុភាសិតេហិ។

៣៣០. “ហស្សំ ជប្បំ បរិទេវំ បទោសំ, មាយាកតំ កុហនំ គិទ្ធិ មានំ;
សារម្ភំ កក្កសំ កសាវញ្ច មុច្ឆំ [សារម្ភ កក្កស្ស កសាវ មុច្ឆំ (ស្យា. បី.)], ហិត្វា ចរេ វីតមទោ ឋិតត្តោ។

៣៣១. “វិញ្ញាតសារានិ សុភាសិតានិ, សុតញ្ច វិញ្ញាតសមាធិសារំ;
ន តស្ស បញ្ញា ច សុតញ្ច វឌ្ឍតិ, យោ សាហសោ ហោតិ នរោ បមត្តោ។

៣៣២. “ធម្មេ ច យេ អរិយបវេទិតេ រតា,
អនុត្តរា តេ វចសា មនសា កម្មុនា ច;
តេ សន្តិសោរច្ចសមាធិសណ្ឋិតា,
សុតស្ស បញ្ញាយ ច សារមជ្ឈគូ”តិ។

កឹសីលសុត្តំ នវមំ និដ្ឋិតំ។

១០. ឧដ្ឋានសុត្តំ

៣៣៣. ឧដ្ឋហថ និសីទថ, កោ អត្ថោ សុបិតេន វោ;
អាតុរានញ្ហិ កា និទ្ទា, សល្លវិទ្ធាន រុប្បតំ។

៣៣៤. ឧដ្ឋហថ និសីទថ, ទឡ្ហំ សិក្ខថ សន្តិយា;
មា វោ បមត្តេ វិញ្ញាយ, មច្ចុរាជា អមោហយិត្ថ វសានុគេ។

៣៣៥. យាយ ទេវា មនុស្សា ច, សិតា តិដ្ឋន្តិ អត្ថិកា;
តរថេតំ វិសត្តិកំ, ខណោ វោ [ខណោ វេ (បី. ក.)] មា ឧបច្ចគា;
ខណាតីតា ហិ សោចន្តិ, និរយម្ហិ សមប្បិតា។

៣៣៦. បមាទោ រជោ បមាទោ, បមាទានុបតិតោ រជោ;
អប្បមាទេន វិជ្ជាយ, អព្ពហេ [អព្ពូឡ្ហេ (ស្យា. បី.), អព្ពុហេ (ក. អដ្ឋ.)] សល្លមត្តនោតិ។

ឧដ្ឋានសុត្តំ ទសមំ និដ្ឋិតំ។

១១. រាហុលសុត្តំ

៣៣៧. “កច្ចិ អភិណ្ហសំវាសា, នាវជានាសិ បណ្ឌិតំ;
ឧក្កាធារោ [ឱក្កាធារោ (ស្យា. ក.)] មនុស្សានំ, កច្ចិ អបចិតោ តយា” [តវ (សី. អដ្ឋ.)]។

៣៣៨. “នាហំ អភិណ្ហសំវាសា, អវជានាមិ បណ្ឌិតំ;
ឧក្កាធារោ មនុស្សានំ, និច្ចំ អបចិតោ មយា”។

៣៣៩. “បញ្ច កាមគុណេ ហិត្វា, បិយរូបេ មនោរមេ;
សទ្ធាយ ឃរា និក្ខម្ម, ទុក្ខស្សន្តករោ ភវ។

៣៤០. “មិត្តេ ភជស្សុ កល្យាណេ, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
វិវិត្តំ អប្បនិគ្ឃោសំ, មត្តញ្ញូ ហោហិ ភោជនេ។

៣៤១. “ចីវរេ បិណ្ឌបាតេ ច, បច្ចយេ សយនាសនេ;
ឯតេសុ តណ្ហំ មាកាសិ, មា លោកំ បុនរាគមិ។

៣៤២. “សំវុតោ បាតិមោក្ខស្មិំ, ឥន្ទ្រិយេសុ ច បញ្ចសុ;
សតិ កាយគតាត្យត្ថុ, និព្ពិទាពហុលោ ភវ។

៣៤៣. “និមិត្តំ បរិវជ្ជេហិ, សុភំ រាគូបសញ្ហិតំ;
អសុភាយ ចិត្តំ ភាវេហិ, ឯកគ្គំ សុសមាហិតំ។

៣៤៤. “អនិមិត្តញ្ច ភាវេហិ, មានានុសយមុជ្ជហ;
តតោ មានាភិសមយា, ឧបសន្តោ ចរិស្សសី”តិ។

ឥត្ថំ សុទំ ភគវា អាយស្មន្តំ រាហុលំ ឥមាហិ គាថាហិ អភិណ្ហំ ឱវទតីតិ។

រាហុលសុត្តំ ឯកាទសមំ និដ្ឋិតំ។

១២. និគ្រោធកប្បសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា អាឡវិយំ វិហរតិ អគ្គាឡវេ ចេតិយេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មតោ វង្គីសស្ស ឧបជ្ឈាយោ និគ្រោធកប្បោ នាម ថេរោ អគ្គាឡវេ ចេតិយេ អចិរបរិនិព្ពុតោ ហោតិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ វង្គីសស្ស រហោគតស្ស បដិសល្លីនស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ – “បរិនិព្ពុតោ នុ ខោ មេ ឧបជ្ឈាយោ ឧទាហុ នោ បរិនិព្ពុតោ”តិ? អថ ខោ អាយស្មា វង្គីសោ សាយន្ហសមយំ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា វង្គីសោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥធ មយ្ហំ, ភន្តេ, រហោគតស្ស បដិសល្លីនស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ – ‘បរិនិព្ពុតោ នុ ខោ មេ ឧបជ្ឈាយោ, ឧទាហុ នោ បរិនិព្ពុតោ’”តិ។ អថ ខោ អាយស្មា វង្គីសោ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៣៤៥. “បុច្ឆាម [បុច្ឆាមិ (ក.)] សត្ថារមនោមបញ្ញំ, ទិដ្ឋេវ ធម្មេ យោ វិចិកិច្ឆានំ ឆេត្តា;
អគ្គាឡវេ កាលមកាសិ ភិក្ខុ, ញាតោ យសស្សី អភិនិព្ពុតត្តោ។

៣៤៦. “និគ្រោធកប្បោ ឥតិ តស្ស នាមំ, តយា កតំ ភគវា ព្រាហ្មណស្ស;
សោ តំ នមស្សំ អចរិ មុត្យបេក្ខោ, អារទ្ធវីរិយោ ទឡ្ហធម្មទស្សី។

៣៤៧. “តំ សាវកំ សក្យ [សក្ក (សី. ស្យា. បី.)] មយម្បិ សព្ពេ, អញ្ញាតុមិច្ឆាម សមន្តចក្ខុ;
សមវដ្ឋិតា នោ សវនាយ សោតា, តុវំ នោ សត្ថា ត្វមនុត្តរោសិ។

៣៤៨. “ឆិន្នេវ នោ វិចិកិច្ឆំ ព្រូហិ មេតំ, បរិនិព្ពុតំ វេទយ ភូរិបញ្ញ;
មជ្ឈេវ [មជ្ឈេ ច (ស្យា. ក.)] នោ ភាស សមន្តចក្ខុ, សក្កោវ ទេវាន សហស្សនេត្តោ។

៣៤៩. “យេ កេចិ គន្ថា ឥធ មោហមគ្គា, អញ្ញាណបក្ខា វិចិកិច្ឆឋានា;
តថាគតំ បត្វា ន តេ ភវន្តិ, ចក្ខុញ្ហិ ឯតំ បរមំ នរានំ។

៣៥០. “នោ ចេ ហិ ជាតុ បុរិសោ កិលេសេ, វាតោ យថា អព្ភឃនំ វិហានេ;
តមោវស្ស និវុតោ សព្ពលោកោ, ន ជោតិមន្តោបិ នរា តបេយ្យុំ។

៣៥១ធីរា ច បង្ខោតករា ភវន្តិ, តំ តំ អហំ វីរ [ធីរ (សី. ស្យា.)] តថេវ មញ្ញេ;
វិបស្សិនំ ជានមុបាគមុម្ហា [ជានមុបគមម្ហា (សី. ស្យា.)], បរិសាសុ នោ អាវិករោហិ កប្បំ។

៣៥២"ខិប្បំ គិរំ ឯរយ វគ្គុ វគ្គុំ, ហំសោវ បគ្គយ្ហ សណិកំ [សណី (ស្យា. បី.)] និកូជ;
ពិន្ទុស្សរេន សុវិកប្បិតេន, សព្ពេវ តេ ឧជ្ជុគតា សុណោម។

៣៥៣"បហីនជាតិមរណំ អសេសំ, និគ្គយ្ហ ធោនំ [ធោតំ (សី.)] វទេស្សាមិ ធម្មំ;
ន កាមការោ ហិ បុថុជ្ជនានំ, សង្ខេយ្យការោ ច [សង្ខយ្យការោវ (ក.)] តថាគតានំ។

៣៥៤"សម្បន្នវេយ្យាករណំ តវេទំ, សមុជ្ជុបញ្ញស្ស [សមុជ្ជបញ្ញស្ស (ស្យា. ក.)] សមុគ្គហីតំ;
អយមញ្ជលី បច្ឆិមោ សុប្បណាមិតោ, មា មោហយី ជានមនោមបញ្ញ។

៣៥៥"បរោវរំ [វរាវរំ (កត្ថចិ)] អរិយធម្មំ វិទិត្វា, មា មោហយី ជានមនោមវីរ;
វារិំ យថា ឃម្មនិ ឃម្មតត្តោ, វាចាភិកង្ខាមិ សុតំ បវស្ស [សុតស្ស វស្ស (ស្យា.)]។

៣៥៦"យទត្ថិកំ [យទត្ថិយំ (បី.), យទត្ថិតំ (ក.)] ព្រហ្មចរិយំ អចរី, កប្បាយនោ កច្ចិស្ស តំ អមោឃំ;
និព្ពាយិ សោ អាទុ សឧបាទិសេសោ, យថា វិមុត្តោ អហុ តំ សុណោម"។

៣៥៧"អច្ឆេច្ឆិ [អឆេជ្ជិ (ក.)] តណ្ហំ ឥធ នាមរូបេ, (ឥតិ ភគវា)
កណ្ហស្ស [តណ្ហាយ (ក.)] សោតំ ទីឃរត្តានុសយិតំ;
អតារិ ជាតិំ មរណំ អសេសំ,"
ឥច្ចព្រវិ ភគវា បញ្ចសេដ្ឋោ។

៣៥៨"ឯស សុត្វា បសីទាមិ, វចោ តេ ឥសិសត្តម;
អមោឃំ កិរ មេ បុដ្ឋំ, ន មំ វញ្ចេសិ ព្រាហ្មណោ។

៣៥៩"យថាវាទី តថាការី, អហុ ពុទ្ធស្ស សាវកោ;
អច្ឆិទា មច្ចុនោ ជាលំ, តតំ មាយាវិនោ ទឡ្ហំ។

៣៦០"អទ្ទសា ភគវា អាទិំ, ឧបាទានស្ស កប្បិយោ;
អច្ចគា វត កប្បាយនោ, មច្ចុធេយ្យំ សុទុត្តរ"ន្តិ។

និគ្រោធកប្បសុត្តំ ទ្វាទសមំ និដ្ឋិតំ។

១៣. សម្មាបរិព្ពាជនីយសុត្តំ

៣៦១"បុច្ឆាមិ មុនិំ បហូតបញ្ញំ,
តិណ្ណំ បារង្គតំ បរិនិព្ពុតំ ឋិតត្តំ;
និក្ខម្ម ឃរា បនុជ្ជ កាមេ, កថំ ភិក្ខុ
សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ"។

៣៦២"យស្ស មង្គលា សមូហតា, (ឥតិ ភគវា)
ឧប្បាតា សុបិនា ច លក្ខណា ច;
សោ មង្គលទោសវិប្បហីនោ,
សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៣"រាគំ វិនយេថ មានុសេសុ, ទិព្ពេសុ កាមេសុ ចាបិ ភិក្ខុ;
អតិក្កម្ម ភវំ សមេច្ច ធម្មំ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៤"វិបិដ្ឋិកត្វាន បេសុណានិ, កោធំ កទរិយំ ជហេយ្យ ភិក្ខុ;
អនុរោធវិរោធវិប្បហីនោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៥"ហិត្វាន បិយញ្ច អប្បិយញ្ច, អនុបាទាយ អនិស្សិតោ កុហិញ្ចិ;
សំយោជនិយេហិ វិប្បមុត្តោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៦"ន សោ ឧបធីសុ សារមេតិ, អាទានេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទរាគំ;

សោ អនិស្សិតោ អនញ្ញនេយ្យោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៧. ‘‘វចសា មនសា ច កម្មុនា ច, អវិរុទ្ធោ សម្មា វិទិត្វា ធម្មំ;
និព្ពានបទាភិបត្ថយានោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៨. ‘‘យោ វន្ទតិ មន្តិ នុណ្ណមេយ្យ [នុន្នមេយ្យ (?)], អក្កុដ្ឋោបិ ន សន្ធិយេថ ភិក្ខុ;
លទ្ធា បរភោជនំ ន មជ្ជេ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៦៩. ‘‘លោភញ្ច ភវញ្ច វិប្បហាយ, វិរតោ ឆេទនពន្ធនា ច [ឆេទនពន្ធនតោ (សី. ស្យា.)] ភិក្ខុ;
សោ តិណ្ណកថំកថោ វិសល្លោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧០. ‘‘សារុប្បំ អត្តនោ វិទិត្វា, នោ ច ភិក្ខុ ហិំសេយ្យ កញ្ចិ លោកេ;
យថា តថិយំ វិទិត្វា ធម្មំ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧១. ‘‘យស្សានុសយា ន សន្តិ កេចិ, មូលា ច [មូលា (សី. ស្យា.)] អកុសលា សមូហតាសេ;
សោ និរាសោ [និរាសយោ (សី.), និរាសសោ (ស្យា.)] អនាសិសានោ [អនាសយានោ (សី. បី.), អនាសសានោ (ស្យា.)], សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧២. ‘‘អាសវខីណោ បហីនមានោ, សព្ពំ រាគបថំ ឧបាតិវត្តោ;
ទន្តោ បរិនិព្ពុតោ ឋិតត្តោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧៣. ‘‘សទ្ធោ សុតវា និយាមទស្សី, វគ្គគតេសុ ន វគ្គសារិ ធីរោ;
លោភំ ទោសំ វិនេយ្យ បដិឃំ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧៤. ‘‘សំសុទ្ធជិនោ វិវដ្ដច្ឆទោ, ធម្មេសុ វសី បារគូ អនេជោ;
សង្ខារនិរោធញាណកុសលោ , សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧៥. ‘‘អតីតេសុ អនាគតេសុ ចាបិ, កប្បាតីតោ អតិច្ចសុទ្ធិបញ្ញោ;
សព្ពាយតនេហិ វិប្បមុត្តោ, សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ។

៣៧៦. ‘‘អញ្ញាយ បទំ សមេច្ច ធម្មំ, វិវដំ ទិស្វាន បហានមាសវានំ;
សព្ពុបធីនំ បរិក្ខយានោ [បរិក្ខយា (បី.)], សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យ’’។

៣៧៧. ‘‘អទ្ធា ហិ ភគវា តថេវ ឯតំ, យោ សោ ឯវំវិហារី ទន្តោ ភិក្ខុ;
សព្ពសំយោជនយោគវីតិវត្តោ [សព្ពសំយោជនិយេ ច វីតិវត្តោ (សី. ស្យា. បី.)], សម្មា សោ លោកេ បរិព្ពជេយ្យា’’តិ។

សម្មាបរិព្ពាជនីយសុត្តំ តេរសមំ និដ្ឋិតំ។

១៤. ធម្មិកសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ ធម្មិកោ ឧបាសកោ បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ សទ្ធិំ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ ធម្មិកោ ឧបាសកោ ភគវន្តំ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ –

៣៧៨. ‘‘បុច្ឆាមិ តំ គោតម ភូរិបញ្ញ, កថំករោ សាវកោ សាធុ ហោតិ;
យោ វា អគារា អនគារមេតិ, អគារិនោ វា បនុបាសកាសេ។

៣៧៩. ‘‘តុវញ្ហិ លោកស្ស សទេវកស្ស, គតិំ បជានាសិ បរាយណញ្ច;
ន ចត្ថិ តុល្យោ និបុណត្ថទស្សី, តុវញ្ហិ ពុទ្ធំ បវរំ វទន្តិ។

៣៨០. ‘‘សព្ពំ តុវំ ញាណមវេច្ច ធម្មំ, បកាសេសិ សត្តេ អនុកម្បមានោ;
វិវដ្ដច្ឆទោសិ សមន្តចក្ខុ, វិរោចសិ វិមលោ សព្ពលោកេ។

៣៨១. ‘‘អាគញ្ឆិ តេ សន្តិកេ នាគរាជា, ឯរាវណោ នាម ជិនោតិ សុត្វា;
សោបិ តយា មន្តយិត្វាជ្ឈគមា, សាធូតិ សុត្វាន បតីតរូបោ។

៣៨២. រាជាបិ តំ វេស្សវណោ កុវេរោ, ឧបេតិ ធម្មំ បរិបុច្ឆមានោ;
តស្សាបិ ត្វំ បុច្ឆិតោ ព្រូសិ ធីរ, សោ ចាបិ សុត្វាន បតីតរូបោ។

៣៨៣. “យេ កេចិមេ តិត្ថិយា វាទសីលា, អាជីវកា វា យទិ វា និគណ្ឋា;
បញ្ញាយ តំ នាតិតរន្តិ សព្ពេ, ឋិតោ វជន្តំ វិយ សីឃគាមី។

៣៨៤. “យេ កេចិមេ ព្រាហ្មណា វាទសីលា, វុទ្ធា ចាបិ ព្រាហ្មណា សន្តិ កេចិ;
សព្ពេ តយិ អត្ថពទ្ធា ភវន្តិ, យេ ចាបិ អញ្ញេ វាទិនោ មញ្ញមានា។

៣៨៥. “អយញ្ហិ ធម្មោ និបុណោ សុខោ ច, យោយំ តយា ភគវា សុប្បវុត្តោ;
តមេវ សព្ពេបិ [សព្ពេ មយំ (ស្យា.)] សុស្សូសមានា, តំ នោ វទ បុច្ឆិតោ ពុទ្ធសេដ្ឋ។

៣៨៦. “សព្ពេបិ មេ ភិក្ខវោ សន្និសិន្នា, ឧបាសកា ចាបិ តថេវ សោតុំ;
សុណន្តុ ធម្មំ វិមលេនានុពុទ្ធំ, សុភាសិតំ វាសវស្សេវ ទេវា”។

៣៨៧. “សុណាថ មេ ភិក្ខវោ សាវយាមិ វោ, ធម្មំ ធុតំ តញ្ច ចរាថ សព្ពេ;
ឥរិយាបថំ បព្ពជិតានុលោមិកំ, សេវេថ នំ អត្ថទសោ មុតីមា។

៣៨៨. “នោ វេ វិកាលេ វិចរេយ្យ ភិក្ខុ, គាមេ ច បិណ្ឌាយ ចរេយ្យ កាលេ;
អកាលចារិញ្ហិ សជន្តិ សង្គា, តស្មា វិកាលេ ន ចរន្តិ ពុទ្ធា។

៣៨៩. “រូបា ច សទ្ទា ច រសា ច គន្ធា, ផស្សា ច យេ សម្មទយន្តិ សត្តេ;
ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, កាលេន សោ បវិសេ បាតរាសំ។

៣៩០. “បិណ្ឌញ្ច ភិក្ខុ សមយេន លទ្ធា, ឯកោ បដិក្កម្ម រហោ និសីទេ;
អជ្ឈត្តចិន្តី ន មនោ ពហិទ្ធា, និច្ឆារយេ សង្គហិតត្តភាវោ។

៣៩១. “សចេបិ សោ សល្លបេ សាវកេន, អញ្ញេន វា កេនចិ ភិក្ខុនា វា;
ធម្មំ បណីតំ តមុទាហរេយ្យ, ន បេសុណំ នោបិ បរូបវាទំ។

៣៩២. “វាទញ្ហិ ឯកេ បដិសេនិយន្តិ, ន តេ បសំសាម បរិត្តបញ្ញេ;
តតោ តតោ នេ បសជន្តិ សង្គា, ចិត្តញ្ហិ តេ តត្ថ គមេន្តិ ទូរេ។

៣៩៣. “បិណ្ឌំ វិហារំ សយនាសនញ្ច, អាបញ្ច សង្ឃាដិរជូបវាហនំ;
សុត្វាន ធម្មំ សុគតេន ទេសិតំ, សង្ខាយ សេវេ វរបញ្ញសាវកោ។

៣៩៤. “តស្មា ហិ បិណ្ឌេ សយនាសនេ ច, អាបេ ច សង្ឃាដិរជូបវាហនេ;
ឯតេសុ ធម្មេសុ អនូបលិត្តោ, ភិក្ខុ យថា បោក្ខរេ វារិពិន្ទុ។

៣៩៥. “គហដ្ឋវត្តំ បន វោ វទាមិ, យថាករោ សាវកោ សាធុ ហោតិ;
ន ហេស [ន ហេសោ (សី.)] លព្ភា សបរិគ្គហេន, ផស្សេតុំ យោ កេវលោ ភិក្ខុធម្មោ។

៣៩៦. “បាណំ ន ហនេ [ន ហានេ (សី.)] ន ច ឃាតយេយ្យ, ន ចានុជញ្ញា ហនតំ បរេសំ;
សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ, យេ ថាវរា យេ ច តសា សន្តិ [តសន្តិ (សី. បី.)] លោកេ។

៣៩៧. “តតោ អទិន្នំ បរិវជ្ជយេយ្យ, កិញ្ចិ ក្វចិ សាវកោ ពុជ្ឈមានោ;
ន ហារយេ ហរតំ នានុជញ្ញា, សព្ពំ អទិន្នំ បរិវជ្ជយេយ្យ។

៣៩៨. “អព្រហ្មចរិយំ បរិវជ្ជយេយ្យ, អង្គារកាសុំ ជលិតំវ វិញ្ញូ;
អសម្ភុណន្តោ បន ព្រហ្មចរិយំ, បរស្ស ទារំ ន អតិក្កមេយ្យ។

៣៩៩. “សភគ្គតោ វា បរិសគ្គតោ វា, ឯកស្ស វេកោ [ចេតោ (សី. ស្យា.)] ន មុសា ភណេយ្យ;
ន ភាណយេ ភណតំ នានុជញ្ញា, សព្ពំ អភូតំ បរិវជ្ជយេយ្យ។

៤០០. “មជ្ជញ្ច បានំ ន សមាចរេយ្យ, ធម្មំ ឥមំ រោចយេ យោ គហដ្ឋោ;
ន បាយយេ បិវតំ នានុជញ្ញា, ឧម្មាទនន្តំ ឥតិ នំ វិទិត្វា។

៤០១. “មទា ហិ បាបានិ ករោន្តិ ពាលា, ការេន្តិ ចញ្ញេបិ ជនេ បមត្តេ;

ឯតំ អបុញ្ញាយតនំ វិវជ្ជយេ, ឧម្មាទនំ មោហនំ ពាលកន្តំ។

៤០២“បាណំ ន ហានេ ន ចាទិន្នមាទិយេ, មុសា ន ភាសេ ន ច មជ្ជបោ សិយា;
អព្រហ្មចរិយា វិរមេយ្យ មេថុនា, រត្តិំ ន ភុញ្ជេយ្យ វិកាលភោជនំ។

៤០៣“មាលំ ន ធារេ ន ច គន្ធមាចរេ, មញ្ចេ ឆមាយំ វ សយេថ សន្ថតេ;
ឯតញ្ហិ អដ្ឋង្គិកមាហុបោសថំ, ពុទ្ធេន ទុក្ខន្តគុនា បកាសិតំ។

៤០៤“តតោ ច បក្ខស្សុបវស្សុបោសថំ, ចាតុទ្ទសិំ បញ្ចទសិញ្ច អដ្ឋមិំ;
បាដិហារិយបក្ខញ្ច បសន្នមានសោ, អដ្ឋង្គុបេតំ សុសមត្តរូបំ។

៤០៥“តតោ ច បាតោ ឧបវុត្ថុបោសថោ, អន្នេន បានេន ច ភិក្ខុសង្ឃំ;
បសន្នចិត្តោ អនុមោទមានោ, យថារហំ សំវិភជេថ វិញ្ញូ។

៤០៦“ធម្មេន មាតាបិតរោ ភរេយ្យ, បយោជយេ ធម្មិកំ សោ វណិជ្ជំ;
ឯតំ គិហី វត្តយមប្បមត្តោ, សយម្បភេ នាម ឧបេតិ ទេវេ”តិ។

ធម្មិកសុត្តំ ចុទ្ទសមំ និដ្ឋិតំ។

ចូឡវគ្គោ ទុតិយោ និដ្ឋិតោ។

តស្សុទ្ទានំ –

រតនាមគន្ធោ ហិរិ ច, មង្គលំ សូចិលោមេន;
ធម្មចរិយញ្ច ព្រាហ្មណោ [កបិលោ ព្រាហ្មណោបិ ច (ស្យា. ក.)], នាវា កឹសីលមុដ្ឋានំ។

រាហុលោ បុន កប្បោ ច, បរិព្ពាជនិយំ តថា;
ធម្មិកញ្ច វិទុនោ អាហុ, ចូឡវគ្គន្តិ ចុទ្ទសាតិ។

៣. មហាវគ្គោ

១. បព្ពជ្ជាសុត្តំ

៤០៧ បព្ពជ្ជំ កិត្តយិស្សាមិ, យថា បព្ពជិ ចក្ខុមា;
យថា វីមំសមានោ សោ, បព្ពជ្ជំ សមរោចយិ។

៤០៨ សម្ពាធោយំ ឃរាវាសោ, រជស្សាយតនំ ឥតិ;
អព្ភោកាសោវ បព្ពជ្ជា, ឥតិ ទិស្វាន បព្ពជិ។

៤០៩ បព្ពជិត្វាន កាយេន, បាបកម្មំ វិវជ្ជយិ;
វចីទុច្ចរិតំ ហិត្វា, អាជីវំ បរិសោធយិ។

៤១០ អគមា រាជគហំ ពុទ្ធោ, មគធានំ គិរិព្ពជំ;
បិណ្ឌាយ អភិហារេសិ, អាកិណ្ណវរលក្ខណោ។

៤១១ តមទ្ទសា ពិម្ពិសារោ, បាសាទស្មឹ បតិដ្ឋិតោ;
ទិស្វា លក្ខណសម្បន្នំ, ឥមមត្ថំ អភាសថ។

៤១២ “ឥមំ ភោន្តោ និសាមេថ, អភិរូបោ ព្រហា សុចិ;
ចរណេន ច សម្បន្នោ, យុគមត្តញ្ច បេក្ខតិ។

៤១៣ “ឱក្ខិត្តចក្ខុ សតិមា, នាយំ នីចកុលាមិវ;
រាជទូតាភិធាវន្តុ, កុហឹ ភិក្ខុ គមិស្សតិ”។

៤១៤ តេ បេសិតា រាជទូតា, បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធិសុំ;
កុហឹ គមិស្សតិ ភិក្ខុ, កត្ថ វាសោ ភវិស្សតិ។

៤១៥ សបទានំ ចរមានោ, គុត្តទ្វារោ សុសំវុតោ;
ខិប្បំ បត្តំ អបូរេសិ, សម្បជានោ បដិស្សតោ។

៤១៦ បិណ្ឌចារំ ចរិត្វាន, និក្ខម្ម នគរា មុនិ;
បណ្ឌវំ អភិហារេសិ, ឯត្ថ វាសោ ភវិស្សតិ។

៤១៧ ទិស្វាន វាសូបគតំ, តយោ [តតោ (សី. បី.)] ទូតា ឧបាវិសុំ;
តេសុ ឯកោវ [ឯកោ ច ទូតោ (សី. ស្យា. បី.)] អាគន្ត្វា, រាជិនោ បដិវេទយិ។

៤១៨ “ឯស ភិក្ខុ មហារាជ, បណ្ឌវស្ស បុរត្ថតោ [បុរក្ខតោ (ស្យា. ក.)];
និសិន្នោ ព្យគ្ឃុសភោវ, សីហោវ គិរិគព្ភរេ”។

៤១៩ សុត្វាន ទូតវចនំ, ភទ្ទយានេន ខត្តិយោ;
តរមានរូបោ និយ្យាសិ, យេន បណ្ឌវបព្ពតោ។

៤២០ ស យានភូមឹ យាយិត្វា, យានា ឱរុយ្ហ ខត្តិយោ;
បត្តិកោ ឧបសង្កម្ម, អាសជ្ជ នំ ឧបាវិសិ។

៤២១ និសជ្ជ រាជា សម្មោទិ, កថំ សារណីយំ តតោ;
កថំ សោ វីតិសារេត្វា, ឥមមត្ថំ អភាសថ។

៤២២ “យុវា ច ទហរោ ចាសិ, បឋមុប្បត្តិកោ [បឋមុប្បត្តិយា (សី.), បឋមុប្បត្តិតោ (ស្យា.)] សុសុ;
វណ្ណារោហេន សម្បន្នោ, ជាតិមា វិយ ខត្តិយោ។

៤២៣ “សោភយន្តោ អនីកគ្គំ, នាគសង្ឃបុរក្ខតោ;
ទទាមិ ភោគេ ភុញ្ជស្សុ, ជាតឹ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”។

៤២៤ “ឧជុំ ជនបទោ រាជ, ហិមវន្តស្ស បស្សតោ;
ធនវីរិយេន សម្បន្នោ, កោសលេសុ [កោសលស្ស (ស្យា. ក.)] និកេតិនោ។

៤២៥. អាទិច្ចា [អាទិច្ចោ (ក.)] នាម គោត្តេន, សាកិយា [សាកិយោ (ក.)] នាម ជាតិយា;
តម្ហា កុលា បព្ពជិតោម្ហិ, ន កាមេ អភិបត្ថយំ។

៤២៦. “កាមេស្វាទីនវំ ទិស្វា, នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ;
បធានាយ គមិស្សាមិ, ឯត្ថ មេ រញ្ជតី មនោ”តិ។

បព្ពជ្ជាសុត្តំ បឋមំ និដ្ឋិតំ។

២. បធានសុត្តំ

៤២៧. “តំ មំ បធានបហិតត្តំ, នទឹ នេរញ្ជរំ បតិ;
វិបរក្កម្ម ឈាយន្តំ, យោគក្ខេមស្ស បត្តិយា។

៤២៨. “នមុចី ករុណំ វាចំ, ភាសមានោ ឧបាគមិ;
‘កិសោ ត្វមសិ ទុព្ពណ្ណោ, សន្តិកេ មរណំ តវ។

៤២៩. “‘សហស្សភាគោ មរណស្ស, ឯកំសោ តវ ជីវិតំ;
ជីវ ភោ ជីវិតំ សេយ្យោ, ជីវំ បុញ្ញានិ កាហសិ។

៤៣០. “‘ចរតោ ច តេ ព្រហ្មចរិយំ, អគ្គិហុត្តញ្ច ជូហតោ;
បហូតំ ចីយតេ បុញ្ញំ, កិំ បធានេន កាហសិ។

៤៣១. “‘ទុគ្គោ មគ្គោ បធានាយ, ទុក្ករោ ទុរភិសម្ភវោ’”;
ឥមា គាថា ភណំ មារោ, អដ្ឋា ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ។

៤៣២. តំ តថាវាទិនំ មារំ, ភគវា ឯតទព្រវិ;
“បមត្តពន្ធុ បាបិម, យេនត្ថេន [សេនត្ថេន (?), អត្តនោ អត្ថេន (អដ្ឋ. សំវណ្ណនា)] ឥធាគតោ។

៤៣៣. “អណុមត្តោបិ [អណុមត្តេនបិ (សី. ស្យា.)] បុញ្ញេន, អត្ថោ មយ្ហំ ន វិជ្ជតិ;
យេសញ្ច អត្ថោ បុញ្ញេន, តេ មារោ វត្តុមរហតិ។

៤៣៤. “អត្ថិ សទ្ធា តថា [តតោ (សី. បី.), តបោ (ស្យា. ក.)] វីរិយំ, បញ្ញា ច មម វិជ្ជតិ;
ឯវំ មំ បហិតត្តម្បិ, កិំ ជីវមនុបុច្ឆសិ។

៤៣៥. “នទីនមបិ សោតានិ, អយំ វាតោ វិសោសយេ;
កិញ្ច មេ បហិតត្តស្ស, លោហិតំ នុបសុស្សយេ។

៤៣៦. “លោហិតេ សុស្សមានម្ហិ, បិត្តំ សេម្ហញ្ច សុស្សតិ;
មំសេសុ ខីយមានេសុ, ភិយ្យោ ចិត្តំ បសីទតិ;
ភិយ្យោ សតិ ច បញ្ញា ច, សមាធិ មម តិដ្ឋតិ។

៤៣៧. “តស្ស មេវំ វិហរតោ, បត្តស្សុត្តមវេទនំ;
កាមេសុ [កាមេ (សី. ស្យា.)] នាបេក្ខតេ ចិត្តំ, បស្ស សត្តស្ស សុទ្ធតំ។

៤៣៨. “កាមា តេ បឋមា សេនា, ទុតិយា អរតិ វុច្ចតិ;
តតិយា ខុប្បិបាសា តេ, ចតុត្ថី តណ្ហា បវុច្ចតិ។

៤៣៩. “បញ្ចមំ [បញ្ចមី (សី. បី.)] ថិនមិទ្ធំ តេ, ឆដ្ឋា ភីរូ បវុច្ចតិ;
សត្តមី វិចិកិច្ឆា តេ, មក្ខោ ថម្ភោ តេ អដ្ឋមោ។

៤៤០. “លាភោ សិលោកោ សក្ការោ, មិច្ឆាលទ្ធោ ច យោ យសោ;
យោ ចត្តានំ សមុក្កំសេ, បរេ ច អវជានតិ។

៤៤១. “ឯសា នមុចិ តេ សេនា, កណ្ហស្សាភិប្បហារិនី;
ន នំ អសូរោ ជិនាតិ, ជេត្វា ច លភតេ សុខំ។

៤៤២. “ឯស មុញ្ជំ បរិហរេ, ធិរត្ថុ មម [ឥធ (ក.)] ជីវិតំ;

សង្គាមេ មេ មតំ សេយ្យោ, យំ ចេ ជីវេ បរាជិតោ។

៤៤៣“បគាឡ្ហេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, ឯកេ សមណព្រាហ្មណា;
តញ្ច មគ្គំ ន ជានន្តិ, យេន គច្ឆន្តិ សុព្ពតា។

៤៤៤“សមន្តា ធជិនឹ ទិស្វា, យុត្តំ មារំ សវាហនំ;
យុទ្ធាយ បច្ចុគ្គច្ឆាមិ, មា មំ ឋានា អចាវយិ។

៤៤៥“យំ តេ តំ នប្បសហតិ, សេនំ លោកោ សទេវកោ;
តំ តេ បញ្ញាយ ភេច្ឆាមិ [គច្ឆាមិ (សី.), វេច្ឆាមិ (ស្យា.), វជ្ឈាមិ (ក.)], អាមំ បត្តំវ អស្មនា [បក្កំវ អមុនា (ក.)]។

៤៤៦“វសីករិត្វា [វសី ករិត្វា (ពហូសុ)] សង្កប្បំ, សតិញ្ច សូបតិដ្ឋិតំ;
រដ្ឋា រដ្ឋំ វិចរិស្សំ, សាវកេ វិនយំ បុថូ។

៤៤៧“តេ អប្បមត្តា បហិតត្តា, មម សាសនការកា;
អកាមស្ស [អកាមា (ក.)] តេ គមិស្សន្តិ, យត្ថ គន្ត្វា ន សោចរេ”។

៤៤៨“សត្ត វស្សានិ ភគវន្តំ, អនុពន្ធិំ បទាបទំ;
ឱតារំ នាធិគច្ឆិស្សំ, សម្ពុទ្ធស្ស សតីមតោ។

៤៤៩“មេទវណ្ណំវ បាសាណំ, វាយសោ អនុបរិយគា;
អបេត្ថ មុទុំ [មុទុ (សី.)] វិន្ទេម, អបិ អស្សាទនា សិយា។

៤៥០“អលទ្ធា តត្ថ អស្សាទំ, វាយសេត្តោ អបក្កមិ;
កាកោវ សេលមាសជ្ជ, និព្ពិជ្ជាបេម គោតមំ”។

៤៥១តស្ស សោកបរេតស្ស, វីណា កច្ឆា អភស្សថ;
តតោ សោ ទុម្មនោ យក្ខោ, តត្ថេវន្តរធាយថាតិ។

បធានសុត្តំ ទុតិយំ និដ្ឋិតំ។

៣. សុភាសិតសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ តត្រ ខោ ភគវា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ភិក្ខវោ”តិ។ “ភទន្តេ”តិ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ បច្ចស្សោសុំ។ ភគវា ឯតទវោច –

“ចតូហិ, ភិក្ខវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតា វាចា សុភាសិតា ហោតិ, ន ទុព្ភាសិតា, អនវជ្ជា ច អននុវជ្ជា ច វិញ្ញូនំ។ កតមេហិ ចតូហិ? ឥធ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុ សុភាសិតំយេវ ភាសតិ នោ ទុព្ភាសិតំ, ធម្មំយេវ ភាសតិ នោ អធម្មំ, បិយំយេវ ភាសតិ នោ អប្បិយំ, សច្ចំយេវ ភាសតិ នោ អលិកំ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, ចតូហិ អង្គេហិ សមន្នាគតា វាចា សុភាសិតា ហោតិ, នោ ទុព្ភាសិតា, អនវជ្ជា ច អននុវជ្ជា ច វិញ្ញូន”ន្តិ។ ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន សុគតោ អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៤៥២“សុភាសិតំ ឧត្តមមាហុ សន្តោ, ធម្មំ ភណេ នាធម្មំ តំ ទុតិយំ;
បិយំ ភណេ នាប្បិយំ តំ តតិយំ, សច្ចំ ភណេ នាលិកំ តំ ចតុត្ថ”ន្តិ។

អថ ខោ អាយស្មា វង្គីសោ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលឹ បណាមេត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “បដិភាតិ មំ ភគវា, បដិភាតិ មំ សុគតា”តិ។ “បដិភាតុ តំ វង្គីសា”តិ ភគវា អវោច។ អថ ខោ អាយស្មា វង្គីសោ ភគវន្តំ សម្មុខា សារុប្បាហិ គាថាហិ អភិត្ថវិ –

៤៥៣“តមេវ វាចំ ភាសេយ្យ, យាយត្តានំ ន តាបយេ;
បរេ ច ន វិហឹសេយ្យ, សា វេ វាចា សុភាសិតា។

៤៥៤“បិយវាចមេវ ភាសេយ្យ, យា វាចា បដិនន្ទិតា;
យំ អនាទាយ បាបានិ, បរេសំ ភាសតេ បិយំ។

៤៥៥. ‘‘សច្ចំ វេ អមតា វាចា, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ;
សច្ចេ អត្ថេ ច ធម្មេ ច, អាហុ សន្តោ បតិដ្ឋិតា។

៤៥៦. ‘‘យំ ពុទ្ធោ ភាសតិ វាចំ, ខេមំ និព្ពានបត្តិយា;
ទុក្ខស្សន្តកិរិយាយ, សា វេ វាចានមុត្តមា’’តិ។

សុភាសិតសុត្តំ តតិយំ និដ្ឋិតំ។

៤. សុន្ទរិកភារទ្វាជសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា កោសលេសុ វិហរតិ សុន្ទរិកាយ នទិយា តីរេ។ តេន ខោ បន សមយេន សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ សុន្ទរិកាយ នទិយា តីរេ អគ្គឹ ជុហតិ, អគ្គិហុត្តំ បរិចរតិ។ អថ ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ អគ្គឹ ជុហិត្វា អគ្គិហុត្តំ បរិចរិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា សមន្តា ចតុទ្ទិសា អនុវិលោកេសិ – ‘‘កោ នុ ខោ ឥមំ ហព្យសេសំ ភុញ្ជេយ្យា’’តិ? អទ្ទសា ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ អវិទូរេ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ សសីសំ បារុតំ និសិន្នំ; ទិស្វាន វាមេន ហត្ថេន ហព្យសេសំ គហេត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន កមណ្ឌលុំ គហេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។

អថ ខោ ភគវា សុន្ទរិកភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស បទសទ្ទេន សីសំ វិវរិ។ អថ ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ – ‘‘មុណ្ឌោ អយំ ភវំ, មុណ្ឌកោ អយំ ភវ’’ន្តិ តតោវ បុន និវត្តិតុកាមោ អហោសិ។ អថ ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឯតទហោសិ – ‘‘មុណ្ឌាបិ ហិ ឥធេកច្ចេ ព្រាហ្មណា ភវន្តិ, យំនូនាហំ ឧបសង្កមិត្វា ជាតឹ បុច្ឆេយ្យ’’ន្តិ។ អថ ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘កិំជច្ចោ ភវ’’ន្តិ?

អថ ខោ ភគវា សុន្ទរិកភារទ្វាជំ ព្រាហ្មណំ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ –

៤៥៧. ‘‘ន ព្រាហ្មណោ នោម្ហិ ន រាជបុត្តោ, ន វេស្សាយនោ ឧទ កោចិ នោម្ហិ;
គោត្តំ បរិញ្ញាយ បុថុជ្ជនានំ, អកិញ្ចនោ មន្ត ចរាមិ លោកេ។

៤៥៨. ‘‘សង្ឃាដិវាសី អគហោ ចរាមិ [អគិហោ (ក. សី. បី.) អគេហោ (កត្ថចិ)], និវុត្តកេសោ អភិនិព្ពុតត្តោ;
អលិប្បមានោ ឥធ មាណវេហិ, អកល្លំ មំ ព្រាហ្មណ បុច្ឆសិ គោត្តបញ្ហំ’’។

៤៥៩. ‘‘បុច្ឆន្តិ វេ ភោ ព្រាហ្មណា, ព្រាហ្មណេភិ សហ ព្រាហ្មណោ នោ ភវ’’ន្តិ។
៤៦០. ‘‘ព្រាហ្មណោ ហិ ចេ ត្វំ ព្រូសិ, មញ្ច ព្រូសិ អព្រាហ្មណំ;
តំ តំ សាវិត្តិំ បុច្ឆាមិ, តិបទំ ចតុវីសតក្ខរំ។

៤៦១. ‘‘កិំ និស្សិតា ឥសយោ មនុជា, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា [បឋមបាទន្តោ] ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូ ឥធ លោកេ [ទុតិយបាទន្តោ (សី.)]។

៤៦២. ‘‘យទន្តគូ វេទគូ យញ្ញកាលេ, យស្សាហុតិំ លភេ តស្សិជ្ឈេតិ ព្រូមិ’’។
៤៦៣. ‘‘អទ្ធា ហិ តស្ស ហុតមិជ្ឈេ, (ឥតិ ព្រាហ្មណោ)
យំ តាទិសំ វេទគុមទ្ទសាម;
តុម្ហាទិសានញ្ហិ អទស្សនេន, អញ្ញោ ជនោ ភុញ្ជតិ បូរឡាសំ’’។

៤៦៤. ‘‘តស្មាតិហ ត្វំ ព្រាហ្មណ អត្ថេន, អត្ថិកោ ឧបសង្កម្ម បុច្ឆ;
សន្តំ វិធូមំ អនីឃំ និរាសំ, អប្បេវិធ អភិវិន្ទេ សុមេធំ’’។

៤៦៥. ‘‘យញ្ញេ រតោហំ ភោ គោតម, យញ្ញំ យិដ្ឋុកាមោ នាហំ បជានាមិ;
អនុសាសតុ មំ ភវំ, យត្ថ ហុតំ ឥជ្ឈតេ ព្រូហិ មេ តំ’’។

‘‘តេន ហិ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, ឱទហស្សុ សោតំ; ធម្មំ តេ ទេសេស្សាមិ –

៤៦៦. ‘‘មា ជាតិំ បុច្ឆី ចរណញ្ច បុច្ឆ, កដ្ឋា ហវេ ជាយតិ ជាតវេទោ;
នីចាកុលីនោបិ មុនី ធិតីមា, អាជានិយោ ហោតិ ហិរីនិសេធោ។

៤៦៧. ‘‘សច្ចេន ទន្តោ ទមសា ឧបេតោ, វេទន្តគូ វុសិតព្រហ្មចរិយោ;

កាលេន តម្ហិ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ [បុញ្ញបេខោ (សី. បី.)] យជេថ។

៤៦៨“យេ កាមេ ហិត្វា អគហា ចរន្តិ, សុសញ្ញតត្តា តសរំវ ឧជ្ជុំ;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៦៩“យេ វីតរាគា សុសមាហិតិន្ទ្រិយា, ចន្ទោវ រាហុគ្គហណា បមុត្តា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៧០“អសជ្ជមានា វិចរន្តិ លោកេ, សទា សតា ហិត្វា មមាយិតានិ;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៧១“យោ កាមេ ហិត្វា អភិភុយ្យចារី, យោ វេទិ ជាតីមរណស្ស អន្តំ;
បរិនិព្ពុតោ ឧទករហទោវ សីតោ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧២“សមោ សមេហិ វិសមេហិ ទូរេ, តថាគតោ ហោតិ អនន្តបញ្ញោ;
អនូបលិត្តោ ឥធ វា ហុរំ វា, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៣“យម្ហិ ន មាយា វសតិ ន មានោ, យោ វីតលោភោ អមមោ និរាសោ;
បនុណ្ណកោធោ អភិនិព្ពុតត្តោ, យោ ព្រាហ្មណោ សោកមលំ អហាសិ;
តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៤ .

“និវេសនំ យោ មនសោ អហាសិ, បរិគ្គហា យស្ស ន សន្តិ កេចិ;
អនុបាទិយានោ ឥធ វា ហុរំ វា, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៥“សមាហិតោ យោ ឧទតារិ ឱឃំ, ធម្មំ ចញ្ញាសិ បរមាយ ទិដ្ឋិយា;
ខីណាសវោ អន្តិមទេហធារី, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៦“ភវាសវា យស្ស វចី ខរា ច, វិធូបិតា អត្ថគតា ន សន្តិ;
ស វេទគូ សព្ពធិ វិប្បមុត្តោ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៧“សង្គាតិគោ យស្ស ន សន្តិ សង្គា, យោ មានសត្តេសុ អមានសត្តោ;
ទុក្ខំ បរិញ្ញាយ សខេត្តវត្ថុំ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៨“អាសំ អនិស្សាយ វិវេកទស្សី, បរវេទិយំ ទិដ្ឋិមុបាតិវត្តោ;
អារម្មណា យស្ស ន សន្តិ កេចិ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៧៩“បរោបរា [បរោវរា (សី. បី.)] យស្ស សមេច្ច ធម្មា, វិធូបិតា អត្ថគតា ន សន្តិ;
សន្តោ ឧបាទានខយេ វិមុត្តោ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៨០“សំយោជនំ ជាតិខយន្តទស្សី, យោបានុទិ រាគបថំ អសេសំ;
សុទ្ធោ និទោសោ វិមលោ អកាចោ [អកាមោ (សី. ស្យា.)], តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៨១“យោ អត្តនោ អត្តានំ [អត្តនាត្តានំ (សី. ស្យា.)] នានុបស្សតិ, សមាហិតោ ឧជ្ជុគតោ ឋិតត្តោ;
ស វេ អនេជោ អខិលោ អកង្ខោ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ។

៤៨២“មោហន្តរា យស្ស ន សន្តិ កេចិ, សព្ពេសុ ធម្មេសុ ច ញាណទស្សី;
សរីរញ្ច អន្តិមំ ធារេតិ, បត្តោ ច សម្ពោធិមនុត្តរំ សិវំ;
ឯត្តាវតា យក្ខស្ស សុទ្ធិ, តថាគតោ អរហតិ បូរឡាសំ”។

៤៨៣“ហុតញ្ច [ហុត្តញ្ច (សី. ក.)] មយ្ហំ ហុតមត្ថុ សច្ចំ, យំ តាទិសំ វេទគុនំ អលត្ថំ;
ព្រហ្មា ហិ សក្ខិ បដិគណ្ហាតុ មេ ភគវា, ភុញ្ជតុ មេ ភគវា បូរឡាសំ”។

៤៨៤“គាថាភិគីតំ មេ អភោជនេយ្យំ, សម្បស្សតំ ព្រាហ្មណ នេស ធម្មោ;
គាថាភិគីតំ បនុទន្តិ ពុទ្ធា, ធម្មេ សតី ព្រាហ្មណ វុត្តិរេសា។

៤៨៥.អញ្ញេន ច កេវលិនំ មហេសី, ខីណាសវំ កុក្កុច្ចវូបសន្តំ;
អន្នេន បានេន ឧបដ្ឋហស្សុ, ខេត្តញ្ហិ តំ បុញ្ញបេក្ខស្ស ហោតិ”។

៤៨៦.“សាធាហំ ភគវា តថា វិជញ្ញំ, យោ ទក្ខិណំ ភុញ្ជេយ្យ មាទិសស្ស;
យំ យញ្ញកាលេ បរិយេសមានោ, បប្បុយ្យ តវ សាសនំ”។

៤៨៧.“សារម្ភា យស្ស វិគតា, ចិត្តំ យស្ស អនាវិលំ;
វិប្បមុត្តោ ច កាមេហិ, ថិនំ យស្ស បនូទិតំ។

៤៨៨.“សីមន្តានំ វិនេតារំ, ជាតិមរណកោវិទំ;
មុនឹ មោនេយ្យសម្បន្នំ, តាទិសំ យញ្ញមាគតំ។

៤៨៩.“ភកុដិ [ភូកុដិ (ក. សី.), ភាកុដិ (ក. សី., ម. និ. ១.២២៦)] វិនយិត្វាន, បញ្ជលិកា នមស្សថ;
បូជេថ អន្នបានេន, ឯវំ ឥជ្ឈន្តិ ទក្ខិណា។

៤៩០.“ពុទ្ធោ ភវំ អរហតិ បូរឡាសំ, បុញ្ញខេត្តមនុត្តរំ;
អាយាគោ សព្ពលោកស្ស, ភោតោ ទិន្នំ មហប្ផល”ន្តិ។

អថ ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម, អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម! សេយ្យថាបិ, ភោ គោតម, និក្កុជ្ជិតំ វា ឧក្កុជ្ជេយ្យ, បដិច្ឆន្នំ វា វិវរេយ្យ, មូឡ្ហស្ស វា មគ្គំ អាចិក្ខេយ្យ, អន្ធការេ វា តេលបជ្ជោតំ ធារេយ្យ – ចក្ខុមន្តោ រូបានិ ទក្ខន្តីតិ; ឯវមេវំ ភោតា គោតមេន អនេកបរិយាយេន ធម្មោ បកាសិតោ។ ឯសាហំ ភវន្តំ គោតមំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច។ លភេយ្យាហំ ភោតោ គោតមស្ស សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យំ ឧបសម្បទ”ន្តិ។ អលត្ថ ខោ សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ព្រាហ្មណោ…បេ.… អរហតំ អហោសីតិ។

សុន្ទរិកភារទ្វាជសុត្តំ ចតុត្ថំ និដ្ឋិតំ។

៥. មាឃសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ។ អថ ខោ មាឃោ មាណវោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធឹ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ មាឃោ មាណវោ ភគវន្តំ ឯតទវោច –

“អហញ្ហិ, ភោ គោតម, ទាយកោ ទានបតិ វទញ្ញូ យាចយោគោ; ធម្មេន ភោគេ បរិយេសាមិ; ធម្មេន ភោគេ បរិយេសិត្វា ធម្មលទ្ធេហិ ភោគេហិ ធម្មាធិគតេហិ ឯកស្សបិ ទទាមិ ទ្វិន្នម្បិ តិណ្ណម្បិ ចតុន្នម្បិ បញ្ចន្នម្បិ ឆន្នម្បិ សត្តន្នម្បិ អដ្ឋន្នម្បិ នវន្នម្បិ ទសន្នម្បិ ទទាមិ, វីសាយបិ តឹសាយបិ ចត្តាលីសាយបិ បញ្ញាសាយបិ ទទាមិ, សតស្សបិ ទទាមិ, ភិយ្យោបិ ទទាមិ។ កច្ចាហំ, ភោ គោតម, ឯវំ ទទន្តោ ឯវំ យជន្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវាមី”តិ ?

“តគ្ឃ ត្វំ, មាណវ, ឯវំ ទទន្តោ ឯវំ យជន្តោ ពហុំ បុញ្ញំ បសវសិ។ យោ ខោ, មាណវ, ទាយកោ ទានបតិ វទញ្ញូ យាចយោគោ; ធម្មេន ភោគេ បរិយេសតិ; ធម្មេន ភោគេ បរិយេសិត្វា ធម្មលទ្ធេហិ ភោគេហិ ធម្មាធិគតេហិ ឯកស្សបិ ទទាតិ…បេ.… សតស្សបិ ទទាតិ, ភិយ្យោបិ ទទាតិ, ពហុំ សោ បុញ្ញំ បសវតី”តិ។ អថ ខោ មាឃោ មាណវោ ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៤៩១.“បុច្ឆាមហំ គោតមំ វទញ្ញុំ, (ឥតិ មាឃោ មាណវោ)
កាសាយវាសឹ អគហំ [អគិហំ (សី.), អគេហំ (បី.)] ចរន្តំ;
យោ យាចយោគោ ទានបតិ [ទានបតី (សី. ស្យា. បី.)] គហដ្ឋោ, បុញ្ញត្ថិកោ [បុញ្ញបេខោ (សី. បី. ក.)] យជតិ បុញ្ញបេក្ខោ;
ទទំ បរេសំ ឥធ អន្នបានំ, កថំ ហុតំ យជមានស្ស សុជ្ឈេ”។

៤៩២.“យោ យាចយោគោ ទានបតិ គហដ្ឋោ, (មាឃាតិ ភគវា)
បុញ្ញត្ថិកោ យជតិ បុញ្ញបេក្ខោ;
ទទំ បរេសំ ឥធ អន្នបានំ, អារាធយេ ទក្ខិណេយ្យេភិ តាទិ”។

៤៩៣.យោ យាចយោគោ ទានបតិ គហដ្ឋោ, (ឥតិ មាឃោ មាណវោ)
បុញ្ញត្ថិកោ យជតិ បុញ្ញបេក្ខោ;
ទទំ បរេសំ ឥធ អន្នបានំ, អក្ខាហិ មេ ភគវា ទក្ខិណេយ្យេ”។

៤៩៤.“យេ វេ អសត្តា [អលគ្គា (ស្យា.)] វិចរន្តិ លោកេ, អកិញ្ចនា កេវលិនោ យតត្តា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៩៥.“យេ សព្ពសំយោជនពន្ធនច្ឆិទា, ទន្តា វិមុត្តា អនីឃា និរាសា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៩៦.“យេ សព្ពសំយោជនវិប្បមុត្តា, ទន្តា វិមុត្តា អនីឃា និរាសា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៩៧.“រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ, ខីណាសវា វូសិតព្រហ្មចរិយា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៩៨.“យេសុ ន មាយា វសតិ ន មានោ, ខីណាសវា វូសិតព្រហ្មចរិយា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៤៩៩.“យេ វីតលោភា អមមា និរាសា, ខីណាសវា វូសិតព្រហ្មចរិយា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០០.“យេ វេ ន តណ្ហាសុ ឧបាតិបន្នា, វិតរេយ្យ ឱឃំ អមមា ចរន្តិ;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០១.“យេសំ តណ្ហា នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ, ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០២.“យេ កាមេ ហិត្វា អគហា ចរន្តិ, សុសញ្ញតត្តា តសរំវ ឧជ្ជុំ;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០៣.“យេ វីតរាគា សុសមាហិតិន្ទ្រិយា, ចន្ទោវ រាហុគ្គហណា បមុត្តា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០៤.“សមិតាវិនោ វីតរាគា អកោបា, យេសំ គតី នត្ថិធ វិប្បហាយ;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០៥.“ជហិត្វា ជាតិមរណំ អសេសំ, កថំកថឹ សព្ពមុបាតិវត្តា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០៦.“យេ អត្តទីបា វិចរន្តិ លោកេ, អកិញ្ចនា សព្ពធិ វិប្បមុត្តា;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០៧.“យេ ហេត្ថ ជានន្តិ យថា តថា ឥទំ, អយមន្តិមា នត្ថិ បុនព្ភវោតិ;
កាលេន តេសុ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ។

៥០៨.“យោ វេទគូ ឈានរតោ សតីមា, សម្ពោធិបត្តោ សរណំ ពហូនំ;
កាលេន តម្ហិ ហព្យំ បវេច្ឆេ, យោ ព្រាហ្មណោ បុញ្ញបេក្ខោ យជេថ”។

៥០៩.“អទ្ធា អមោឃា មម បុច្ឆនា អហុ, អក្ខាសិ មេ ភគវា ទក្ខិណេយ្យេ;
ត្វញ្ហេត្ថ ជានាសិ យថា តថា ឥទំ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

៥១០.“យោ យាចយោគោ ទានបតិ គហដ្ឋោ, (ឥតិ មាឃោ មាណវោ)
បុញ្ញត្ថិកោ យជតិ បុញ្ញបេក្ខោ;
ទទំ បរេសំ ឥធ អន្នបានំ,
អក្ខាហិ មេ ភគវា យញ្ញសម្បទំ”។

៥១១.យជស្ស យជមានោ មាឃាតិ ភគវា, សព្ពត្ថ ច វិប្បសាទេហិ ចិត្តំ;
អារម្មណំ យជមានស្ស យញ្ញោ, ឯត្ថប្បតិដ្ឋាយ ជហាតិ ទោសំ។

៥១២.“សោ វីតរាគោ បវិនេយ្យ ទោសំ, មេត្តំ ចិត្តំ ភាវយមប្បមាណំ;
រត្តិន្ទិវំ សតតមប្បមត្តោ, សព្ពា ទិសា ផរតិ អប្បមញ្ញំ”។

៥១៣.“កោ សុជ្ឈតិ មុច្ចតិ ពជ្ឈតី ច, កេនត្តនា គច្ឆតិ [កេនត្ថេនា គច្ឆតិ (ក.)] ព្រហ្មលោកំ;
អជានតោ មេ មុនិ ព្រូហិ បុដ្ឋោ, ភគវា ហិ មេ សក្ខិ ព្រហ្មជ្ជទិដ្ឋោ;
តុវញ្ហិ នោ ព្រហ្មសមោសិ សច្ចំ, កថំ ឧបបជ្ជតិ ព្រហ្មលោកំ ជុតិម”។

៥១៤.“យោ យជតិ តិវិធំ យញ្ញសម្បទំ, (មាឃាតិ ភគវា)
អារាធយេ ទក្ខិណេយ្យេភិ តាទិ;
ឯវំ យជិត្វា សម្មា យាចយោគោ,
ឧបបជ្ជតិ ព្រហ្មលោកន្តិ ព្រូមី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, មាឃោ មាណវោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម…បេ… អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតំ សរណំ គត”ន្តិ។

មាឃសុត្តំ បញ្ចមំ និដ្ឋិតំ។

៦. សភិយសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ តេន ខោ បន សមយេន សភិយស្ស បរិព្ពាជកស្ស បុរាណសាលោហិតាយ ទេវតាយ បញ្ហា ឧទ្ទិដ្ឋា ហោន្តិ – “យោ តេ, សភិយ, សមណោ វា ព្រាហ្មណោ វា ឥមេ បញ្ហេ បុដ្ឋោ ព្យាករោតិ តស្ស សន្តិកេ ព្រហ្មចរិយំ ចរេយ្យាសី”តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ តស្សា ទេវតាយ សន្តិកេ តេ បញ្ហេ ឧគ្គហេត្វា យេ តេ សមណព្រាហ្មណា សង្ឃិនោ គណិនោ គណាចរិយា ញាតា យសស្សិនោ តិត្ថករា សាធុសម្មតា ពហុជនស្ស, សេយ្យថិទំ – បូរណោ កស្សបោ មក្ខលិគោសាលោ អជិតោ កេសកម្ពលោ បកុធោ [កកុធោ (សី.) បកុទ្ធោ (ស្យា. កំ.)] កច្ចានោ សញ្ចយោ [សញ្ជយោ (សី. ស្យា. កំ. បី.)] ពេលដ្ឋបុត្តោ [ពេលដ្ឋិបុត្តោ (សី. បី.), វេឡដ្ឋបុត្តោ (ស្យា.)] និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ [នាតបុត្តោ (សី. បី.)], តេ ឧបសង្កមិត្វា តេ បញ្ហេ បុច្ឆតិ។ តេ សភិយេន បរិព្ពាជកេន បញ្ហេ បុដ្ឋា ន សម្បាយន្តិ; អសម្បាយន្តា កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោន្តិ។ អបិ ច សភិយំ យេវ បរិព្ពាជកំ បដិបុច្ឆន្តិ។

អថ ខោ សភិយស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឯតទហោសិ – “យេ ខោ តេ ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា សង្ឃិនោ គណិនោ គណាចរិយា ញាតា យសស្សិនោ តិត្ថករា សាធុសម្មតា ពហុជនស្ស, សេយ្យថិទំ – បូរណោ កស្សបោ…បេ… និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ, តេ មយា បញ្ហេ បុដ្ឋា ន សម្បាយន្តិ, អសម្បាយន្តា កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោន្តិ; អបិ ច មញ្ញេវេត្ថ បដិបុច្ឆន្តិ។ យន្នូនាហំ ហីនាយាវត្តិត្វា កាមេ បរិភុញ្ជេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ សភិយស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឯតទហោសិ – “អយម្បិ ខោ សមណោ គោតមោ សង្ឃី ចេវ គណី ច គណាចរិយោ ច ញាតោ យសស្សី តិត្ថករោ សាធុសម្មតោ ពហុជនស្ស; យំនូនាហំ សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា ឥមេ បញ្ហេ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ សភិយស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឯតទហោសិ – “យេបិ ខោ តេ [យេ ខោ តេ (ស្យា.), យំ ខោ តេ (ក.)] ភោន្តោ សមណព្រាហ្មណា ជិណ្ណា វុឌ្ឍា មហល្លកា អទ្ធគតា វយោអនុប្បត្តា ថេរា រត្តញ្ញូ ចិរបព្ពជិតា សង្ឃិនោ គណិនោ គណាចរិយា ញាតា យសស្សិនោ តិត្ថករា សាធុសម្មតា ពហុជនស្ស, សេយ្យថិទំ – បូរណោ កស្សបោ…បេ. … និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ, តេបិ មយា បញ្ហេ បុដ្ឋា ន សម្បាយន្តិ, អសម្បាយន្តា កោបញ្ច ទោសញ្ច អប្បច្ចយញ្ច បាតុករោន្តិ, អបិ ច មញ្ញេវេត្ថ បដិបុច្ឆន្តិ; កឹ បន មេ សមណោ គោតមោ ឥមេ បញ្ហេ បុដ្ឋោ ព្យាករិស្សតិ! សមណោ ហិ គោតមោ ទហរោ ចេវ ជាតិយា, នវោ ច បព្ពជ្ជាយា”តិ។

អថ ខោ សភិយស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឯតទហោសិ – “សមណោ ខោ [សមណោ ខោ គោតមោ (ស្យា. ក.)] ទហរោតិ ន ឧញ្ញាតព្ពោ ន បរិភោតព្ពោ។ ទហរោបិ ចេស សមណោ គោតមោ មហិទ្ធិកោ ហោតិ មហានុភាវោ,

យំនូនាហំ សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា ឥមេ បញ្ហេ បុច្ឆេយ្យ”ន្តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ យេន រាជគហំ តេន ចារិកំ បក្កាមិ។ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ យេន រាជគហំ វេឡុវនំ កលន្ទកនិវាបោ, យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៥១៥. “កង្ខី វេចិកិច្ឆី អាគមំ, (ឥតិ សភិយោ)
បញ្ហេ បុច្ឆិតុំ អភិកង្ខមានោ;
តេសន្តករោ ភវាហិ [ភវាហិ មេ (បី. ក.)] បញ្ហេ មេ បុដ្ឋោ,
អនុបុព្ពំ អនុធម្មំ ព្យាករោហិ មេ”។

៥១៦. “ទូរតោ អាគតោសិ សភិយ, (ឥតិ ភគវា)
បញ្ហេ បុច្ឆិតុំ អភិកង្ខមានោ;
តេសន្តករោ ភវាមិ [តេសមន្តករោមិ តេ (ក.)] បញ្ហេ តេ បុដ្ឋោ,
អនុបុព្ពំ អនុធម្មំ ព្យាករោមិ តេ។

៥១៧. “បុច្ឆ មំ សភិយ បញ្ហំ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ;
តស្ស តស្សេវ បញ្ហស្ស, អហំ អន្តំ ករោមិ តេ”តិ។

អថ ខោ សភិយស្ស បរិព្ពាជកស្ស ឯតទហោសិ – “អច្ឆរិយំ វត, ភោ, អព្ភុតំ វត, ភោ! យំ វតាហំ អញ្ញេសុ សមណព្រាហ្មណេសុ ឱកាសកម្មមត្តម្បិ [ឱកាសមត្តម្បិ (សី. បី.)] នាលត្ថំ តំ មេ ឥទំ សមណេន គោតមេន ឱកាសកម្មំ កត”ន្តិ។ អត្តមនោ បមុទិតោ ឧទគ្គោ បីតិសោមនស្សជាតោ ភគវន្តំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ –

៥១៨. “កិំ បត្តិនមាហុ ភិក្ខុនំ, (ឥតិ សភិយោ)
សោរតំ កេន កថញ្ច ទន្តមាហុ;
ពុទ្ធោតិ កថំ បវុច្ចតិ,
បុដ្ឋោ មេ ភគវា ព្យាករោហិ”។

៥១៩. “បជ្ជេន កតេន អត្តនា, (សភិយាតិ ភគវា)
បរិនិព្ពានគតោ វិតិណ្ណកង្ខោ;
វិភវញ្ច ភវញ្ច វិប្បហាយ,
វុសិតវា ខីណបុនព្ភវោ ស ភិក្ខុ។

៥២០. “សព្ពត្ថ ឧបេក្ខកោ សតិមា, ន សោ ហឹសតិ កញ្ចិ សព្ពលោកេ;
តិណ្ណោ សមណោ អនាវិលោ, ឧស្សទា យស្ស ន សន្តិ សោរតោ សោ។

៥២១. “យស្សិន្ទ្រិយានិ ភាវិតានិ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
និព្ពិជ្ឈ ឥមំ បរញ្ច លោកំ, កាលំ កង្ខតិ ភាវិតោ ស ទន្តោ។

៥២២. “កប្បានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, សំសារំ ទុភយំ ចុតូបបាតំ;
វិគតរជមនង្គណំ វិសុទ្ធំ, បត្តំ ជាតិខយំ តមាហុ ពុទ្ធ”ន្តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា អត្តមនោ បមុទិតោ ឧទគ្គោ បីតិសោមនស្សជាតោ ភគវន្តំ ឧត្តរឹ [ឧត្តរិ (ក.)] បញ្ហំ អបុច្ឆិ –

៥២៣. “កិំ បត្តិនមាហុ ព្រាហ្មណំ, (ឥតិ សភិយោ)
សមណំ កេន កថញ្ច ន្ហាតកោតិ;
នាគោតិ កថំ បវុច្ចតិ,
បុដ្ឋោ មេ ភគវា ព្យាករោហិ”។

៥២៤. “ពាហិត្វា សព្ពបាបកានិ, (សភិយាតិ ភគវា)
វិមលោ សាធុសមាហិតោ ឋិតត្តោ;
សំសារមតិច្ច កេវលី សោ,

អសិតោ តាទិ បវុច្ចតេ ស ព្រហ្មា។

៥២៥“សមិតាវិ បហាយ បុញ្ញបាបំ, វិរជោ ញត្វា ឥមំ បរញ្ច លោកំ;
ជាតិមរណំ ឧបាតិវត្តោ, សមណោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

៥២៦“និន្នាយ [និនហាយ (ស្យា.)] សព្ពបាបកានិ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
ទេវមនុស្សេសុ កប្បិយេសុ, កប្បំ នេតិ តមាហុ ន្ហាតកោ”តិ។

៥២៧“អាគុំ ន ករោតិ កិញ្ចិ លោកេ, សព្ពសំយោគេ [សព្ពយោគេ (ក.)] វិសជ្ជ ពន្ធនានិ;
សព្ពត្ថ ន សជ្ជតី វិមុត្តោ, នាគោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា”តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ…បេ…. ភគវន្តំ ឧត្តរិ បញ្ហំ អបុច្ឆិ –

៥២៨“កំ ខេត្តជិនំ វទន្តិ ពុទ្ធា, (ឥតិ សភិយោ)
កុសលំ កេន កថញ្ច បណ្ឌិតោតិ;
មុនិ នាម កថំ បវុច្ចតិ,
បុដ្ឋោ មេ ភគវា ព្យាករោហិ”។

៥២៩“ខេត្តានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, (សភិយាតិ ភគវា)
ទិព្ពំ មានុសកញ្ច ព្រហ្មខេត្តំ;
សព្ពខេត្តមូលពន្ធនា បមុត្តោ,
ខេត្តជិនោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

៥៣០“កោសានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, ទិព្ពំ មានុសកញ្ច ព្រហ្មកោសំ;
សព្ពកោសមូលពន្ធនា បមុត្តោ, កុសលោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

៥៣១“ទុភយានិ វិចេយ្យ បណ្ឌរានិ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សុទ្ធិបញ្ញោ;
កណ្ហំ សុក្កំ ឧបាតិវត្តោ, បណ្ឌិតោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

៥៣២“អសតញ្ច សតញ្ច ញត្វា ធម្មំ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សព្ពលោកេ;
ទេវមនុស្សេហិ បូជនីយោ, សង្គំ ជាលមតិច្ច សោ មុនី”តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ…បេ…. ភគវន្តំ ឧត្តរិ បញ្ហំ អបុច្ឆិ –

៥៣៣“កឹ បត្តិនមាហុ វេទគុំ, (ឥតិ សភិយោ)
អនុវិទិតំ កេន កថញ្ច វីរិយវាតិ;
អាជានិយោ កិន្តិ នាម ហោតិ,
បុដ្ឋោ មេ ភគវា ព្យាករោហិ”។

៥៣៤“វេទានិ វិចេយ្យ កេវលានិ, (សភិយាតិ ភគវា)
សមណានំ យានិធត្ថិ [យានិបត្ថិ (សី. ស្យា. បី.)] ព្រាហ្មណានំ;
សព្ពវេទនាសុ វីតរាគោ,
សព្ពំ វេទមតិច្ច វេទគូ សោ។

៥៣៥“អនុវិច្ច បបញ្ចនាមរូបំ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច រោគមូលំ;
សព្ពរោគមូលពន្ធនា បមុត្តោ, អនុវិទិតោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

៥៣៦“វិរតោ ឥធ សព្ពបាបកេហិ, និរយទុក្ខំ អតិច្ច វីរិយវា សោ;
សោ វីរិយវា បធានវា, ធីរោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា។

៥៣៧“យស្សស្សុ លុនានិ ពន្ធនានិ, អជ្ឈត្តំ ពហិទ្ធា ច សង្គមូលំ;
សព្ពសង្គមូលពន្ធនា បមុត្តោ, អាជានិយោ តាទិ បវុច្ចតេ តថត្តា”តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ…បេ…. ភគវន្តំ ឧត្តរិ បញ្ហំ អបុច្ឆិ –

៥៣៨“កឹ បត្តិនមាហុ សោត្តិយំ, (ឥតិ សភិយោ)

អរិយំ កេន កថញ្ច ចរណវាតិ;
បរិព្ពាជកោ កិន្តិ នាម ហោតិ,
បុដ្ឋោ មេ ភគវា ព្យាករោហិ’’។

៥៣៩“សុត្វា សព្ពធម្មំ អភិញ្ញាយ លោកេ, (សភិយាតិ ភគវា)
សាវជ្ជានវជ្ជំ យទត្ថិ កិញ្ចិ;
អភិភុំ អកថំកថិ វិមុត្តំ,
អនិឃំ សព្ពធិមាហុ សោត្តិយោតិ។

៥៤០“ឆេត្វា អាសវានិ អាលយានិ, វិទ្វា សោ ន ឧបេតិ គព្ភសេយ្យំ;
សញ្ញំ តិវិធំ បនុជ្ជ បង្កំ, កប្បំ នេតិ តមាហុ អរិយោតិ។

៥៤១“យោ ឥធ ចរណេសុ បត្តិបត្តោ, កុសលោ សព្ពទា អាជានាតិ [អាជានិ (ស្យា.)] ធម្មំ;
សព្ពត្ថ ន សជ្ជតិ វិមុត្តចិត្តោ [វិមុត្តោ (សី.)], បដិឃា យស្ស ន សន្តិ ចរណវា សោ។

៥៤២“ទុក្ខវេបក្កំ យទត្ថិ កម្មំ, ឧទ្ធមធោ តិរិយំ វាបិ [តិរិយញ្ចាបិ (ស្យា.)] មជ្ឈេ;
បរិព្ពាជយិត្វា បរិញ្ញចារី, មាយំ មានមថោបិ លោភកោធំ;
បរិយន្តមកាសិ នាមរូបំ, តំ បរិព្ពាជកមាហុ បត្តិបត្ត’’ន្តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទិត្វា អនុមោទិត្វា អត្តមនោ បមុទិតោ ឧទគ្គោ បីតិសោមនស្សជាតោ ឧដ្ឋាយាសនា ឯកំសំ ឧត្តរាសង្គំ ករិត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលិំ បណាមេត្វា ភគវន្តំ សម្មុខា សារុប្បាហិ គាថាហិ អភិត្ថវិ –

៥៤៣“យានិ ច តីណិ យានិ ច សដ្ឋិ, សមណប្បវាទសិតានិ [សមណប្បវាទនិស្សិតានិ (ស្យា. ក.)] ភូរិបញ្ញ;
សញ្ញក្ខរសញ្ញនិស្សិតានិ, ឱសរណានិ វិនេយ្យ ឱឃតមគា។

៥៤៤“អន្តគូសិ បារគូ [បារគូសិ (ស្យា. បី. ក.)] ទុក្ខស្ស, អរហាសិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ខីណាសវំ តំ មញ្ញេ;
ជុតិមា មុតិមា បហូតបញ្ញោ, ទុក្ខស្សន្តករ អតារេសិ មំ។

៥៤៥“យំ មេ កង្ខិតមញ្ញាសិ, វិចិកិច្ឆា មំ តារយិ នមោ តេ;
មុនិ មោនបថេសុ បត្តិបត្ត, អខិល អាទិច្ចពន្ធុ សោរតោសិ។

៥៤៦“យា មេ កង្ខា បុរេ អាសិ, តំ មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមា;
អទ្ធា មុនីសិ សម្ពុទ្ធោ, នត្ថិ នីវរណា តវ។

៥៤៧“ឧបាយាសា ច តេ សព្ពេ, វិទ្ធស្តា វិនឡីកតា;
សីតិភូតោ ទមប្បត្តោ, ធិតិមា សច្ចនិក្កមោ។

៥៤៨“តស្ស តេ នាគនាគស្ស, មហាវីរស្ស ភាសតោ;
សព្ពេ ទេវានុមោទន្តិ, ឧភោ នារទបព្ពតា។

៥៤៩“នមោ តេ បុរិសាជញ្ញ, នមោ តេ បុរិសុត្តម;
សទេវកស្មិំ លោកស្មិំ, នត្ថិ តេ បដិបុគ្គលោ។

៥៥០“តុវំ ពុទ្ធោ តុវំ សត្ថា, តុវំ មារាភិភូ មុនិ;
តុវំ អនុសយេ ឆេត្វា, តិណ្ណោ តារេសិ មំ បជំ។

៥៥១“ឧបធី តេ សមតិក្កន្តា, អាសវា តេ បទាលិតា;
សីហោសិ អនុបាទានោ, បហីនភយភេរវោ។

៥៥២“បុណ្ឌរីកំ យថា វគ្គុ, តោយេ ន ឧបលិម្បតិ [តោយេន ន ឧបលិប្បតិ (សី.), តោយេ ន ឧបលិប្បតិ (បី.), តោយេន ន ឧបលិម្បតិ (ក.)];
ឯវំ បុញ្ញេ ច បាបេ ច, ឧភយេ ត្វំ ន លិម្បសិ;
បាទេ វីរ បសារេហិ, សភិយោ វន្ទតិ សត្ថុនោ’’តិ។

អថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ ភគវតោ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អភិក្កន្តំ, ភន្តេ…បេ…. ឯសាហំ ភគវន្តំ សរណំ គច្ឆាមិ ធម្មញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច; លភេយ្យាហំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យំ ឧបសម្បទ’’ន្តិ ។

‘‘យោ ខោ, សភិយ, អញ្ញតិត្ថិយបុព្ពោ ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ អាកង្ខតិ បព្ពជ្ជំ, អាកង្ខតិ ឧបសម្បទំ, សោ ចត្តារោ មាសេ បរិវសតិ; ចតុន្នំ មាសានំ អច្ចយេន អារទ្ធចិត្តា ភិក្ខូ បព្ពាជេន្តិ, ឧបសម្បាទេន្តិ ភិក្ខុភាវាយ។ អបិ ច មេត្ថ បុគ្គលវេមត្តតា វិទិតា’’តិ។

‘‘សចេ, ភន្តេ, អញ្ញតិត្ថិយបុព្ពា ឥមស្មិំ ធម្មវិនយេ អាកង្ខន្តា បព្ពជ្ជំ, អាកង្ខន្តា ឧបសម្បទំ ចត្តារោ មាសេ បរិវសន្តិ, ចតុន្នំ មាសានំ អច្ចយេន អារទ្ធចិត្តា ភិក្ខូ បព្ពាជេន្តិ, ឧបសម្បាទេន្តិ ភិក្ខុភាវាយ, អហំ ចត្តារិ វស្សានិ បរិវសិស្សាមិ; ចតុន្នំ វស្សានំ អច្ចយេន អារទ្ធចិត្តា ភិក្ខូ បព្ពាជេន្តុ ឧបសម្បាទេន្តុ ភិក្ខុភាវាយា’’តិ។ អលត្ថ ខោ សភិយោ បរិព្ពាជកោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ អលត្ថ ឧបសម្បទំ…បេ…. អញ្ញតរោ ខោ បនាយស្មា សភិយោ អរហតំ អហោសីតិ។

សភិយសុត្តំ ឆដ្ឋំ និដ្ឋិតំ។

៧. សេលសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា អង្គុត្តរាបេសុ ចារិកំ ចរមានោ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ អឌ្ឍតេឡសេហិ ភិក្ខុសតេហិ យេន អាបណំ នាម អង្គុត្តរាបានំ និគមោ តទវសរិ។ អស្សោសិ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ‘‘សមណោ ខលុ, ភោ, គោតមោ សក្យបុត្តោ សក្យកុលា បព្ពជិតោ អង្គុត្តរាបេសុ ចារិកំ ចរមានោ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ អឌ្ឍតេឡសេហិ ភិក្ខុសតេហិ អាបណំ អនុប្បត្តោ។ តំ ខោ បន ភវន្តំ គោតមំ ឯវំ កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ – ‘ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ វិជ្ជាចរណសម្បន្នោ សុគតោ លោកវិទូ អនុត្តរោ បុរិសទម្មសារថិ សត្ថា ទេវមនុស្សានំ ពុទ្ធោ ភគវា’តិ [ភគវា (ស្យា. បី.)]។ សោ ឥមំ លោកំ សទេវកំ សមារកំ សព្រហ្មកំ សស្សមណព្រាហ្មណិំ បជំ សទេវមនុស្សំ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា បវេទេតិ។ សោ ធម្មំ ទេសេតិ អាទិកល្យាណំ មជ្ឈេកល្យាណំ បរិយោសានកល្យាណំ សាត្ថំ សព្យញ្ជនំ, កេវលបរិបុណ្ណំ បរិសុទ្ធំ ព្រហ្មចរិយំ បកាសេតិ។ សាធុ ខោ បន តថារូបានំ អរហតំ ទស្សនំ ហោតី’’តិ។

អថ ខោ កេណិយោ ជដិលោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ កេណិយំ ជដិលំ ភគវា ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សេសិ សមាទបេសិ សមុត្តេជេសិ សម្បហំសេសិ។ អថ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ភគវតា ធម្មិយា កថាយ សន្ទស្សិតោ សមាទបិតោ សមុត្តេជិតោ សម្បហំសិតោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘អធិវាសេតុ មេ ភវំ គោតមោ ស្វាតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេនា’’តិ។ ឯវំ វុត្តេ, ភគវា កេណិយំ ជដិលំ ឯតទវោច – ‘‘មហា ខោ, កេណិយ, ភិក្ខុសង្ឃោ អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានិ; ត្វញ្ច ព្រាហ្មណេសុ អភិប្បសន្នោ’’តិ។

ទុតិយម្បិ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘កិញ្ចាបិ, ភោ គោតម, មហា ភិក្ខុសង្ឃោ អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានិ, អហញ្ច ព្រាហ្មណេសុ អភិប្បសន្នោ; អធិវាសេតុ មេ ភវំ គោតមោ ស្វាតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេនា’’តិ។ ទុតិយម្បិ ខោ ភគវា កេណិយំ ជដិលំ ឯតទវោច – ‘‘មហា ខោ, កេណិយ, ភិក្ខុសង្ឃោ អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានិ; ត្វញ្ច ព្រាហ្មណេសុ អភិប្បសន្នោ’’តិ។

តតិយម្បិ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ភគវន្តំ ឯតទវោច – ‘‘កិញ្ចាបិ, ភោ គោតម, មហា ភិក្ខុសង្ឃោ អឌ្ឍតេឡសានិ ភិក្ខុសតានិ, អហញ្ច ព្រាហ្មណេសុ អភិប្បសន្នោ, អធិវាសេតុ [អធិវាសេត្វេវ (សី.)] មេ ភវំ គោតមោ ស្វាតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេនា’’តិ។ អធិវាសេសិ ភគវា តុណ្ហីភាវេន។ អថ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ភគវតោ អធិវាសនំ វិទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា យេន សកោ អស្សមោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា មិត្តាមច្ចេ ញាតិសាលោហិតេ អាមន្តេសិ – ‘‘សុណន្តុ មេ ភវន្តោ មិត្តាមច្ចា ញាតិសាលោហិតា, សមណោ មេ គោតមោ និមន្តិតោ ស្វាតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេន, យេន មេ កាយវេយ្យាវដិកំ ករេយ្យាថា’’តិ។ ‘‘ឯវំ, ភោ’’តិ ខោ កេណិយស្ស ជដិលស្ស មិត្តាមច្ចា ញាតិសាលោហិតា កេណិយស្ស ជដិលស្ស បដិស្សុត្វា អប្បេកច្ចេ ឧទ្ធនានិ ខណន្តិ, អប្បេកច្ចេ កដ្ឋានិ ផាលេន្តិ, អប្បេកច្ចេ ភាជនានិ ធោវន្តិ, អប្បេកច្ចេ ឧទកមណិកំ បតិដ្ឋាបេន្តិ, អប្បេកច្ចេ អាសនានិ បញ្ញាបេន្តិ។ កេណិយោ បន ជដិលោ សាមំយេវ មណ្ឌលមាឡំ បដិយាទេតិ។

តេន ខោ បន សមយេន សេលោ ព្រាហ្មណោ អាបណេ បដិវសតិ, តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ សនិឃណ្ឌុកេដុភានំ សាក្ខរប្បភេទានំ ឥតិហាសបញ្ចមានំ បទកោ វេយ្យាករណោ លោកាយតមហាបុរិសលក្ខណេសុ អនវយោ, តីណិ ច មាណវកសតានិ មន្តេ វាចេតិ។

តេន ខោ បន សមយេន កេណិយោ ជដិលោ សេលេ ព្រាហ្មណេ អភិប្បសន្នោ ហោតិ។ អថ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ តីហិ មាណវកសតេហិ បរិវុតោ ជង្ឃាវិហារំ អនុចង្កមមានោ អនុវិចរមានោ យេន កេណិយស្ស ជដិលស្ស អស្សមោ តេនុបសង្កមិ។ អទ្ទសា ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ កេណិយស្ស ជដិលស្ស អស្សមេ [កេណិស្សមិយេ ជដិលេ (សី. បី.)] អប្បេកច្ចេ ឧទ្ធនានិ ខណន្តេ...បេ.... អប្បេកច្ចេ អាសនានិ បញ្ញបេន្តេ, កេណិយំ បន ជដិលំ សាមំយេវ មណ្ឌលមាឡំ បដិយាទេន្តំ។ ទិស្វាន កេណិយំ ជដិលំ ឯតទវោច – “កិំ នុ ខោ ភោតោ កេណិយស្ស អាវាហោ វា ភវិស្សតិ, វិវាហោ វា ភវិស្សតិ, មហាយញ្ញោ វា បច្ចុបដ្ឋិតោ, រាជា វា មាគធោ សេនិយោ ពិម្ពិសារោ និមន្តិតោ ស្វាតនាយ សទ្ធិំ ពលកាយេនា”តិ?

“ន មេ, ភោ សេល, អាវាហោ វា ភវិស្សតិ វិវាហោ វា, នាបិ រាជា មាគធោ សេនិយោ ពិម្ពិសារោ និមន្តិតោ ស្វាតនាយ សទ្ធិំ ពលកាយេន; អបិ ច ខោ មេ មហាយញ្ញោ បច្ចុបដ្ឋិតោ។ អត្ថិ សមណោ គោតមោ សក្យបុត្តោ សក្យកុលា បព្ពជិតោ អង្គុត្តរាបេសុ ចារិកំ ចរមានោ មហតា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ អឌ្ឍតេឡសេហិ ភិក្ខុសតេហិ អាបណំ អនុប្បត្តោ។ តំ ខោ បន ភវន្តំ គោតមំ...បេ.... ពុទ្ធោ ភគវាតិ។ សោ មេ និមន្តិតោ ស្វាតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេនា”តិ។ “ពុទ្ធោតិ, ភោ កេណិយ, វទេសិ”? “ពុទ្ធោតិ, ភោ សេល, វទាមិ”។ “ពុទ្ធោតិ, ភោ កេណិយ, វទេសិ”? “ពុទ្ធោតិ, ភោ សេល, វទាមី”តិ។

អថ ខោ សេលស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឯតទហោសិ – “ឃោសោបិ ខោ ឯសោ ទុល្លភោ លោកស្មិំ យទិទំ ពុទ្ធោតិ។ អាគតានិ ខោ បនម្ហាកំ មន្តេសុ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណានិ, យេហិ សមន្នាគតស្ស មហាបុរិសស្ស ទ្វេវ គតិយោ ភវន្តិ អនញ្ញា។ សចេ អគារំ អជ្ឈាវសតិ រាជា ហោតិ ចក្កវត្តិ ធម្មិកោ ធម្មរាជា ចាតុរន្តោ វិជិតាវី ជនបទត្ថាវរិយប្បត្តោ សត្តរតនសមន្នាគតោ។ តស្សិមានិ សត្ត រតនានិ ភវន្តិ, សេយ្យថិទំ – ចក្ករតនំ, ហត្ថិរតនំ, អស្សរតនំ, មណិរតនំ, ឥត្ថិរតនំ, គហបតិរតនំ, បរិណាយករតនមេវ សត្តមំ។ បរោសហស្សំ ខោ បនស្ស បុត្តា ភវន្តិ សូរា វីរង្គរូបា បរសេនប្បមទ្ទនា។ សោ ឥមំ បថវិំ សាគរបរិយន្តំ អទណ្ឌេន អសត្ថេន ធម្មេន អភិវិជិយ អជ្ឈាវសតិ។ សចេ ខោ បន អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជតិ, អរហំ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ វិវដ្ដច្ឆទោ [វិវត្តច្ឆទ្ទោ (សី. បី.)]។ កហំ បន, ភោ កេណិយ, ឯតរហិ សោ ភវំ គោតមោ វិហរតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ?

ឯវំ វុត្តេ, កេណិយោ ជដិលោ ទក្ខិណំ ពាហុំ បគ្គហេត្វា សេលំ ព្រាហ្មណំ ឯតទវោច – “យេនេសា , ភោ សេល, នីលវនរាជី”តិ។ អថ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ តីហិ មាណវកសតេហិ សទ្ធិំ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ។ អថ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ តេ មាណវកេ អាមន្តេសិ – “អប្បសទ្ទា ភោន្តោ អាគច្ឆន្តុ, បទេ បទំ និក្ខិបន្តា។ ទុរាសទា ហិ តេ ភគវន្តោ [ភវន្តោ (ស្យា. ក.)] សីហាវ ឯកចរា។ យទា ចាហំ, ភោ, សមណេន គោតមេន សទ្ធិំ មន្តេយ្យំ, មា មេ ភោន្តោ អន្តរន្តរា កថំ ឱបាតេថ; កថាបរិយោសានំ មេ ភវន្តោ អាគមេន្តូ”តិ។

អថ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទិ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ កាយេ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណានិ សមន្នេសិ [សម្មន្នេសិ (សី. ស្យា.)]។ អទ្ទសា ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ កាយេ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណានិ យេភុយ្យេន ឋបេត្វា ទ្វេ។ ទ្វីសុ មហាបុរិសលក្ខណេសុ កង្ខតិ វិចិកិច្ឆតិ នាធិមុច្ចតិ ន សម្បសីទតិ – កោសោហិតេ ច វត្ថគុយ្ហេ, បហូតជិវ្ហតាយ ចាតិ។

អថ ខោ ភគវតោ ឯតទហោសិ – “បស្សតិ ខោ មេ អយំ សេលោ ព្រាហ្មណោ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណានិ យេភុយ្យេន ឋបេត្វា ទ្វេ។ ទ្វីសុ មហាបុរិសលក្ខណេសុ កង្ខតិ វិចិកិច្ឆតិ នាធិមុច្ចតិ ន សម្បសីទតិ – កោសោហិតេ ច វត្ថគុយ្ហេ, បហូតជិវ្ហតាយ ចា”តិ។ អថ ខោ ភគវា តថារូបំ ឥទ្ធាភិសង្ខារំ អភិសង្ខាសិ [អភិសង្ខារេសិ (ស្យា. ក.)], យថា អទ្ទស សេលោ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ កោសោហិតំ វត្ថគុយ្ហំ ។ អថ ខោ ភគវា ជិវ្ហំ និន្នាមេត្វា ឧភោបិ កណ្ណសោតានិ អនុមសិ បដិមសិ, ឧភោបិ នាសិកសោតានិ អនុមសិ បដិមសិ, កេវលម្បិ នលាដមណ្ឌលំ ជិវ្ហាយ ឆាទេសិ។

អថ ខោ សេលស្ស ព្រាហ្មណស្ស ឯតទហោសិ – “សមន្នាគតោ ខោ សមណោ គោតមោ ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណេហិ បរិបុណ្ណេហិ, នោ អបរិបុណ្ណេហិ។ នោ ច ខោ នំ ជានាមិ ពុទ្ធោ វា នោ វា។ សុតំ ខោ បន មេតំ

ព្រាហ្មណានំ វុឌ្ឍានំ មហល្លកានំ អាចរិយបាចរិយានំ ភាសមានានំ – ‘យេ តេ ភវន្តិ អរហន្តោ សម្មាសម្ពុទ្ធា, តេ សកេ វណ្ណេ ភញ្ញមានេ អត្តានំ បាតុករោន្តី’តិ។ យំនូនាហំ សមណំ គោតមំ សម្មុខា សារុប្បាហិ គាថាហិ អភិត្ថវេយ្យ’’ន្តិ។ អថ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ ភគវន្តំ សម្មុខា សារុប្បាហិ គាថាហិ អភិត្ថវិ –

៥៥៣“បរិបុណ្ណកាយោ សុរុចិ, សុជាតោ ចារុទស្សនោ;
សុវណ្ណវណ្ណោសិ ភគវា, សុសុក្កទាឋោសិ វីរិយវា។

៥៥៤“នរស្ស ហិ សុជាតស្ស, យេ ភវន្តិ វិយញ្ជនា;
សព្ពេ តេ តវ កាយស្មិំ, មហាបុរិសលក្ខណា។

៥៥៥“បសន្ននេត្តោ សុមុខោ, ព្រហា ឧជុ បតាបវា;
មជ្ឈេ សមណសង្ឃស្ស, អាទិច្ចោវ វិរោចសិ។

៥៥៦“កល្យាណទស្សនោ ភិក្ខុ, កញ្ចនសន្និភត្តចោ;
កិំ តេ សមណភាវេន, ឯវំ ឧត្តមវណ្ណិនោ។

៥៥៧“រាជា អរហសិ ភវិតុំ, ចក្កវត្តី រថេសភោ;
ចាតុរន្តោ វិជិតាវី, ជម្ពុសណ្ឌស្ស [ជម្ពុមណ្ឌស្ស (ក.)] ឥស្សរោ។

៥៥៨“ខត្តិយា ភោគិរាជានោ [ភោជរាជានោ (សី. ស្យា.)], អនុយន្តា [អនុយុត្តា (សី.)] ភវន្តុ តេ;
រាជាភិរាជា មនុជិន្ទោ, រជ្ជំ ការេហិ គោតម’’។

៥៥៩“រាជាហមស្មិ សេលាតិ, (ភគវា) ធម្មរាជា អនុត្តរោ;
ធម្មេន ចក្កំ វត្តេមិ, ចក្កំ អប្បដិវត្តិយំ’’។

៥៦០“សម្ពុទ្ធោ បដិជានាសិ, (ឥតិ សេលោ ព្រាហ្មណោ) ធម្មរាជា អនុត្តរោ;
‘ធម្មេន ចក្កំ វត្តេមិ’, ឥតិ ភាសសិ គោតម។

៥៦១“កោ នុ សេនាបតិ ភោតោ, សាវកោ សត្ថុរន្វយោ;
កោ តេ តមនុវត្តេតិ, ធម្មចក្កំ បវត្តិតំ’’។

៥៦២“មយា បវត្តិតំ ចក្កំ, (សេលាតិ ភគវា) ធម្មចក្កំ អនុត្តរំ;
សារិបុត្តោ អនុវត្តេតិ, អនុជាតោ តថាគតំ។

៥៦៣“អភិញ្ញេយ្យំ អភិញ្ញាតំ, ភាវេតព្ពញ្ច ភាវិតំ;
បហាតព្ពំ បហីនំ មេ, តស្មា ពុទ្ធោស្មិ ព្រាហ្មណ។

៥៦៤“វិនយស្សុ មយិ កង្ខំ, អធិមុច្ចស្សុ ព្រាហ្មណ;
ទុល្លភំ ទស្សនំ ហោតិ, សម្ពុទ្ធានំ អភិណ្ហសោ។

៥៦៥“យេសំ វេ [យេសំ វោ (បី.), យស្ស វេ (ស្យា.)] ទុល្លភោ លោកេ, បាតុភាវោ អភិណ្ហសោ;
សោហំ ព្រាហ្មណ សម្ពុទ្ធោ, សល្លកត្តោ អនុត្តរោ។

៥៦៦“ព្រហ្មភូតោ អតិតុលោ, មារសេនប្បមទ្ទនោ;
សព្ពាមិត្តេ វសីកត្វា, មោទាមិ អកុតោភយោ’’។

៥៦៧“ឥមំ ភវន្តោ និសាមេថ, យថា ភាសតិ ចក្ខុមា;
សល្លកត្តោ មហាវីរោ, សីហោវ នទតី វនេ។

៥៦៨“ព្រហ្មភូតំ អតិតុលំ, មារសេនប្បមទ្ទនំ;
កោ ទិស្វា នប្បសីទេយ្យ, អបិ កណ្ហាភិជាតិកោ។

៥៦៩“យោ មំ ឥច្ឆតិ អន្វេតុ, យោ វា និច្ឆតិ គច្ឆតុ;
ឥធាហំ បព្ពជិស្សាមិ, វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ’’។

៥៧០“ឯវញ្ចេ [ឯតញ្ចេ (សី. បី.)] រុច្ចតិ ភោតោ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនេ [សម្មាសម្ពុទ្ធសាសនំ (សី. ស្យា. កំ. បី.)];

មយម្បិ បព្ពជិស្សាម, វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ”។

៥៧១“ព្រាហ្មណា តិសតា ឥមេ, យាចន្តិ បញ្ជលីកតា;
ព្រហ្មចរិយំ ចរិស្សាម, ភគវា តវ សន្តិកេ”។

៥៧២“ស្វាក្ខាតំ ព្រហ្មចរិយំ, (សេលាតិ ភគវា) សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
យត្ថ អមោឃា បព្ពជ្ជា, អប្បមត្តស្ស សិក្ខតោ”តិ។

អលត្ថ ខោ សេលោ ព្រាហ្មណោ សបរិសោ ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, អលត្ថ ឧបសម្បទំ។ អថ ខោ កេណិយោ ជដិលោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន សកេ អស្សមេ បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ បដិយាទាបេត្វា ភគវតោ កាលំ អារោចាបេសិ – “កាលោ, ភោ គោតម, និដ្ឋិតំ ភត្ត”ន្តិ ។ អថ ខោ ភគវា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ យេន កេណិយស្ស ជដិលស្ស អស្សមោ តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេន។

អថ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន សហត្ថា សន្តប្បេសិ សម្បវារេសិ។ អថ ខោ កេណិយោ ជដិលោ ភគវន្តំ ភុត្តាវិំ ឱនីតបត្តបាណិំ អញ្ញតរំ នីចំ អាសនំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នំ ខោ កេណិយំ ជដិលំ ភគវា ឥមាហិ គាថាហិ អនុមោទិ –

៥៧៣“អគ្គិហុត្តមុខា យញ្ញា, សាវិត្តី ឆន្ទសោ មុខំ;
រាជា មុខំ មនុស្សានំ, នទីនំ សាគរោ មុខំ។

៥៧៤“នក្ខត្តានំ មុខំ ចន្ទោ, អាទិច្ចោ តបតំ មុខំ;
បុញ្ញំ អាកង្ខមានានំ, សង្ឃោ វេ យជតំ មុខ”ន្តិ។

អថ ខោ ភគវា កេណិយំ ជដិលំ ឥមាហិ គាថាហិ អនុមោទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ អថ ខោ អាយស្មា សេលោ សបរិសោ ឯកោ វូបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ នចិរស្សេ ...បេ.... អញ្ញតរោ ខោ បនាយស្មា សេលោ សបរិសោ អរហតំ អហោសិ។

អថ ខោ អាយស្មា សេលោ សបរិសោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ឯកំសំ ចីវរំ កត្វា យេន ភគវា តេនញ្ជលិំ បណាមេត្វា ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

៥៧៥“យំ តំ សរណមាគម្ម [មាគម្ម (សី. ស្យា. ក.)], ឥតោ អដ្ឋមិ ចក្ខុម;
សត្តរត្តេន ភគវា, ទន្តម្ហ តវ សាសនេ។

៥៧៦“តុវំ ពុទ្ធោ តុវំ សត្ថា, តុវំ មារាភិភូ មុនិ;
តុវំ អនុសយេ ឆេត្វា, តិណ្ណោ តារេសិមំ បជំ។

៥៧៧“ឧបធី តេ សមតិក្កន្តា, អាសវា តេ បទាលិតា;
សីហោសិ [សីហោវ (ម. និ. ២.៤០១)] អនុបាទានោ, បហីនភយភេរវោ។

៥៧៨“ភិក្ខវោ តិសតា ឥមេ, តិដ្ឋន្តិ បញ្ជលីកតា;
បាទេ វីរ បសារេហិ, នាគា វន្ទន្តុ សត្ថុនោ”តិ។

សេលសុត្តំ សត្តមំ និដ្ឋិតំ។

៨. សល្លសុត្តំ

៥៧៩អនិមិត្តមនញ្ញាតំ , មច្ចានំ ឥធ ជីវិតំ;
កសិរញ្ច បរិត្តញ្ច, តញ្ច ទុក្ខេន សំយុតំ។

៥៨០ន ហិ សោ ឧបក្កមោ អត្ថិ, យេន ជាតា ន មិយ្យរេ;
ជរម្បិ បត្វា មរណំ, ឯវំធម្មា ហិ បាណិនោ។

៥៨១ផលានមិវ បក្កានំ, បាតោ បតនតោ [បបតតោ (សី. បី. អដ្ឋ.)] ភយំ;
ឯវំ ជាតាន មច្ចានំ, និច្ចំ មរណតោ ភយំ។

៥៨២. យថាបិ កុម្ភការស្ស, កតា មត្តិកភាជនា;
សព្ពេ ភេទនបរិយន្តា [ភេទបរិយន្តា (ស្យា.)], ឯវំ មច្ចាន ជីវិតំ។

៥៨៣. ទហរា ច មហន្តា ច, យេ ពាលា យេ ច បណ្ឌិតា;
សព្ពេ មច្ចុវសំ យន្តិ, សព្ពេ មច្ចុបរាយណា។

៥៨៤. តេសំ មច្ចុបរេតានំ, គច្ឆតំ បរលោកតោ;
ន បិតា តាយតេ បុត្តំ, ញាតី វា បន ញាតកេ។

៥៨៥. បេក្ខតំ យេវ ញាតីនំ, បស្ស លាលបតំ បុថុ;
ឯកមេកោវ មច្ចានំ, គោវជ្ឈោ វិយ នីយតិ [និយ្យតិ (ពហូសុ)]។

៥៨៦. ឯវមព្ភាហតោ លោកោ, មច្ចុនា ច ជរាយ ច;
តស្មា ធីរា ន សោចន្តិ, វិទិត្វា លោកបរិយាយំ។

៥៨៧. យស្ស មគ្គំ ន ជានាសិ, អាគតស្ស គតស្ស វា;
ឧភោ អន្តេ អសម្បស្សំ, និរត្ថំ បរិទេវសិ។

៥៨៨. បរិទេវយមានោ ចេ, កិញ្ចិទត្ថំ ឧទព្ពហេ;
សម្មូឡ្ហោ ហឹសមត្តានំ, កយិរា ចេ នំ វិចក្ខណោ។

៥៨៩. ន ហិ រុណ្ណេន សោកេន, សន្តឹ បប្បោតិ ចេតសោ;
ភិយ្យស្សុប្បជ្ជតេ ទុក្ខំ, សរីរំ ឧបហញ្ញតិ។

៥៩០. កិសោ វិវណ្ណោ ភវតិ, ហឹសមត្តានមត្តនា;
ន តេន បេតា បាលេន្តិ, និរត្ថា បរិទេវនា។

៥៩១. សោកមប្បជហំ ជន្តុ, ភិយ្យោ ទុក្ខំ និគច្ឆតិ;
អនុត្ថុនន្តោ កាលង្កតំ [កាលកតំ (សី. ស្យា.)], សោកស្ស វសមន្វគូ។

៥៩២. អញ្ញេបិ បស្ស គមិនេ, យថាកម្មូបគេ នរេ;
មច្ចុនោ វសមាគម្ម, ផន្ទន្តេវិធ បាណិនោ។

៥៩៣. យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ, តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា;
ឯតាទិសោ វិនាភាវោ, បស្ស លោកស្ស បរិយាយំ។

៥៩៤. អបិ វស្សសតំ ជីវេ, ភិយ្យោ វា បន មាណវោ;
ញាតិសង្ឃា វិនា ហោតិ, ជហាតិ ឥធ ជីវិតំ។

៥៩៥. តស្មា អរហតោ សុត្វា, វិនេយ្យ បរិទេវិតំ;
បេតំ កាលង្កតំ ទិស្វា, នេសោ លព្ភា មយា ឥតិ។

៥៩៦. យថា សរណមាទិត្តំ, វារិនា បរិនិព្ពយេ [បរិនិព្ពុតោ (សី. ក.)];
ឯវម្បិ ធីរោ សបញ្ញោ, បណ្ឌិតោ កុសលោ នរោ;
ខិប្បមុប្បតិតំ សោកំ, វាតោ តូលំវ ធំសយេ។

៥៩៧. បរិទេវំ បជប្បញ្ច, ទោមនស្សញ្ច អត្តនោ;
អត្តនោ សុខមេសានោ, អព្ពហេ សល្លមត្តនោ។

៥៩៨. អព្ពូឡ្ហសល្លោ អសិតោ, សន្តឹ បប្បុយ្យ ចេតសោ;
សព្ពសោកំ អតិក្កន្តោ, អសោកោ ហោតិ និព្ពុតោ។

សល្លសុត្តំ អដ្ឋមំ និដ្ឋិតំ។

៩. វាសេដ្ឋសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា ឥច្ឆានង្គលេ វិហរតិ ឥច្ឆានង្គលវនសណ្ឌេ។ តេន ខោ បន សមយេន សម្ពហុលា អភិញ្ញាតា អភិញ្ញាតា ព្រាហ្មណមហាសាលា ឥច្ឆានង្គលេ បដិវសន្តិ, សេយ្យថិទំ – ចង្កី ព្រាហ្មណោ, តារុក្ខោ ព្រាហ្មណោ, បោក្ខរសាតិ ព្រាហ្មណោ, ជាណុស្សោណិ [ជាណុសោណិ (ក.)] ព្រាហ្មណោ, តោទេយ្យោ ព្រាហ្មណោ, អញ្ញេ ច អភិញ្ញាតា អភិញ្ញាតា ព្រាហ្មណមហាសាលា។ អថ ខោ វាសេដ្ឋភារទ្វាជានំ មាណវានំ ជង្ឃាវិហារំ អនុចង្កមន្តានំ អនុវិចរន្តានំ [អនុចង្កមមានានំ អនុវិចរមានានំ (សី. បី.)] អយមន្តរាកថា ឧទបាទិ – “កថំ, ភោ, ព្រាហ្មណោ ហោតី”តិ?

ភារទ្វាជោ មាណវោ ឯវមាហ – “យតោ ខោ, ភោ, ឧភតោ សុជាតោ ហោតិ មាតិតោ ច បិតិតោ ច សំសុទ្ធគហណិកោ យាវ សត្តមា បិតាមហយុគា អក្ខិត្តោ អនុបក្កុដ្ឋោ ជាតិវាទេន, ឯត្តាវតា ខោ ភោ ព្រាហ្មណោ ហោតី”តិ។

វាសេដ្ឋោ មាណវោ ឯវមាហ – “យតោ ខោ, ភោ, សីលវា ច ហោតិ វតសម្បន្នោ [វត្តសម្បន្នោ (សី. ស្យា. ម. និ. ២.៤៥៤)] ច, ឯត្តាវតា ខោ, ភោ, ព្រាហ្មណោ ហោតី”តិ។ នេវ ខោ អសក្ខិ ភារទ្វាជោ មាណវោ វាសេដ្ឋំ មាណវំ សញ្ញាបេតុំ, ន បន អសក្ខិ វាសេដ្ឋោ មាណវោ ភារទ្វាជំ មាណវំ សញ្ញាបេតុំ។

អថ ខោ វាសេដ្ឋោ មាណវោ ភារទ្វាជំ មាណវំ អាមន្តេសិ – “អយំ ខោ, ភោ [អយំ ភោ (សី. ស្យា. ក.), អយំ ខោ (បី.)] ភារទ្វាជ, សមណោ គោតមោ សក្យបុត្តោ សក្យកុលា បព្ពជិតោ ឥច្ឆានង្គលេ វិហរតិ ឥច្ឆានង្គលវនសណ្ឌេ; តំ ខោ បន ភវន្តំ គោតមំ ឯវំ កល្យាណោ កិត្តិសទ្ទោ អព្ភុគ្គតោ – ‘ឥតិបិ…បេ.… ពុទ្ធោ ភគវា’តិ។ អាយាម, ភោ ភារទ្វាជ, យេន សមណោ គោតមោ តេនុបសង្កមិស្សាម; ឧបសង្កមិត្វា សមណំ គោតមំ ឯតមត្ថំ បុច្ឆិស្សាម។ យថា នោ សមណោ គោតមោ ព្យាករិស្សតិ តថា នំ ធារេស្សាមា”តិ។ “ឯវំ, ភោ”តិ ខោ ភារទ្វាជោ មាណវោ វាសេដ្ឋស្ស មាណវស្ស បច្ចស្សោសិ។

អថ ខោ វាសេដ្ឋភារទ្វាជា មាណវា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវតា សទ្ធិំ សម្មោទឹសុ។ សម្មោទនីយំ កថំ សារណីយំ វីតិសារេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ វាសេដ្ឋោ មាណវោ ភគវន្តំ គាថាហិ អជ្ឈភាសិ –

៥៩៩. “អនុញ្ញាតបដិញ្ញាតា, តេវិជ្ជា មយមស្មុភោ;
អហំ បោក្ខរសាតិស្ស, តារុក្ខស្សាយំ មាណវោ។

៦០០. “តេវិជ្ជានំ យទក្ខាតំ, តត្រ កេវលិនោស្មសេ;
បទកស្ម វេយ្យាករណា, ជប្បេ អាចរិយសាទិសា។

៦០១. “តេសំ នោ ជាតិវាទស្មិំ, វិវាទោ អត្ថិ គោតម;
ជាតិយា ព្រាហ្មណោ ហោតិ, ភារទ្វាជោ ឥតិ ភាសតិ;
អហញ្ច កម្មុនា [កម្មនា (សី. បី.) ឯវមុបរិបិ] ព្រូមិ, ឯវំ ជានាហិ ចក្ខុម។

៦០២. “តេ ន សក្កោម សញ្ញាបេតុំ, អញ្ញមញ្ញំ មយំ ឧភោ;
ភវន្តំ [ភគវន្តំ (ក.)] បុដ្ឋុមាគម្មា, សម្ពុទ្ធំ ឥតិ វិស្សុតំ។

៦០៣. “ចន្ទំ យថា ខយាតីតំ, បេច្ច បញ្ជលិកា ជនា;
វន្ទមានា នមស្សន្តិ, ឯវំ លោកស្មិ គោតមំ។

៦០៤. “ចក្ខុំ លោកេ សមុប្បន្នំ, មយំ បុច្ឆាម គោតមំ;
ជាតិយា ព្រាហ្មណោ ហោតិ, ឧទាហុ ភវតិ កម្មុនា;
អជានតំ នោ បព្រូហិ, យថា ជានេសុ ព្រាហ្មណំ”។

៦០៥. “តេសំ វោ អហំ ព្យក្ខិស្សំ, (វាសេដ្ឋាតិ ភគវា) អនុបុព្ពំ យថាតថំ;
ជាតិវិភង្គំ បាណានំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦០៦. “តិណរុក្ខេបិ ជានាថ, ន ចាបិ បដិជានរេ;
លិង្គំ ជាតិមយំ តេសំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦០៧. “តតោ កីដេ បដង្គេ ច, យាវ កុន្ថកិបិល្លិកេ;
លិង្គំ ជាតិមយំ តេសំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦០៨. "ចតុប្បទេបិ ជានាថ, ខុទ្ទកេ ច មហល្លកេ;
លិង្គំ ជាតិមយំ តេសំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦០៩. "បាទូទរេបិ ជានាថ, ឧរគេ ទីឃបិដ្ឋិកេ;
លិង្គំ ជាតិមយំ តេសំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦១០. "តតោ មច្ឆេបិ ជានាថ, ឱទកេ វារិគោចរេ;
លិង្គំ ជាតិមយំ តេសំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦១១. "តតោ បក្ខីបិ ជានាថ, បត្តយានេ វិហង្គមេ;
លិង្គំ ជាតិមយំ តេសំ, អញ្ញមញ្ញា ហិ ជាតិយោ។

៦១២. "យថា ឯតាសុ ជាតីសុ, លិង្គំ ជាតិមយំ បុថុ;
ឯវំ នត្ថិ មនុស្សេសុ, លិង្គំ ជាតិមយំ បុថុ។

៦១៣. "ន កេសេហិ ន សីសេន, ន កណ្ណេហិ ន អក្ខីភិ;
ន មុខេន ន នាសាយ, ន ឱដ្ឋេហិ ភមូហិ វា។

៦១៤. "ន គីវាយ ន អំសេហិ, ន ឧទរេន ន បិដ្ឋិយា;
ន សោណិយា ន ឧរសា, ន សម្ពាធេ ន មេថុនេ [ន សម្ពាធា ន មេថុនា (ស្យា. ក.)]។

៦១៥. "ន ហត្ថេហិ ន បាទេហិ, នាង្គុលីហិ នខេហិ វា;
ន ជង្ឃាហិ ន ឩរូហិ, ន វណ្ណេន សរេន វា;
លិង្គំ ជាតិមយំ នេវ, យថា អញ្ញាសុ ជាតិសុ។

៦១៦. "បច្ចត្តញ្ច សរីរេសុ [បច្ចត្តំ សសរីរេសុ (សី. បី.)], មនុស្សេស្វេតំ ន វិជ្ជតិ;
វោការញ្ច មនុស្សេសុ, សមញ្ញាយ បវុច្ចតិ។

៦១៧. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, គោរក្ខំ ឧបជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, កស្សកោ សោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦១៨. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, បុថុសិប្បេន ជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, សិប្បិកោ សោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦១៩. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, វោហារំ ឧបជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, វាណិជោ សោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦២០. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, បរបេស្សេន ជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, បេស្សិកោ [បេស្សកោ (ក.)] សោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦២១. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, អទិន្នំ ឧបជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, ចោរោ ឯសោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦២២. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, ឥស្សត្ថំ ឧបជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, យោធាជីវោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦២៣. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, បោរោហិច្ចេន ជីវតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, យាជកោ ឯសោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦២៤. "យោ ហិ កោចិ មនុស្សេសុ, គាមំ រដ្ឋញ្ច ភុញ្ជតិ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, រាជា ឯសោ ន ព្រាហ្មណោ។

៦២៥. "ន ចាហំ ព្រាហ្មណំ ព្រូមិ, យោនិជំ មត្តិសម្ភវំ;
ភោវាទិ នាម សោ ហោតិ, សចេ [ស វេ (សី. ស្យា.)] ហោតិ សកិញ្ចនោ;
អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦២៦. "សព្ពសំយោជនំ ឆេត្វា, សោ វេ ន បរិតស្សតិ;

សង្គាតិគំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦២៧. “ឆេត្វា នន្ទឹ វរត្តញ្ច, សន្ទានំ សហនុក្កមំ;
ឧក្ខិត្តបលិឃំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦២៨. “អក្កោសំ វធពន្ធញ្ច, អទុដ្ឋោ យោ តិតិក្ខតិ;
ខន្តីពលំ ពលានីកំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦២៩. “អក្កោធនំ វតវន្តំ, សីលវន្តំ អនុស្សទំ;
ទន្តំ អន្តិមសារីរំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣០. “វារិ បោក្ខរបត្តេវ, អារគ្គេរិវ សាសបោ;
យោ ន លិម្បតិ កាមេសុ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣១. “យោ ទុក្ខស្ស បជានាតិ, ឥធេវ ខយមត្តនោ;
បន្នភារំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣២. “គម្ភីរបញ្ញំ មេធាវិំ, មគ្គាមគ្គស្ស កោវិទំ;
ឧត្តមត្ថមនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៣. “អសំសដ្ឋំ គហដ្ឋេហិ, អនាគារេហិ ចូភយំ;
អនោកសារិមប្បិច្ឆំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៤. “និធាយ ទណ្ឌំ ភូតេសុ, តសេសុ ថាវរេសុ ច;
យោ ន ហន្តិ ន ឃាតេតិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៥. “អវិរុទ្ធំ វិរុទ្ធេសុ, អត្តទណ្ឌេសុ និព្ពុតំ;
សាទានេសុ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៦. “យស្ស រាគោ ច ទោសោ ច, មានោ មក្ខោ ច បាតិតោ;
សាសបោរិវ អារគ្គា, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៧. “អកក្កសំ វិញ្ញាបនិំ, គិរំ សច្ចមុទីរយេ;
យាយ នាភិសជេ កញ្ចិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៨. “យោធ ទីឃំ វ រស្សំ វា, អណុំ ថូលំ សុភាសុភំ;
លោកេ អទិន្នំ នាទិយតិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៣៩. “អាសា យស្ស ន វិជ្ជន្តិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ច;
និរាសាសំ [និរាសយំ (សី. ស្យា. បី.), និរាសកំ (?)] វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤០. “យស្សាលយា ន វិជ្ជន្តិ, អញ្ញាយ អកថំកថី;
អមតោគធមនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤១. “យោធ បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច, ឧភោ សង្គមុបច្ចគា;
អសោកំ វិរជំ សុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤២. “ចន្ទំវ វិមលំ សុទ្ធំ, វិប្បសន្នមនាវិលំ;
នន្ទីភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៣. “យោមំ បលិបថំ ទុគ្គំ, សំសារំ មោហមច្ចគា;
តិណ្ណោ បារង្គតោ ឈាយី, អនេជោ អកថំកថី;
អនុបាទាយ និព្ពុតោ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៤. “យោធ កាមេ បហន្ត្វាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
កាមភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៥. “យោធ តណ្ហំ បហន្ត្វាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;

តណ្ហាភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៦“ហិត្វា មានុសកំ យោគំ, ទិព្ពំ យោគំ ឧបច្ចគា;
សព្ពយោគវិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៧“ហិត្វា រតិញ្ច អរតឹ, សីតិភូតំ និរូបធឹ;
សព្ពលោកាភិភុំ វីរំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៨“ចុតឹ យោ វេទិ [យោ’វេតិ (?) ឥតិវុត្តកេ ៩៩ អដ្ឋកថាសំវណ្ណនា បស្សិតព្ពា] សត្តានំ, ឧបបត្តិញ្ច សព្ពសោ;
អសត្តំ សុគតំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៤៩“យស្ស គតឹ ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមានុសា;
ខីណាសវំ អរហន្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៥០“យស្ស បុរេ ច បច្ឆា ច, មជ្ឈេ ច នត្ថិ កិញ្ចនំ;
អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៥១“ឧសភំ បវរំ វីរំ, មហេសឹ វិជិតាវិនំ;
អនេជំ ន្ហាតកំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៥២“បុព្ពេនិវាសំ យោ វេទិ [យោ’វេតិ (?) ឥតិវុត្តកេ ៩៩ អដ្ឋកថាសំវណ្ណនា បស្សិតព្ពា], សគ្គាបាយញ្ច បស្សតិ;
អថោ ជាតិក្ខយំ បត្តោ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៦៥៣“សមញ្ញា ហេសា លោកស្មឹ, នាមគោត្តំ បកប្បិតំ;
សម្មុច្ចា សមុទាគតំ, តត្ថ តត្ថ បកប្បិតំ។

៦៥៤“ទីឃរត្តមនុសយិតំ, ទិដ្ឋិគតមជានតំ;
អជានន្តា នោ [អជានន្តា តេ (អដ្ឋ.) ម. និ. ២.៤៦០] បព្រុវន្តិ, ជាតិយា ហោតិ ព្រាហ្មណោ។

៦៥៥“ន ជច្ចា ព្រាហ្មណោ ហោតិ, ន ជច្ចា ហោតិ អព្រាហ្មណោ;
កម្មុនា ព្រាហ្មណោ ហោតិ, កម្មុនា ហោតិ អព្រាហ្មណោ។

៦៥៦“កស្សកោ កម្មុនា ហោតិ, សិប្បិកោ ហោតិ កម្មុនា;
វាណិជោ កម្មុនា ហោតិ, បេស្សិកោ ហោតិ កម្មុនា។

៦៥៧“ចោរោបិ កម្មុនា ហោតិ, យោធាជីវោបិ កម្មុនា;
យាជកោ កម្មុនា ហោតិ, រាជាបិ ហោតិ កម្មុនា។

៦៥៨“ឯវមេតំ យថាភូតំ, កម្មំ បស្សន្តិ បណ្ឌិតា;
បដិច្ចសមុប្បាទទស្សា, កម្មវិបាកកោវិទា។

៦៥៩“កម្មុនា វត្តតិ លោកោ, កម្មុនា វត្តតិ បជា;
កម្មនិពន្ធនា សត្តា, រថស្សាណីវ យាយតោ។

៦៦០“តបេន ព្រហ្មចរិយេន, សំយមេន ទមេន ច;
ឯតេន ព្រាហ្មណោ ហោតិ, ឯតំ ព្រាហ្មណមុត្តមំ។

៦៦១“តីហិ វិជ្ជាហិ សម្បន្នោ, សន្តោ ខីណបុនព្ភវោ;
ឯវំ វាសេដ្ឋ ជានាហិ, ព្រហ្មា សក្កោ វិជានត”ន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ, វាសេដ្ឋភារទ្វាជា មាណវា ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “អភិក្កន្តំ, ភោ គោតម…បេ.… ឧបាសកេ នោ ភវំ គោតមោ ធារេតុ អជ្ជតគ្គេ បាណុបេតេ [បាណុបេតំ (ក.)] សរណំ គតេ”តិ។

វាសេដ្ឋសុត្តំ នវមំ និដ្ឋិតំ។

១០. កោកាលិកសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ ជេតវនេ អនាថបិណ្ឌិកស្ស អារាមេ។ អថ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “បាបិច្ឆា, ភន្តេ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានា, បាបិកានំ ឥច្ឆានំ វសំ គតា”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, ភគវា កោកាលិកំ ភិក្ខុំ ឯតទវោច – “មា ហេវំ, កោកាលិក, មា ហេវំ, កោកាលិក! បសាទេហិ, កោកាលិក, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេសុ ចិត្តំ។ បេសលា សារិបុត្តមោគ្គល្លានា”តិ។

ទុតិយម្បិ ខោ…បេ…. តតិយម្បិ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កិញ្ចាបិ មេ, ភន្តេ, ភគវា សទ្ធាយិកោ បច្ចយិកោ, អថ ខោ បាបិច្ឆាវ សារិបុត្តមោគ្គល្លានា, បាបិកានំ ឥច្ឆានំ វសំ គតា”តិ។ តតិយម្បិ ខោ ភគវា កោកាលិកំ ភិក្ខុំ ឯតទវោច – “មា ហេវំ, កោកាលិក , មា ហេវំ, កោកាលិក! បសាទេហិ, កោកាលិក, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេសុ ចិត្តំ។ បេសលា សារិបុត្តមោគ្គល្លានា”តិ។

អថ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ ឧដ្ឋាយាសនា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា បក្កាមិ។ អចិរបក្កន្តស្ស ច កោកាលិកស្ស ភិក្ខុនោ សាសបមត្តីហិ បិឡកាហិ សព្ពោ កាយោ ផុដោ [ផុដ្ឋោ (ស្យា.)] អហោសិ; សាសបមត្តិយោ ហុត្វា មុគ្គមត្តិយោ អហេសុំ; មុគ្គមត្តិយោ ហុត្វា កឡាយមត្តិយោ អហេសុំ; កឡាយមត្តិយោ ហុត្វា កោលដ្ឋិមត្តិយោ អហេសុំ; កោលដ្ឋិមត្តិយោ ហុត្វា កោលមត្តិយោ អហេសុំ; កោលមត្តិយោ ហុត្វា អាមលកមត្តិយោ អហេសុំ; អាមលកមត្តិយោ ហុត្វា ពេឡុវសលាដុកមត្តិយោ អហេសុំ; ពេឡុវសលាដុកមត្តិយោ ហុត្វា ពិល្លមត្តិយោ អហេសុំ; ពិល្លមត្តិយោ ហុត្វា បភិជ្ជឹសុ; បុព្ពញ្ច លោហិតញ្ច បគ្ឃរិំសុ។ អថ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ តេនេវាពាធេន កាលមកាសិ។ កាលង្កតោ ច កោកាលិកោ ភិក្ខុ បទុមំ និរយំ ឧបបជ្ជិ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេសុ ចិត្តំ អាឃាតេត្វា ។

អថ ខោ ព្រហ្មា សហម្បតិ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា អភិក្កន្តវណ្ណោ កេវលកប្បំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ; ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ ។ ឯកមន្តំ, ឋិតោ ខោ ព្រហ្មា សហម្បតិ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កោកាលិកោ, ភន្តេ, ភិក្ខុ កាលង្កតោ; កាលង្កតោ ច, ភន្តេ, កោកាលិកោ ភិក្ខុ បទុមំ និរយំ ឧបបន្នោ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេសុ ចិត្តំ អាឃាតេត្វា”តិ។ ឥទមវោច ព្រហ្មា សហម្បតិ; ឥទំ វត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា តត្ថេវន្តរធាយិ។

អថ ខោ ភគវា តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ឥមំ, ភិក្ខវេ, រត្តិំ ព្រហ្មា សហម្បតិ អភិក្កន្តាយ រត្តិយា…បេ…. ឥទមវោច, ភិក្ខវេ, ព្រហ្មា សហម្បតិ, ឥទំ វត្វា មំ បទក្ខិណំ កត្វា តត្ថេវន្តរធាយី”តិ។

ឯវំ វុត្តេ, អញ្ញតរោ ភិក្ខុ ភគវន្តំ ឯតទវោច – “កីវទីឃំ នុ ខោ, ភន្តេ, បទុមេ និរយេ អាយុប្បមាណ”ន្តិ? “ទីឃំ ខោ, ភិក្ខុ, បទុមេ និរយេ អាយុប្បមាណំ; តំ ន សុករំ សង្ខាតុំ ឯត្តកានិ វស្សានិ ឥតិ វា ឯត្តកានិ វស្សសតានិ ឥតិ វា ឯត្តកានិ វស្សសហស្សានិ ឥតិ វា ឯត្តកានិ វស្សសតសហស្សានិ ឥតិ វា”តិ។ “សក្កា បន, ភន្តេ, ឧបមា [ឧបមំ (សី. ស្យា. ក.)] កាតុ”ន្តិ? “សក្កា, ភិក្ខូ”តិ ភគវា អវោច –

“សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិខារិកោ កោសលកោ តិលវាហោ; តតោ បុរិសោ វស្សសតស្ស វស្សសតស្ស អច្ចយេន ឯកមេកំ តិលំ ឧទ្ធរេយ្យ។ ខិប្បតរំ ខោ សោ ភិក្ខុ វីសតិខារិកោ កោសលកោ តិលវាហោ ឥមិនា ឧបក្កមេន បរិក្ខយំ បរិយាទានំ គច្ឆេយ្យ, នត្វេវ ឯកោ អព្ពុទោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ អព្ពុទា និរយា ឯវមេកោ និរព្ពុទោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ និរព្ពុទា និរយា ឯវមេកោ អពពោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ អពពា និរយា ឯវមេកោ អហហោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ អហហា និរយា ឯវមេកោ អដដោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ អដដា និរយា ឯវមេកោ កុមុទោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ កុមុទា និរយា ឯវមេកោ សោគន្ធិកោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ សោគន្ធិកា និរយា ឯវមេកោ ឧប្បលកោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ ឧប្បលកា និរយា ឯវមេកោ បុណ្ឌរីកោ និរយោ។ សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុ, វីសតិ បុណ្ឌរីកា និរយា ឯវមេកោ បទុមោ និរយោ។ បទុមំ ខោ បន ភិក្ខុ និរយំ កោកាលិកោ ភិក្ខុ ឧបបន្នោ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេសុ ចិត្តំ អាឃាតេត្វា”តិ។ ឥទមវោច ភគវា, ឥទំ វត្វាន សុគតោ អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៦៦២. ‘បុរិសស្ស ហិ ជាតស្ស, កុឋារី [កុធារី (ក.)] ជាយតេ មុខេ;
យាយ ឆិន្ទតិ អត្តានំ, ពាលោ ទុព្ភាសិតំ ភណំ។

៦៦៣. “យោ និន្ទិយំ បសំសតិ, តំ វា និន្ទតិ យោ បសំសិយោ;
វិចិនាតិ មុខេន សោ កលឹ, កលិនា តេន សុខំ ន វិន្ទតិ។

៦៦៤. “អប្បមត្តោ អយំ កលិ, យោ អក្ខេសុ ធនបរាជយោ;
សព្ពស្សាបិ សហាបិ អត្តនា, អយមេវ មហត្តរោ [មហន្តករោ (សី.)] កលិ;
យោ សុគតេសុ មនំ បទោសយេ។

៦៦៥. “សតំ សហស្សានំ និរព្ពុទានំ, ឆត្តឹសតិ បញ្ច ច អព្ពុទានិ [អព្ពុទានំ (ក.)];
យមរិយគរហី និរយំ ឧបេតិ, វាចំ មនញ្ច បណិធាយ បាបកំ។

៦៦៦. “អភូតវាទី និរយំ ឧបេតិ, យោ វាបិ កត្វា ន ករោមិចាហ;
ឧភោបិ តេ បេច្ច សមា ភវន្តិ, និហីនកម្មា មនុជា បរត្ថ។

៦៦៧. “យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ, សុទ្ធស្ស បោសស្ស អនង្គណស្ស;
តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ បាបំ, សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ។

៦៦៨. “យោ លោភគុណេ អនុយុត្តោ, សោ វចសា បរិភាសតិ អញ្ញេ;
អសទ្ធោ កទរិយោ អវទញ្ញូ, មច្ឆរិ បេសុណិយំ [បេសុណិយស្មឹ (ពហូសុ)] អនុយុត្តោ។

៦៦៩. “មុខទុគ្គ វិភូត អនរិយ, ភូនហុ [ភុនហត (ស្យា. ក.)] បាបក ទុក្កដការិ;
បុរិសន្ត កលី អវជាត, មា ពហុភាណិធ នេរយិកោសិ។

៦៧០. “រជមាកិរសី អហិតាយ, សន្តេ គរហសិ កិព្ពិសការី;
ពហូនិ ទុច្ចរិតានិ ចរិត្វា, គច្ឆសិ ខោ បបតំ ចិររត្តំ។

៦៧១. “ន ហិ នស្សតិ កស្សចិ កម្មំ, ឯតិ ហតំ លភតេវ សុវាមិ;
ទុក្ខំ មន្ទោ បរលោកេ, អត្តនិ បស្សតិ កិព្ពិសការី។

៦៧២. “អយោសង្កុសមាហតដ្ឋានំ , តិណ្ហធារមយសូលមុបេតិ;
អថ តត្តអយោគុឡសន្និភំ, ភោជនមត្ថិ តថា បតិរូបំ។

៦៧៣. “ន ហិ វគ្គុ វទន្តិ វទន្តា, នាភិជវន្តិ ន តាណមុបេន្តិ;
អង្គារេ សន្ថតេ សយន្តិ [សេន្តិ (សី. ស្យា. បី.)], គិនិសម្បជ្ជលិតំ បវិសន្តិ។

៦៧៤. “ជាលេន ច ឱនហិយាន, តត្ថ ហនន្តិ អយោមយកុដេភិ [អយោមយកូដេហិ (សី. ស្យា. បី.)];
អន្ធំវ តិមិសមាយន្តិ, តំ វិតតញ្ហិ យថា មហិកាយោ។

៦៧៥. “អថ លោហមយំ បន កុម្ភឹ, គិនិសម្បជ្ជលិតំ បវិសន្តិ;
បច្ចន្តិ ហិ តាសុ ចិររត្តំ, អគ្គិនិសមាសុ [គិនិស្សមាសុ (ក.)] សមុប្បិលវាតេ។

៦៧៦. “អថ បុព្ពលោហិតមិស្សេ, តត្ថ កឹ បច្ចតិ កិព្ពិសការី;
យំ យំ ទិសកំ [ទិសតំ (សី. ស្យា. បី.)] អធិសេតិ, តត្ថ កិលិស្សតិ សម្ផុសមានោ។

៦៧៧. “បុឡវាវសថេ សលិលស្មឹ, តត្ថ កឹ បច្ចតិ កិព្ពិសការី;
គន្តុំ ន ហិ តីរមបត្ថិ, សព្ពសមា ហិ សមន្តកបល្លា។

៦៧៨. “អសិបត្តវនំ បន តិណ្ហំ, តំ បវិសន្តិ សមុច្ឆិទគត្តា;
ជិវ្ហំ ពលិសេន គហេត្វា, អារជយារជយា វិហនន្តិ។

៦៧៩. “អថ វេតរណឹ បន ទុគ្គំ, តិណ្ហធារខុរធារមុបេន្តិ;
តត្ថ មន្ទា បបតន្តិ, បាបករា បាបានិ ករិត្វា។

៦៨០. “ខាទន្តិ ហិ តត្ថ រុទន្តេ, សាមា សពលា កាកោលគណា ច;

សោណា សិង្គាលា [សិគាលា (សី. បី.)] បដិគិទ្ធា [បដិគិជ្ឈា (ស្យា. បី.)], កុលលា វាយសា ច [កុលលា ច វាយសា (?)] វិតុទន្តិ។

៦៨១ “កិច្ឆា វតយំ ឥធ វុត្តិ, យំ ជនោ ផុសតិ [បស្សតិ (សី. ស្យា. បី.)] កិព្ពិសការី;
តស្មា ឥធ ជីវិតសេសេ, កិច្ចករោ សិយា នរោ ន ចប្បមជ្ជេ។

៦៨២ “តេ គណិតា វិទូហិ តិលវាហា, យេ បទុមេ និរយេ ឧបនីតា;
នហុតានិ ហិ កោដិយោ បញ្ច ភវន្តិ, ទ្វាទស កោដិសតានិ បុនញ្ញា [បនយ្យេ (ក.)]។

៦៨៣ “យាវ ទុខា [ទុក្ខា (សី. ស្យា.), ទុក្ខ (បី. ក.)] និរយា ឥធ វុត្តា, តត្ថបិ តាវ ចិរំ វសិតព្ពំ;
តស្មា សុចិបេសលសាធុគុណេសុ, វាចំ មនំ សតតំ [បកតំ (ស្យា.)] បរិរក្ខេ”តិ។

កោកាលិកសុត្តំ ទសមំ និដ្ឋិតំ។

១១. នាលកសុត្តំ

៦៨៤ អានន្ទជាតេ តិទសគណេ បតីតេ, សក្កញ្ច ឥន្ទំ សុចិវសនេ ច ទេវេ;
ទុស្សំ គហេត្វា អតិរិវ ថោមយន្តេ, អសិតោ ឥសិ អទ្ទស ទិវាវិហារេ។

៦៨៥ ទិស្វាន ទេវេ មុទិតមនេ ឧទគ្គេ, ចិត្តិំ ករិត្វាន ឥទមវោច [ករិត្វា ឥទមវោចាសិ (សី.)] តត្ថ;
“កិំ ទេវសង្ឃោ អតិរិវ កល្យរូបោ, ទុស្សំ គហេត្វា រមយថ [ភមយថ (សី.)] កិំ បដិច្ច។

៦៨៦ “យទាបិ អាសី អសុរេហិ សង្គមោ, ជយោ សុរានំ អសុរា បរាជិតា។
តទាបិ នេតាទិសោ លោមហំសនោ, កិមព្ភុតំ ទដ្ឋុ មរូ បមោទិតា។

៦៨៧ “សេឡេន្តិ គាយន្តិ ច វាទយន្តិ ច, ភុជានិ ផោដេន្តិ [បោថេន្តិ (សី. បី.), បោថេន្តិ (ក.)] ច នច្ចយន្តិ ច;
បុច្ឆាមិ វោហំ មេរុមុទ្ធវាសិនេ, ធុនាថ មេ សំសយំ ខិប្ប មារិសា”។

៦៨៨ “សោ ពោធិសត្តោ រតនវរោ អតុល្យោ, មនុស្សលោកេ ហិតសុខត្ថាយ [ហិតសុខតាយ (សី. ស្យា. បី.)] ជាតោ;
សក្យាន គាមេ ជនបទេ លុម្ពិនេយ្យេ, តេនម្ហ តុដ្ឋា អតិរិវ កល្យរូបា។

៦៨៩ “សោ សព្ពសត្តុត្តមោ អគ្គបុគ្គលោ, នរាសភោ សព្ពបជានមុត្តមោ;
វត្តេស្សតិ ចក្កមិសិវ្ហយេ វនេ, នទំវ សីហោ ពលវា មិគាភិភូ”។

៦៩០ តំ សទ្ទំ សុត្វា តុរិតមវសរី សោ, សុទ្ធោទនស្ស តទ ភវនំ ឧបាវិសិ [ឧបាគមិ (សី. បី.)];
និសជ្ជ តត្ថ ឥទមវោចាសិ សក្យេ, “កុហិំ កុមារោ អហមបិ ទដ្ឋុកាមោ”។

៦៩១ តតោ កុមារំ ជលិតមិវ សុវណ្ណំ, ឧក្កាមុខេវ សុកុសលសម្បហដ្ឋំ [សុកុសលេន សម្បហដ្ឋំ (ក.)];
ទទ្ទល្លមានំ [ទទ្ទឡ្ហមានំ (ក.)] សិរិយា អនោមវណ្ណំ, ទស្សេសុ បុត្តំ អសិតវ្ហយស្ស សក្យា។

៦៩២ ទិស្វា កុមារំ សិខិមិវ បជ្ជលន្តំ, តារាសភំវ នភសិគមំ វិសុទ្ធំ;
សូរិយំ តបន្តំ សរទរិវព្ភមុត្តំ, អានន្ទជាតោ វិបុលមលត្ថ បីតិំ។

៦៩៣ អនេកសាខញ្ច សហស្សមណ្ឌលំ, ឆត្តំ មរូ ធារយុមន្តលិក្ខេ;
សុវណ្ណទណ្ឌា វីតិបតន្តិ ចាមរា, ន ទិស្សរេ ចាមរឆត្តគាហកា។

៦៩៤ ទិស្វា ជដី កណ្ហសិរិវ្ហយោ ឥសិ, សុវណ្ណនិក្ខំ វិយ បណ្ឌុកម្ពលេ;
សេតញ្ច ឆត្តំ ធរិយន្ត [ធារិយន្ត (ស្យា.), ធារយន្តំ (សី. ក.)] មុទ្ធនិ, ឧទគ្គចិត្តោ សុមនោ បដិគ្គហេ។

៦៩៥ បដិគ្គហេត្វា បន សក្យបុង្គវំ, ជិគីសតោ [ជិគីសកោ (សី. ស្យា. បី.)] លក្ខណមន្តបារគូ;
បសន្នចិត្តោ គិរមព្ភុទីរយិ, “អនុត្តរាយំ ទ្វិបទានមុត្តមោ” [ទិបទានមុត្តមោ (សី. ស្យា. បី.)]។

៦៩៦ អថត្តនោ គមនមនុស្សរន្តោ, អកល្យរូបោ គឡយតិ អស្សុកានិ;
ទិស្វាន សក្យា ឥសិមវោចុំ រុទន្តំ,
“នោ ចេ កុមារេ ភវិស្សតិ អន្តរាយោ”។

៦៨៧. ទិស្វាន សក្យេ ឥសិមវោច អកល្យេ, “នាហំ កុមារេ អហិតមនុស្សរាមិ;
ន ចាបិមស្ស ភវិស្សតិ អន្តរាយោ, ន ឱរកាយំ អធិមានសា [អធិមនសា (សី. ស្យា.)] ភវាថ។

៦៨៨. “សម្ពោធិយគ្គំ ផុសិស្សតាយំ កុមារោ, សោ ធម្មចក្កំ បរមវិសុទ្ធទស្សី;
វត្តេស្សតាយំ ពហុជនហិតានុកម្បី, វិត្ថារិកស្ស ភវិស្សតិ ព្រហ្មចរិយំ។

៦៨៩. “មមញ្ច អាយុ ន ចិរមិធាវសេសោ, អថន្តរា មេ ភវិស្សតិ កាលកិរិយា;
សោហំ ន សោស្សំ [សុស្សំ (សី. ស្យា.)] អសមធុរស្ស ធម្មំ, តេនម្ហិ អដ្ដោ ព្យសនំគតោ អឃាវី”។

៧០០. សោ សាកិយានំ វិបុលំ ជនេត្វា បីតឹ, អន្តេបុរម្ហា និគ្គមា [និរគមា (សី. ស្យា.), និគមា (ក. សី.), និរគម (បី.)] ព្រហ្មចារី;
សោ ភាគិនេយ្យំ សយំ អនុកម្បមានោ, សមាទបេសិ អសមធុរស្ស ធម្មេ។

៧០១. “ពុទ្ធោតិ ឃោសំ យទ [យទិ (ស្យា. ក.)] បរតោ សុណាសិ, សម្ពោធិបត្តោ វិវរតិ ធម្មមគ្គំ;
គន្ត្វាន តត្ថ សមយំ បរិបុច្ឆមានោ [សយំ បរិបុច្ឆិយានោ (សី. ស្យា.)], ចរស្សុ តស្មឹ ភគវតិ ព្រហ្មចរិយំ”។

៧០២. តេនានុសិដ្ឋោ ហិតមនេន តាទិនា, អនាគតេ បរមវិសុទ្ធទស្សិនា;
សោ នាលកោ ឧបចិតបុញ្ញសញ្ចយោ, ជិនំ បតិក្ខំ [បតិ + ឥក្ខំ = បតិក្ខំ] បរិវសិ រក្ខិតិន្ទ្រិយោ។

៧០៣. សុត្វាន ឃោសំ ជិនវរចក្កវត្តនេ, គន្ត្វាន ទិស្វា ឥសិនិសភំ បសន្នោ;
មោនេយ្យសេដ្ឋំ មុនិបវរំ អបុច្ឆិ, សមាគតេ អសិតាវ្ហយស្ស សាសនេតិ។

វត្ថុគាថា និដ្ឋិតា។

៧០៤. “អញ្ញាតមេតំ វចនំ, អសិតស្ស យថាតថំ;
តំ តំ គោតម បុច្ឆាមិ, សព្ពធម្មាន បារគុំ។

៧០៥. “អនគារិយុបេតស្ស, ភិក្ខាចរិយំ ជិគីសតោ;
មុនិ បព្រូហិ មេ បុដ្ឋោ, មោនេយ្យំ ឧត្តមំ បទំ”។

៧០៦. “មោនេយ្យំ តេ ឧបញ្ញិស្សំ, (ឥតិ ភគវា) ទុក្ករំ ទុរភិសម្ភវំ;
ហន្ទ តេ នំ បវក្ខាមិ, សន្ថម្ភស្សុ ទឡ្ហោ ភវ។

៧០៧. “សមានភាគំ កុព្ពេថ, គាមេ អក្កុដ្ឋវន្ទិតំ;
មនោបទោសំ រក្ខេយ្យ, សន្តោ អនុណ្ណតោ ចរេ។

៧០៨. “ឧច្ចាវចា និច្ឆរន្តិ, ទាយេ អគ្គិសិខូបមា;
នារិយោ មុនឹ បលោភេន្តិ, តាសុ តំ មា បលោភយុំ។

៧០៩. “វិរតោ មេថុនា ធម្មា, ហិត្វា កាមេ បរោបរេ [បរោវរេ (សី. បី.), វរាវរេ (ស្យា.)];
អវិរុទ្ធោ អសារត្តោ, បាណេសុ តសថាវរេ។

៧១០. “យថា អហំ តថា ឯតេ, យថា ឯតេ តថា អហំ;
អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ។

៧១១. “ហិត្វា ឥច្ឆញ្ច លោភញ្ច, យត្ថ សត្តោ បុថុជ្ជនោ;
ចក្ខុមា បដិបជ្ជេយ្យ, តរេយ្យ នរកំ ឥមំ។

៧១២. “ឩនូទរោ មិតាហារោ, អប្បិច្ឆស្ស អលោលុបោ;
សទា [ស វេ (បី.)] ឥច្ឆាយ និច្ឆាតោ, អនិច្ឆោ ហោតិ និព្ពុតោ។

៧១៣. “ស បិណ្ឌចារំ ចរិត្វា, វនន្តមភិហារយេ;
ឧបដ្ឋិតោ រុក្ខមូលស្មឹ, អាសនូបគតោ មុនិ។

៧១៤. “ស ឈានបសុតោ ធីរោ, វនន្តេ រមិតោ សិយា;
ឈាយេថ រុក្ខមូលស្មឹ, អត្តានមភិតោសយំ។

៧១៥"ភតោ រត្យា វិវសានេ [វិវសនេ (សី. ស្យា. បី.)], គាមន្តមភិហារយេ;
អវ្ហានំ នាភិនន្ទេយ្យ, អភិហារញ្ច គាមតោ។

៧១៦"ន មុនី គាមមាគម្ម, កុលេសុ សហសា ចរេ;
ឃាសេសនំ ឆិន្នកថោ, ន វាចំ បយុតំ ភណេ។

៧១៧"អលត្ថំ យទិទំ សាធុ, នាលត្ថំ កុសលំ ឥតិ;
ឧភយេនេវ សោ តាទី, រុក្ខំវុបនិវត្តតិ [រុក្ខំវុ’បតិវត្តតិ (ក.), រុក្ខំវ ឧបាតិវត្តតិ (ស្យា.)]។

៧១៨"ស បត្តបាណិ វិចរន្តោ, អមូគោ មូគសម្មតោ;
អប្បំ ទានំ ន ហីឡេយ្យ, ទាតារំ នាវជានិយា។

៧១៩"ឧច្ចាវចា ហិ បដិបទា, សមណេន បកាសិតា;
ន បារំ ទិគុណំ យន្តិ, នយិទំ ឯកគុណំ មុតំ។

៧២០"យស្ស ច វិសតា នត្ថិ, ឆិន្នសោតស្ស ភិក្ខុនោ;
កិច្ចាកិច្ចប្បហីនស្ស, បរិឡាហោ ន វិជ្ជតិ។

៧២១"មោនេយ្យំ តេ ឧបញ្ញិស្សំ, ខុរធារូបមោ ភវេ;
ជិវ្ហាយ តាលុមាហច្ច, ឧទរេ សញ្ញតោ សិយា។

៧២២"អលីនចិត្តោ ច សិយា, ន ចាបិ ពហុ ចិន្តយេ;
និរាមគន្ធោ អសិតោ, ព្រហ្មចរិយបរាយណោ។

៧២៣"ឯកាសនស្ស សិក្ខេថ, សមណូបាសនស្ស ច;
ឯកត្តំ មោនមក្ខាតំ, ឯកោ ចេ អភិរមិស្សសិ;
អថ ភាហិសិ [ភាសិហិ (សី. ស្យា. បី.)] ទសទិសា។

៧២៤"សុត្វា ធីរានំ និគ្ឃោសំ, ឈាយីនំ កាមចាគិនំ;
តតោ ហិរិញ្ច សទ្ធញ្ច, ភិយ្យោ កុព្ពេថ មាមកោ។

៧២៥"តំ នទីហិ វិជានាថ, សោព្ភេសុ បទរេសុ ច;
សណន្តា យន្តិ កុសោព្ភា [កុស្សុព្ភា (សី.)], តុណ្ហីយន្តិ មហោទធី។

៧២៦"យទូនកំ តំ សណតិ, យំ បូរំ សន្តមេវ តំ;
អឌ្ឍកុម្ភូបមោ ពាលោ, រហទោ បូរោវ បណ្ឌិតោ។

៧២៧"យំ សមណោ ពហុំ ភាសតិ, ឧបេតំ អត្ថសញ្ហិតំ;
ជានំ សោ ធម្មំ ទេសេតិ, ជានំ សោ ពហុ ភាសតិ។

៧២៨"យោ ច ជានំ សំយតត្តោ, ជានំ ន ពហុ ភាសតិ;
ស មុនី មោនមរហតិ, ស មុនី មោនមជ្ឈគា"តិ។

នាលកសុត្តំ ឯកាទសមំ និដ្ឋិតំ។

១២. ទ្វយតានុបស្សនាសុត្តំ

ឯវំ មេ សុតំ – ឯកំ សមយំ ភគវា សាវត្ថិយំ វិហរតិ បុព្ពារាមេ មិគារមាតុបាសាទេ។ តេន ខោ បន សមយេន ភគវា តទហុបោសថេ បន្នរសេ បុណ្ណាយ បុណ្ណមាយ រត្តិយា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អព្ភោកាសេ និសិន្នោ ហោតិ ។ អថ ខោ ភគវា តុណ្ហីភូតំ តុណ្ហីភូតំ ភិក្ខុសង្ឃំ អនុវិលោកេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ –

"‘យេ តេ, ភិក្ខវេ, កុសលា ធម្មា អរិយា និយ្យានិកា សម្ពោធគាមិនោ, តេសំ វោ, ភិក្ខវេ, កុសលានំ ធម្មានំ អរិយានំ និយ្យានិកានំ សម្ពោធគាមីនំ កា ឧបនិសា សវនាយា’តិ ឥតិ ចេ, ភិក្ខវេ, បុច្ឆិតារោ អស្សុ, តេ ឯវមស្សុ វចនីយា – ‘យាវទេវ ទ្វយតានំ ធម្មានំ យថាភូតំ ញាណាយា’តិ។ កិញ្ច ទ្វយតំ វទេថ?

(១) “ឥទំ ទុក្ខំ, អយំ ទុក្ខសមុទយោតិ អយមេកានុបស្សនា។ អយំ ទុក្ខនិរោធោ, អយំ ទុក្ខនិរោធគាមិនី បដិបទាតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា ទ្វយតានុបស្សិនោ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ ទ្វិន្នំ ផលានំ អញ្ញតរំ ផលំ បាដិកង្ខំ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អញ្ញា, សតិ វា ឧបាទិសេសេ អនាគាមិតា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន សុគតោ អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧២៩. “យេ ទុក្ខំ នប្បជានន្តិ, អថោ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
យត្ថ ច សព្ពសោ ទុក្ខំ, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ;
តញ្ច មគ្គំ ន ជានន្តិ, ទុក្ខូបសមគាមិនំ។

៧៣០. “ចេតោវិមុត្តិហីនា តេ, អថោ បញ្ញាវិមុត្តិយា;
អភព្ពា តេ អន្តកិរិយាយ, តេ វេ ជាតិជរូបគា។

៧៣១. “យេ ច ទុក្ខំ បជានន្តិ, អថោ ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
យត្ថ ច សព្ពសោ ទុក្ខំ, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ;
តញ្ច មគ្គំ បជានន្តិ, ទុក្ខូបសមគាមិនំ។

៧៣២. “ចេតោវិមុត្តិសម្បន្នា, អថោ បញ្ញាវិមុត្តិយា;
ភព្ពា តេ អន្តកិរិយាយ, ន តេ ជាតិជរូបគា”តិ។

(២) “‘សិយា អញ្ញេនបិ បរិយាយេន សម្មា ទ្វយតានុបស្សនា’តិ, ឥតិ ចេ, ភិក្ខវេ, បុច្ឆិតារោ អស្សុ; ‘សិយា’តិស្សុ វចនីយា។ កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ ឧបធិបច្ចយាតិ, អយមេកានុបស្សនា។ ឧបធីនំ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៣៣. “ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខា, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា;
យោ វេ អវិទ្វា ឧបធឹ ករោតិ, បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោ;
តស្មា បជានំ ឧបធឹ ន កយិរា, ទុក្ខស្ស ជាតិប្បភវានុបស្សី”តិ។

(៣) “‘សិយា អញ្ញេនបិ បរិយាយេន សម្មា ទ្វយតានុបស្សនា’តិ, ឥតិ ចេ, ភិក្ខវេ, បុច្ឆិតារោ អស្សុ; ‘សិយា’តិស្សុ វចនីយា។ កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ អវិជ្ជាបច្ចយាតិ, អយមេកានុបស្សនា។ អវិជ្ជាយ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៣៤. “ជាតិមរណសំសារំ, យេ វជន្តិ បុនប្បុនំ;
ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, អវិជ្ជាយេវ សា គតិ។

៧៣៥. “អវិជ្ជា ហាយំ មហាមោហោ, យេនិទំ សំសិតំ ចិរំ;
វិជ្ជាគតា ច យេ សត្តា, ន តេ គច្ឆន្តិ [នាគច្ឆន្តិ (សី. បី.)] បុនព្ភវ”ន្តិ។

(៤) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ សង្ខារបច្ចយាតិ, អយមេកានុបស្សនា។ សង្ខារានំ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៣៦. “យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ, សព្ពំ សង្ខារបច្ចយា;
សង្ខារានំ និរោធេន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ។

៧៣៧. “ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ទុក្ខំ សង្ខារបច្ចយា;
សព្ពសង្ខារសមថា, សញ្ញានំ ឧបរោធនា;
ឯវំ ទុក្ខក្ខយោ ហោតិ, ឯតំ ញត្វា យថាតថំ។

៧៣៨. “សម្មទ្ទសា វេទគុនោ, សម្មទញ្ញាយ បណ្ឌិតា;
អភិភុយ្យ មារសំយោគំ, ន គច្ឆន្តិ [នាគច្ឆន្តិ (សី. បី.)] បុនព្ភវ”ន្តិ។

(៥) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ វិញ្ញាណបច្ចយាតិ, អយ មេកានុបស្សនា។ វិញ្ញាណស្ស ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៣៩. “យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ, សព្ពំ វិញ្ញាណបច្ចយា;
វិញ្ញាណស្ស និរោធេន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ។

៧៤០. “ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ទុក្ខំ វិញ្ញាណបច្ចយា;
វិញ្ញាណូបសមា ភិក្ខុ, និច្ឆាតោ បរិនិព្ពុតោ”តិ។

(៦) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ ផស្សបច្ចយាតិ, អយ មេកានុបស្សនា។ ផស្សស្ស ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៤១. “តេសំ ផស្សបរេតានំ, ភវសោតានុសារិនំ;
កុម្មគ្គបដិបន្នានំ, អារា សំយោជនក្ខយោ។

៧៤២. “យេ ច ផស្សំ បរិញ្ញាយ, អញ្ញាយុបសមេ [បញ្ញាយ ឧបសមេ (ស្យា.)] រតា;
តេ វេ ផស្សាភិសមយា, និច្ឆាតា បរិនិព្ពុតា”តិ។

(៧) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ វេទនាបច្ចយាតិ, អយ មេកានុបស្សនា។ វេទនានំ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៤៣. “សុខំ វា យទិ វា ទុក្ខំ, អទុក្ខមសុខំ សហ;
អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, យំ កិញ្ចិ អត្ថិ វេទិតំ។

៧៤៤. “ឯតំ ទុក្ខន្តិ ញត្វាន, មោសធម្មំ បលោកិនំ [បលោកិតំ (សី.)];
ផុស្ស ផុស្ស វយំ បស្សំ, ឯវំ តត្ថ វិជានតិ [វិរជ្ជតិ (ក. សី.)];
វេទនានំ ខយា ភិក្ខុ, និច្ឆាតោ បរិនិព្ពុតោ”តិ។

(៨) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ តណ្ហាបច្ចយាតិ, អយ មេកានុបស្សនា។ តណ្ហាយ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៤៥. “តណ្ហាទុតិយោ បុរិសោ, ទីឃមទ្ធាន សំសរំ;
ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។

៧៤៦. “ឯតមាទីនវំ ញត្វា, តណ្ហំ [តណ្ហា (ពហូសុ) ឥតិវុត្តកេ ១៥ បស្សិតព្ពំ] ទុក្ខស្ស សម្ភវំ;
វីតតណ្ហោ អនាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

(៩) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ ឧបាទានបច្ចយាតិ, អយ មេកានុបស្សនា។ ឧបាទានានំ [ឧបាទានស្ស (ស្យា. ក.)] ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៤៧. “ឧបាទានបច្ចយា ភវោ, ភូតោ ទុក្ខំ និគច្ឆតិ;
ជាតស្ស មរណំ ហោតិ, ឯសោ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ។

៧៤៨. “តស្មា ឧបាទានក្ខយា, សម្មទញ្ញាយ បណ្ឌិតា;
ជាតិក្ខយំ អភិញ្ញាយ, ន គច្ឆន្តិ បុនព្ភវ”ន្តិ។

(១០) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ អារម្ភបច្ចយាតិ, អយ មេកានុបស្សនា។ អារម្ភានំ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៤៩.យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ, សព្ពំ អារម្ភបច្ចយា;
អារម្ភានំ និរោធេន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ។

៧៥០.“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ទុក្ខំ អារម្ភបច្ចយា;
សព្ពារម្ភំ បដិនិស្សជ្ជ, អនារម្ភេ វិមុត្តិនោ។

៧៥១.“ឧច្ឆិន្នភវតណ្ហស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
វិក្ខីណោ [វិតិណ្ណោ (សី.)] ជាតិសំសារោ, នត្ថិ តស្ស បុនព្ភវោ”តិ។

(១១) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ អាហារបច្ចយាតិ, អយមេកានុបស្សនា។ អាហារានំ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៥២.“យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ, សព្ពំ អាហារបច្ចយា;
អាហារានំ និរោធេន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ។

៧៥៣.“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ទុក្ខំ អាហារបច្ចយា;
សព្ពាហារំ បរិញ្ញាយ, សព្ពាហារមនិស្សិតោ។

៧៥៤.“អារោគ្យំ សម្មទញ្ញាយ, អាសវានំ បរិក្ខយា;
សង្ខាយ សេវី ធម្មដ្ឋោ, សង្ខ្យំ [សង្ខំ (សី. បី.)] នោបេតិ វេទគូ”តិ។

(១២) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ សព្ពំ ឥញ្ជិតបច្ចយាតិ, អយមេកានុបស្សនា។ ឥញ្ជិតានំ ត្វេវ អសេសវិរាគនិរោធា នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៥៥.“យំ កិញ្ចិ ទុក្ខំ សម្ភោតិ, សព្ពំ ឥញ្ជិតបច្ចយា;
ឥញ្ជិតានំ និរោធេន, នត្ថិ ទុក្ខស្ស សម្ភវោ។

៧៥៦.“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, ទុក្ខំ ឥញ្ជិតបច្ចយា;
តស្មា ហិ ឯជំ វោស្សជ្ជ, សង្ខារេ ឧបរុន្ធិយ;
អនេជោ អនុបាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

(១៣) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? និស្សិតស្ស ចលិតំ ហោតីតិ, អយមេកានុបស្សនា។ អនិស្សិតោ ន ចលតីតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៥៧.“អនិស្សិតោ ន ចលតិ, និស្សិតោ ច ឧបាទិយំ;
ឥត្ថភាវញ្ញថាភាវំ, សំសារំ នាតិវត្តតិ។

៧៥៨.“ឯតមាទីនវំ ញត្វា, និស្សយេសុ មហព្ភយំ;
អនិស្សិតោ អនុបាទានោ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

(១៤) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? រូបេហិ, ភិក្ខវេ, អរូបា [អារុប្បា (សី. បី.)] សន្តតរាតិ, អយមេកានុបស្សនា។ អរូបេហិ និរោធោ សន្តតរោតិ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា…បេ.… អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៥៩.“យេ ច រូបូបគា សត្តា, យេ ច អរូបដ្ឋាយិនោ [អារុប្បវាសិនោ (សី. បី.)];
និរោធំ អប្បជានន្តា, អាគន្តារោ បុនព្ភវំ។

៧៦០.“យេ ច រូបេ បរិញ្ញាយ, អរូបេសុ អសណ្ឋិតា [សុសណ្ឋិតា (សី. ស្យា. បី.)];
និរោធេ យេ វិមុច្ចន្តិ, តេ ជនា មច្ចុហាយិនោ”តិ។

(១៥) “សិយា អញ្ញេនបិ…បេ.… កថញ្ច សិយា? យំ, ភិក្ខវេ, សទេវកស្ស លោកស្ស សមារកស្ស សព្រហ្មកស្ស សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ ឥទំ សច្ចន្តិ ឧបនិជ្ឈាយិតំ តទមរិយានំ ឯតំ មុសាតិ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ, អយមេកានុបស្សនា។ យំ , ភិក្ខវេ, សទេវកស្ស…បេ.… សទេវមនុស្សាយ ឥទំ

មុសាតិ ឧបនិជ្ឈាយិតំ, តទមរិយានំ ឯតំ សច្ចន្តិ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា...បេ.... អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៦១“អនត្តនិ អត្តមានី [អត្តមានី (ស្យា.), អត្តមានំ (បី. ក.)], បស្ស លោកំ សទេវកំ;
និវិដ្ឋំ នាមរូបស្មិំ, ឥទំ សច្ចន្តិ មញ្ញតិ។

៧៦២“យេន យេន ហិ មញ្ញន្តិ, តតោ តំ ហោតិ អញ្ញថា;
តញ្ហិ តស្ស មុសា ហោតិ, មោសធម្មញ្ហិ ឥត្តរំ។

៧៦៣“អមោសធម្មំ និព្ពានំ, តទរិយា សច្ចតោ វិទូ;
តេ វេ សច្ចាភិសមយា, និច្ឆាតា បរិនិព្ពុតា”តិ។

(១៦) “‘សិយា អញ្ញេនបិ បរិយាយេន សម្មា ទ្វយតានុបស្សនា’តិ, ឥតិ ចេ, ភិក្ខវេ, បុច្ឆិតារោ អស្សុ; ‘សិយា’តិស្សុ វចនីយា។ កថញ្ច សិយា? យំ, ភិក្ខវេ, សទេវកស្ស លោកស្ស សមារកស្ស សព្រហ្មកស្ស សស្សមណព្រាហ្មណិយា បជាយ សទេវមនុស្សាយ ឥទំ សុខន្តិ ឧបនិជ្ឈាយិតំ, តទមរិយានំ ឯតំ ទុក្ខន្តិ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ, អយមេកានុបស្សនា ។ យំ, ភិក្ខវេ, សទេវកស្ស...បេ.... សទេវមនុស្សាយ ឥទំ ទុក្ខន្តិ ឧបនិជ្ឈាយិតំ តទមរិយានំ ឯតំ សុខន្តិ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ សុទិដ្ឋំ, អយំ ទុតិយានុបស្សនា។ ឯវំ សម្មា ទ្វយតានុបស្សិនោ ខោ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ អប្បមត្តស្ស អាតាបិនោ បហិតត្តស្ស វិហរតោ ទ្វិន្នំ ផលានំ អញ្ញតរំ ផលំ បាដិកង្ខំ – ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អញ្ញា, សតិ វា ឧបាទិសេសេ អនាគាមិតាតិ។ ឥទមវោច ភគវា។ ឥទំ វត្វាន សុគតោ អថាបរំ ឯតទវោច សត្ថា –

៧៦៤“រូបា សទ្ទា រសា គន្ធា, ផស្សា ធម្មា ច កេវលា;
ឥដ្ឋា កន្តា មនាបា ច, យាវតត្ថីតិ វុច្ចតិ។

៧៦៥“សទេវកស្ស លោកស្ស, ឯតេ វោ សុខសម្មតា;
យត្ថ ចេតេ និរុជ្ឈន្តិ, តំ នេសំ ទុក្ខសម្មតំ។

៧៦៦“សុខន្តិ ទិដ្ឋមរិយេហិ, សក្កាយស្សុបរោធនំ;
បច្ចនីកមិទំ ហោតិ, សព្ពលោកេន បស្សតំ។

៧៦៧“យំ បរេ សុខតោ អាហុ, តទរិយា អាហុ ទុក្ខតោ;
យំ បរេ ទុក្ខតោ អាហុ, តទរិយា សុខតោ វិទូ។

៧៦៨“បស្ស ធម្មំ ទុរាជានំ, សម្បមូឡ្ហេត្ថវិទ្ទសុ [សម្បមូឡ្ហេត្ថ អវិទ្ទសុ (សី. បី.), សម្មូឡ្ហេត្ថ អវិទ្ទសុ (?)];
និវុតានំ តមោ ហោតិ, អន្ធការោ អបស្សតំ។

៧៦៩“សតញ្ច វិវដំ ហោតិ, អាលោកោ បស្សតាមិវ;
សន្តិកេ ន វិជានន្តិ, មគ្គា ធម្មស្ស កោវិទា។

៧៧០“ភវរាគបរេតេហិ , ភវសោតានុសារិភិ;
មារធេយ្យានុបន្នេហិ, នាយំ ធម្មោ សុសម្ពុធោ។

៧៧១“កោ នុ អញ្ញត្រមរិយេហិ, បទំ សម្ពុទ្ធុមរហតិ;
យំ បទំ សម្មទញ្ញាយ, បរិនិព្ពន្តិ អនាសវា”តិ។

ឥទមវោច ភគវា។ អត្តមនា តេ ភិក្ខូ ភគវតោ ភាសិតំ អភិនន្ទុន្តិ។ ឥមស្មិំ ច [ឥមស្មិំ ខោ (សី.)] បន វេយ្យាករណស្មិំ ភញ្ញមានេ សដ្ឋិមត្តានំ ភិក្ខូនំ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចិំសូតិ។

ទ្វយតានុបស្សនាសុត្តំ ទ្វាទសមំ និដ្ឋិតំ។

តស្សុទ្ទានំ –

សច្ចំ ឧបធិ អវិជ្ជា ច, សង្ខារេ វិញ្ញាណបញ្ចមំ;
ផស្សវេទនិយា តណ្ហា, ឧបាទានារម្ភអាហារា;
ឥញ្ជិតំ ចលិតំ រូបំ, សច្ចំ ទុក្ខេន សោឡសាតិ។

មហាវគ្គោ តតិយោ និដ្ឋិតោ។

តស្សុទ្ទានំ –

បព្ពជ្ជា ច បធានញ្ច, សុភាសិតញ្ច សុន្ទរិ;
មាឃសុត្តំ សភិយោ ច, សេលោ សល្លញ្ច វុច្ចតិ។

វាសេដ្ឋោ ចាបិ កោកាលិ, នាលកោ ទ្វយតានុបស្សនា;
ទ្វាទសេតានិ សុត្តានិ, មហាវគ្គោតិ វុច្ចតីតិ។

៤. អដ្ឋកវគ្គោ

១. កាមសុត្តំ

៧៧២. កាមំ កាមយមានស្ស, តស្ស ចេ តំ សមិជ្ឈតិ;
អទ្ធា បីតិមនោ ហោតិ, លទ្ធា មច្ចោ យទិច្ឆតិ។

៧៧៣. តស្ស ចេ កាមយានស្ស [កាមយមានស្ស (ក.)], ឆន្ទជាតស្ស ជន្តុនោ;
តេ កាមា បរិហាយន្តិ, សល្លវិទ្ធោវ រុប្បតិ។

៧៧៤. យោ កាមេ បរិវជ្ជេតិ, សប្បស្សេវ បទា សិរោ;
សោមំ [សោ ឥមំ (សី. បី.)] វិសត្តិកំ លោកេ, សតោ សមតិវត្តតិ។

៧៧៥. ខេត្តំ វត្ថុំ ហិរញ្ញំ វា, គវស្សំ [គវាស្សំ (សី. ស្យា. បី.)] ទាសបោរិសំ;
ថិយោ ពន្ធូ បុថុ កាមេ, យោ នរោ អនុគិជ្ឈតិ។

៧៧៦. អពលា នំ ពលីយន្តិ, មទ្ទន្តេនំ បរិស្សយា;
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, នាវំ ភិន្នមិវោទកំ។

៧៧៧. តស្មា ជន្តុ សទា សតោ, កាមានិ បរិវជ្ជយេ;
តេ បហាយ តរេ ឱឃំ, នាវំ សិត្វាវ [សិញ្ចិត្វា (សី.)] បារគូតិ។

កាមសុត្តំ បឋមំ និដ្ឋិតំ។

២. គុហដ្ឋកសុត្តំ

៧៧៨. សត្តោ គុហាយំ ពហុនាភិឆន្នោ, តិដ្ឋំ នរោ មោហនស្មិំ បគាឡ្ហោ;
ទូរេ វិវេកា ហិ តថាវិធោ សោ, កាមា ហិ លោកេ ន ហិ សុប្បហាយា។

៧៧៩. ឥច្ឆានិទានា ភវសាតពទ្ធា, តេ ទុប្បមុញ្ចា ន ហិ អញ្ញមោក្ខា;
បច្ឆា បុរេ វាបិ អបេក្ខមានា, ឥមេវ កាមេ បុរិមេវ ជប្បំ។

៧៨០. កាមេសុ គិទ្ធា បសុតា បមូឡ្ហា, អវទានិយា តេ វិសមេ និវិដ្ឋា;
ទុក្ខូបនីតា បរិទេវយន្តិ, កឹសូ ភវិស្សាម ឥតោ ចុតាសេ។

៧៨១. តស្មា ហិ សិក្ខេថ ឥធេវ ជន្តុ, យំ កិញ្ចិ ជញ្ញា វិសមន្តិ លោកេ;
ន តស្ស ហេតូ វិសមំ ចរេយ្យ, អប្បញ្ហិទំ ជីវិតមាហុ ធីរា។

៧៨២. បស្សាមិ លោកេ បរិផន្ទមានំ, បជំ ឥមំ តណ្ហគតំ ភវេសុ;
ហីនា នរា មច្ចុមុខេ លបន្តិ, អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសុ។

៧៨៣. មមាយិតេ បស្សថ ផន្ទមានេ, មច្ឆេវ អប្បោទកេ ខីណសោតេ;
ឯតម្បិ ទិស្វា អមមោ ចរេយ្យ, ភវេសុ អាសត្តិមកុព្ពមានោ។

៧៨៤. ឧភោសុ អន្តេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, ផស្សំ បរិញ្ញាយ អនានុគិទ្ធោ;
យទត្តគរហី តទកុព្ពមានោ, ន លិប្បតី [ន លិម្បតី (ស្យា. ក.)] ទិដ្ឋសុតេសុ ធីរោ។

៧៨៥. សញ្ញំ បរិញ្ញា វិតរេយ្យ ឱឃំ, បរិគ្គហេសុ មុនិ នោបលិត្តោ;
អព្ពូឡ្ហសល្លោ ចរមប្បមត្តោ, នាសីសតី [នាសីសតី (សី. ស្យា. បី.)] លោកមិមំ បរញ្ចាតិ។

គុហដ្ឋកសុត្តំ ទុតិយំ និដ្ឋិតំ។

៣. ទុដ្ឋដ្ឋកសុត្តំ

៧៨៦. វទន្តិ វេ ទុដ្ឋមនាបិ ឯកេ, អថោបិ វេ សច្ចមនា វទន្តិ;
វាទញ្ច ជាតំ មុនិ នោ ឧបេតិ, តស្មា មុនី នត្ថិ ខិលោ កុហិញ្ចិ។

៧៨៧. សកញ្ហិ ទិដ្ឋី កថមច្ចយេយ្យ, ឆន្ទានុនីតោ រុចិយា និវិដ្ឋោ;
សយំ សមត្តានិ បកុព្ពមានោ, យថា ហិ ជានេយ្យ តថា វទេយ្យ។

៧៨៨. យោ អត្តនោ សីលវតានិ ជន្តុ, អនានុបុដ្ឋោវ បរេស [បរស្ស (ក.)] បាវ [បាវា (សី. ស្យា. បី.)];
អនរិយធម្មំ កុសលា តមាហុ, យោ អាតុមានំ សយមេវ បាវ។

៧៨៩. សន្តោ ច ភិក្ខុ អភិនិព្ពុតត្តោ, ឥតិហន្តិ សីលេសុ អកត្ថមានោ;
តមរិយធម្មំ កុសលា វទន្តិ, យស្សុស្សទា នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

៧៩០. បកប្បិតា សង្ខតា យស្ស ធម្មា, បុរក្ខតា [បុរេក្ខតា (សី.)] សន្តិ អវីវទាតា;
យទត្តនិ បស្សតិ អានិសំសំ, តំ និស្សិតោ កុប្បបដិច្ច សន្តិំ។

៧៩១. ទិដ្ឋីនិវេសា ន ហិ ស្វាតិវត្តា, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
តស្មា នរោ តេសុ និវេសនេសុ, និរស្សតី អាទិយតី ច ធម្មំ។

៧៩២. ធោនស្ស ហិ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ, បកប្បិតា ទិដ្ឋិ ភវាភវេសុ;
មាយញ្ច មានញ្ច បហាយ ធោនោ, ស កេន គច្ឆេយ្យ អនូបយោ សោ។

៧៩៣. ឧបយោ ហិ ធម្មេសុ ឧបេតិ វាទំ, អនូបយំ កេន កថំ វទេយ្យ;
អត្តា និរត្តា [អត្តំ និរត្តំ (ពហូសុ)] ន ហិ តស្ស អត្ថិ, អធោសិ សោ ទិដ្ឋិមិធេវ សព្ពន្តិ។

ទុដ្ឋដ្ឋកសុត្តំ តតិយំ និដ្ឋិតំ។

៤. សុទ្ធដ្ឋកសុត្តំ

៧៩៤. បស្សាមិ សុទ្ធំ បរមំ អរោគំ, ទិដ្ឋេន សំសុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ;
ឯវាភិជានំ [ឯតាភិជានំ (សី. បី.)] បរមន្តិ ញត្វា, សុទ្ធានុបស្សីតិ បច្ចេតិ ញាណំ។

៧៩៥. ទិដ្ឋេន ចេ សុទ្ធិ នរស្ស ហោតិ, ញាណេន វា សោ បជហាតិ ទុក្ខំ;
អញ្ញេន សោ សុជ្ឈតិ សោបធីកោ, ទិដ្ឋី ហិ នំ បាវ តថា វទានំ។

៧៩៦. ន ព្រាហ្មណោ អញ្ញតោ សុទ្ធិមាហ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា;
បុញ្ញេ ច បាបេ ច អនូបលិត្តោ, អត្តញ្ជហោ នយិធ បកុព្ពមានោ។

៧៩៧. បុរិមំ បហាយ អបរំ សិតាសេ, ឯជានុគា តេ ន តរន្តិ សង្គំ;
តេ ឧគ្គហាយន្តិ និរស្សជន្តិ, កបីវ សាខំ បមុញ្ចំ គហាយំ [បមុខំ គហាយ (ស្យា.), បមុញ្ច គហាយ (ក.)]។

៧៩៨. សយំ សមាទាយ វតានិ ជន្តុ, ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ សញ្ញសត្តោ;
វិទ្វា ច វេទេហិ សមេច្ច ធម្មំ, ន ឧច្ចាវចំ គច្ឆតិ ភូរិបញ្ញោ។

៧៩៩. ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;
តមេវ ទស្សិំ វិវដំ ចរន្តំ, កេនីធ លោកស្មិ វិកប្បយេយ្យ។

៨០០. ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ, អច្ចន្តសុទ្ធីតិ ន តេ វទន្តិ;
អាទានគន្ថំ គថិតំ វិសជ្ជ, អាសំ ន កុព្ពន្តិ កុហិញ្ចិ លោកេ។

៨០១. សីមាតិគោ ព្រាហ្មណោ តស្ស នត្ថិ, ញត្វា វ ទិស្វា វ [ញត្វា ច ទិស្វា ច (ក. សី. ក.)] សមុគ្គហីតំ;
ន រាគរាគី ន វិរាគរត្តោ, តស្សីធ នត្ថី បរមុគ្គហីតន្តិ។

សុទ្ធដ្ឋកសុត្តំ ចតុត្ថំ និដ្ឋិតំ។

៥. បរមដ្ឋកសុត្តំ

៨០២. បរមន្តិ ទិដ្ឋីសុ បរិព្ពសានោ, យទុត្តរិ កុរុតេ ជន្តុ លោកេ;
ហីនាតិ អញ្ញេ តតោ សព្ពមាហ, តស្មា វិវាទានិ អវីតិវត្តោ។

៨០៣. យទត្តនី បស្សតិ អានិសំសំ, ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ [សីលព្ពតេ (ស្យា.)] មុតេ វា;
តទេវ សោ តត្ថ សមុគ្គហាយ, និហីនតោ បស្សតិ សព្ពមញ្ញំ។

៨០៤. តំ វាបិ គន្ថំ កុសលា វទន្តិ, យំ និស្សិតោ បស្សតិ ហីនមញ្ញំ;
តស្មា ហិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ ភិក្ខុ ន និស្សយេយ្យ។

៨០៥. ទិដ្ឋិម្បិ លោកស្មិំ ន កប្បយេយ្យ, ញាណេន វា សីលវតេន វាបិ;
សមោតិ អត្តានមនូបនេយ្យ, ហីនោ ន មញ្ញេថ វិសេសិ វាបិ។

៨០៦. អត្តំ បហាយ អនុបាទិយានោ, ញាណេបិ សោ និស្សយំ នោ ករោតិ;
ស វេ វិយត្តេសុ [វិយុត្តេសុ (សី. អដ្ឋ.), ទ្វិយត្តេសុ (ក.)] ន វគ្គសារី, ទិដ្ឋិម្បិ [ទិដ្ឋិមបិ (ក.)] សោ ន បច្ចេតិ កិញ្ចិ។

៨០៧. យស្សូភយន្តេ បណិធីធ នត្ថិ, ភវាភវាយ ឥធ វា ហុរំ វា;
និវេសនា តស្ស ន សន្តិ កេចិ, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ។

៨០៨. តស្សីធ ទិដ្ឋេ វ សុតេ មុតេ វា, បកប្បិតា នត្ថិ អណូបិ សញ្ញា;
តំ ព្រាហ្មណំ ទិដ្ឋិមនាទិយានំ, កេនីធ លោកស្មិំ វិកប្បយេយ្យ។

៨០៩. ន កប្បយន្តិ ន បុរេក្ខរោន្តិ, ធម្មាបិ តេសំ ន បដិច្ឆិតាសេ;
ន ព្រាហ្មណោ សីលវតេន នេយ្យោ, បារង្គតោ ន បច្ចេតិ តាទីតិ។

បរមដ្ឋកសុត្តំ បញ្ចមំ និដ្ឋិតំ។

៦. ជរាសុត្តំ

៨១០. អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទំ, ឱរំ វស្សសតាបិ មិយ្យតិ [មីយតិ (សី. អដ្ឋ.)];
យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវតិ, អថ ខោ សោ ជរសាបិ មិយ្យតិ។

៨១១. សោចន្តិ ជនា មមាយិតេ, ន ហិ សន្តិ [ន ហិ សន្តា (សី.), ន ហី សន្តិ (កត្ថចិ)] និច្ចា បរិគ្គហា;
វិនាភាវសន្តមេវិទំ, ឥតិ ទិស្វា នាគារមាវសេ។

៨១២. មរណេនបិ តំ បហីយតិ [បហិយ្យតិ (សី. ស្យា. ក.)], យំ បុរិសោ មមិទន្តិ [មមយិទន្តិ (សី. ស្យា. ក.), មមាយន្តិ (ក.)] មញ្ញតិ;
ឯតម្បិ វិទិត្វា [ឯតំ ទិស្វាន (និទ្ទេសេ), ឯតម្បិ វិទិត្វ (?)] បណ្ឌិតោ, ន មមត្តាយ នមេថ មាមកោ។

៨១៣. សុបិនេន យថាបិ សង្គតំ, បដិពុទ្ធោ បុរិសោ ន បស្សតិ;
ឯវម្បិ បិយាយិតំ ជនំ, បេតំ កាលកតំ ន បស្សតិ។

៨១៤. ទិដ្ឋាបិ សុតាបិ តេ ជនា, យេសំ នាមមិទំ បវុច្ចតិ [នាមមេវា វសិស្សតិ (សី. ស្យា. បី.)];
នាមំយេវាវសិស្សតិ, អក្ខេយ្យំ បេតស្ស ជន្តុនោ។

៨១៥. សោកប្បរិទេវមច្ឆរំ [សោកបរិទេវមច្ឆរំ (សី. ស្យា. បី.), សោកំ បរិទេវមច្ឆរំ (?)], ន ជហន្តិ គិទ្ធា មមាយិតេ;
តស្មា មុនយោ បរិគ្គហំ, ហិត្វា អចរិំសុ ខេមទស្សិនោ។

៨១៦. បតិលីនចរស្ស ភិក្ខុនោ, ភជមានស្ស វិវិត្តមាសនំ;
សាមគ្គិយមាហុ តស្ស តំ, យោ អត្តានំ ភវនេ ន ទស្សយេ។

៨១៧. សព្ពត្ថ មុនី អនិស្សិតោ, ន បិយំ កុព្ពតិ នោបិ អប្បិយំ;
តស្មិំ បរិទេវមច្ឆរំ, បណ្ណេ វារិ យថា ន លិម្បតិ [លិប្បតិ (សី. បី.)]។

៨១៨. ឧទពិន្ទុ យថាបិ បោក្ខរេ, បទុមេ វារិ យថា ន លិម្បតិ;
ឯវំ មុនិ នោបលិម្បតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតំ មុតេសុ វា។

៨១៩. ធោនោ ន ហិ តេន មញ្ញតិ, យទិទំ ទិដ្ឋសុតំ មុតេសុ វា;
នាញ្ញេន វិសុទ្ធិមិច្ឆតិ, ន ហិ សោ រជ្ជតិ នោ វិរជ្ជតីតិ។

ជរាសុត្តំ ឆដ្ឋំ និដ្ឋិតំ។

៧. តិស្សមេត្តេយ្យសុត្តំ

៨២០ “មេថុនមនុយុត្តស្ស, (ឥច្චាយស្មា តិស្សោ មេត្តេយ្យោ) វិឃាតំ ព្រូហិ មារិស;
សុត្វាន តវ សាសនំ, វិវេកេ សិក្ខិស្សាមសេ។

៨២១ “មេថុនមនុយុត្តស្ស, (មេត្តេយ្យាតិ ភគវា) មុស្សតេ វាបិ សាសនំ;
មិច្ឆា ច បដិបជ្ជតិ, ឯតំ តស្មិំ អនារិយំ។

៨២២ “ឯកោ បុព្ពេ ចរិត្វាន, មេថុនំ យោ និសេវតិ;
យានំ ភន្តំ វ តំ លោកេ, ហីនមាហុ បុថុជ្ជនំ។

៨២៣ “យសោ កិត្តិ ច យា បុព្ពេ, ហាយតេ វាបិ តស្ស សា;
ឯតម្បិ ទិស្វា សិក្ខេថ, មេថុនំ វិប្បហាតវេ។

៨២៤ “សង្កប្បេហិ បរេតោ សោ, កបណោ វិយ ឈាយតិ;
សុត្វា បរេសំ និគ្ឃោសំ, មង្កុ ហោតិ តថាវិធោ។

៨២៥ “អថ សត្ថានិ កុរុតេ, បរវាទេហិ ចោទិតោ;
ឯស ខ្វស្ស មហាគេធោ, មោសវជ្ជំ បគាហតិ។

៨២៦ “បណ្ឌិតោតិ សមញ្ញាតោ, ឯកចរិយំ អធិដ្ឋិតោ;
អថាបិ [ស ចាបិ (និទ្ទេសេ)] មេថុនេ យុត្តោ, មន្ទោវ បរិកិស្សតិ [បរិកិលិស្សតិ (សី.)]។

៨២៧ “ឯតមាទីនវំ ញត្វា, មុនិ បុព្ពាបរេ ឥធ;
ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា, ន និសេវេថ មេថុនំ។

៨២៨ “វិវេកញ្ញេវ សិក្ខេថ, ឯតទរិយានមុត្តមំ;
ន តេន សេដ្ឋោ មញ្ញេថ, ស វេ និព្ពានសន្តិកេ។

៨២៩ “រិត្តស្ស មុនិនោ ចរតោ, កាមេសុ អនបេក្ខិនោ;
ឱឃតិណ្ណស្ស បិហយន្តិ, កាមេសុ គធិតា [គថិតា (សី.)] បជា”តិ។

តិស្សមេត្តេយ្យសុត្តំ សត្តមំ និដ្ឋិតំ។

៨. បសូរសុត្តំ

៨៣០ ឥធេវ សុទ្ធិ ឥតិ វាទយន្តិ [វទិយន្តិ (សី. បី.)], នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ;
យំ និស្សិតា តត្ថ សុភំ វទានា, បច្ចេកសច្ចេសុ បុថូ និវិដ្ឋា។

៨៣១ តេ វាទកាមា បរិសំ វិគយ្ហ, ពាលំ ទហន្តី មិថុ អញ្ញមញ្ញំ;
វទន្តិ តេ អញ្ញសិតា កថោជ្ជំ, បសំសកាមា កុសលា វទានា។

៨៣២ យុត្តោ កថាយំ បរិសាយ មជ្ឈេ, បសំសមិច្ឆំ វិនិឃាតិ ហោតិ;
អបាហតស្មិំ បន មង្កុ ហោតិ, និន្ទាយ សោ កុប្បតិ រន្ធមេសី។

៨៣៣ យមស្ស វាទំ បរិហីនមាហុ, អបាហតំ បញ្ហវិមំសកាសេ;
បរិទេវតិ សោចតិ ហីនវាទោ, ឧបច្ចគា មន្តិ អនុត្ថុនាតិ។

៨៣៤ ឯតេ វិវាទា សមណេសុ ជាតា, ឯតេសុ ឧគ្ឃាតិ និឃាតិ ហោតិ;
ឯតម្បិ ទិស្វា វិរមេ កថោជ្ជំ, ន ហញ្ញទត្ថត្ថិបសំសលាភា។

៨៣៥ បសំសិតោ វា បន តត្ថ ហោតិ, អក្ខាយ វាទំ បរិសាយ មជ្ឈេ;
សោ ហស្សតី ឧណ្ណមតី [ឧន្នមតី (?)] ច តេន, បប្បុយ្យ តមត្ថំ យថា មនោ អហុ។

៨៣៦ យា ឧណ្ណតី [ឧន្នតី (?)] សាស្ស វិឃាតភូមិ, មានាតិមានំ វទតេ បនេសោ;

ឯកម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ, ន ហិ តេន សុទ្ធឹ កុសលា វទន្តិ។

៨៣៧ សូរោ យថា រាជខាទាយ បុដ្ឋោ, អភិគជ្ជមេតិ បដិសូរមិច្ឆំ;
យេនេវ សោ តេន បលេហិ សូរ, បុព្ពេវ នត្ថិ យទិទំ យុធាយ។

៨៣៨ យេ ទិដ្ឋិមុគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ [វិវាទិយន្តិ (សី. បី.)], ឥទមេវ សច្ចន្តិ ច វាទយន្តិ;
តេ ត្វំ វទស្សុ ន ហិ តេធ អត្ថិ, វាទម្ហិ ជាតេ បដិសេនិកត្តា។

៨៣៩ វិសេនិកត្វា បន យេ ចរន្តិ, ទិដ្ឋីហិ ទិដ្ឋឹ អវិរុជ្ឈមានា;
តេសុ ត្វំ កឹ លភេថោ បសូរ, យេសីធ នត្ថី បរមុគ្គហីតំ។

៨៤០ អថ ត្វំ បវិតក្កមាគមា, មនសា ទិដ្ឋិគតានិ ចិន្តយន្តោ;
ធោនេន យុគំ សមាគមា, ន ហិ ត្វំ សក្ខសិ សម្បយាតវេតិ។

បសូរសុត្តំ អដ្ឋមំ និដ្ឋិតំ។

៩. មាគណ្ឌិយសុត្តំ

៨៤១ “ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច [អរតិញ្ច រាគំ (ស្យា. ក.)], នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ;
កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ, បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ”។

៨៤២ “ឯតាទិសំ ចេ រតនំ ន ឥច្ឆសិ, នារឹ នរិន្ទេហិ ពហូហិ បត្ថិតំ;
ទិដ្ឋិគតំ សីលវតំ នុ ជីវិតំ [សីលវតានុជីវិតំ (សី. បី. ក.)], ភវូបបត្តិញ្ច វទេសិ កីទិសំ”។

៨៤៣ “ឥទំ វទាមីតិ ន តស្ស ហោតិ, (មាគណ្ឌិយាតិ [មាគន្ទិយាតិ (សី. ស្យា. បី.)] ភគវា)
ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
បស្សញ្ច ទិដ្ឋីសុ អនុគ្គហាយ,
អជ្ឈត្តសន្តឹ បចិនំ អទស្សំ”។

៨៤៤ “វិនិច្ឆយា យានិ បកប្បិតានិ, (ឥតិ មាគណ្ឌិយោ [មាគន្ទិយោ (សី. ស្យា. បី.)])
តេ វេ មុនី ព្រូសិ អនុគ្គហាយ;
អជ្ឈត្តសន្តីតិ យមេតមត្ថំ,
កថំ នុ ធីរេហិ បវេទិតំ តំ”។

៨៤៥ “ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, (មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា)
សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ;
អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា,
អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន;
ឯតេ ច និស្សជ្ជ អនុគ្គហាយ,
សន្តោ អនិស្សាយ ភវំ ន ជប្បេ”។

៨៤៦ “នោ ចេ កិរ ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, (ឥតិ មាគណ្ឌិយោ)
សីលព្ពតេនាបិ ន សុទ្ធិមាហ;
អទិដ្ឋិយា អស្សុតិយា អញាណា,
អសីលតា អព្ពតា នោបិ តេន;
មញ្ញាមហំ មោមុហមេវ ធម្មំ,
ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធឹ”។

៨៤៧ “ទិដ្ឋញ្ច និស្សាយ អនុបុច្ឆមានោ, (មាគណ្ឌិយាតិ ភគវា)
សមុគ្គហីតេសុ បមោហមាគា [សមោហមាគា (ស្យា. ក.)];
ឥតោ ច នាទ្ទក្ខិ អណុម្បិ សញ្ញំ,
តស្មា តុវំ មោមុហតោ ទហាសិ។

៨៤៨ “សមោ វិសេសី ឧទ វា និហីនោ, យោ មញ្ញតី សោ វិវទេថ តេន;
តីសុ វិធាសុ អវិកម្បមានោ, សមោ វិសេសីតិ ន តស្ស ហោតិ។

៨៤៩.សច្ចន្តិ សោ ព្រាហ្មណោ កឹ វទេយ្យ, មុសាតិ វា សោ វិវទេថ កេន;
យស្មឹ សមំ វិសមំ វាបិ នត្ថិ, ស កេន វាទំ បដិសំយុជេយ្យ។

៨៥០.“ឱកំ បហាយ អនិកេតសារី, គាមេ អកុព្ពំ មុនិ សន្ថវានិ [សន្ធវានិ (ក.)];
កាមេហិ រិត្តោ អបុរេក្ខរានោ, កថំ ន វិគ្គយ្ហ ជនេន កយិរា។

៨៥១.“យេហិ វិវិត្តោ វិចរេយ្យ លោកេ, ន តានិ ឧគ្គយ្ហ វទេយ្យ នាគោ;
ជលម្ពុជំ [ឯលម្ពុជំ (សី. ស្យា.)] កណ្ឌកំ វារិជំ យថា, ជលេន បង្កេន ចនូបលិត្តំ;
ឯវំ មុនី សន្តិវាទោ អគិទ្ធោ, កាមេ ច លោកេ ច អនូបលិត្តោ។

៨៥២.“ន វេទគូ ទិដ្ឋិយាយកោ [ន វេទគូ ទិដ្ឋិយា (ក. សី. ស្យា. បី.)] ន មុតិយា, ស មានមេតិ ន ហិ តម្មយោ សោ;
ន កម្មុនា នោបិ សុតេន នេយ្យោ, អនូបនីតោ ស និវេសនេសុ។

៨៥៣.“សញ្ញាវិរត្តស្ស ន សន្តិ គន្ថា, បញ្ញាវិមុត្តស្ស ន សន្តិ មោហា;
សញ្ញញ្ច ទិដ្ឋិញ្ច យេ អគ្គហេសុំ, តេ ឃដ្ដយន្តា [ឃដ្ដមានា (ស្យា. ក.)] វិចរន្តិ លោកេ”តិ។

មាគណ្ឌិយសុត្តំ នវមំ និដ្ឋិតំ។

១០. បុរាភេទសុត្តំ

៨៥៤.“កថំទស្សី កថំសីលោ, ឧបសន្តោតិ វុច្ចតិ;
តំ មេ គោតម បព្រូហិ, បុច្ឆិតោ ឧត្តមំ នរំ”។

៨៥៥.“វីតតណ្ហោ បុរា ភេទា, (ឥតិ ភគវា) បុព្ពមន្តមនិស្សិតោ;
វេមជ្ឈេ នុបសង្ខេយ្យោ, តស្ស នត្ថិ បុរក្ខតំ។

៨៥៦.“អក្កោធនោ អសន្តាសី, អវិកត្ថី អកុក្កុចោ;
មន្តភាណី [មន្តាភាណី (ស្យា. បី.)] អនុទ្ធតោ, ស វេ វាចាយតោ មុនិ។

៨៥៧.“និរាសត្តិ អនាគតេ, អតីតំ នានុសោចតិ;
វិវេកទស្សី ផស្សេសុ, ទិដ្ឋីសុ ច ន នីយតិ [និយ្យតិ (ពហូសុ)]។

៨៥៨.“បតិលីនោ អកុហកោ, អបិហាលុ អមច្ឆរី;
អប្បគព្ភោ អជេគុច្ឆោ, បេសុណេយ្យេ ច នោ យុតោ។

៨៥៩.“សាតិយេសុ អនស្សាវី, អតិមានេ ច នោ យុតោ;
សណ្ហោ ច បដិភានវា [បដិភាណវា (ស្យា. បី.)], ន សទ្ធោ ន វិរជ្ជតិ។

៨៦០.“លាភកម្យា ន សិក្ខតិ, អលាភេ ច ន កុប្បតិ;
អវិរុទ្ធោ ច តណ្ហាយ, រសេសុ នានុគិជ្ឈតិ។

៨៦១.“ឧបេក្ខកោ សទា សតោ, ន លោកេ មញ្ញតេ សមំ;
ន វិសេសី ន នីចេយ្យោ, តស្ស នោ សន្តិ ឧស្សទា។

៨៦២.“យស្ស និស្សយនា [និស្សយតា (សី. ស្យា. បី.)] នត្ថិ, ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ;
ភវាយ វិភវាយ វា, តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ។

៨៦៣.“តំ ព្រូមិ ឧបសន្តោតិ, កាមេសុ អនបេក្ខិនំ;
គន្ថា តស្ស ន វិជ្ជន្តិ, អតរី សោ វិសត្តិកំ។

៨៦៤.“ន តស្ស បុត្តា បសវោ, ខេត្តំ វត្ថុញ្ច វិជ្ជតិ;
អត្តា វាបិ និរត្តា វា [អត្តំ វាបិ និរត្តំ វា (ពហូសុ)], ន តស្មិំ ឧបលព្ភតិ។

៨៦៥.“យេន នំ វជ្ជុំ បុថុជ្ជនា, អថោ សមណព្រាហ្មណា;
តំ តស្ស អបុរក្ខតំ, តស្មា វាទេសុ នេជតិ។

៨៦៦.វិតគេធោ អមច្ឆរី, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ;
ន សមេសុ ន ឱមេសុ, កប្បំ នេតិ អកប្បិយោ។

៨៦៧.“យស្ស លោកេ សកំ នត្ថិ, អសតា ច ន សោចតិ;
ធម្មេសុ ច ន គច្ឆតិ, ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតី”តិ។

បុរាភេទសុត្តំ ទសមំ និដ្ឋិតំ។

១១. កលហវិវាទសុត្តំ

៨៦៨.“កុតោបហូតា កលហា វិវាទា, បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច;
មានាតិមានា សហបេសុណា ច, កុតោបហូតា តេ តទិង្ឃ ព្រូហិ”។

៨៦៩.“បិយប្បហូតា កលហា វិវាទា,
បរិទេវសោកា សហមច្ឆរា ច;
មានាតិមានា សហបេសុណា ច,
មច្ឆេរយុត្តា កលហា វិវាទា;
វិវាទជាតេសុ ច បេសុណានិ”។

៨៧០.“បិយា សុ [បិយានុ (ស្យា.), បិយស្សុ (ក.)] លោកស្មិំ កុតោនិទានា, យេ ចាបិ [យេ វាបិ (សី. ស្យា. បី.)] លោភា វិចរន្តិ លោកេ;
អាសា ច និដ្ឋា ច កុតោនិទានា, យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តិ”។

៨៧១.“ឆន្ទានិទានានិ បិយានិ លោកេ, យេ ចាបិ លោភា វិចរន្តិ លោកេ;
អាសា ច និដ្ឋា ច ឥតោនិទានា, យេ សម្បរាយាយ នរស្ស ហោន្តិ”។

៨៧២.“ឆន្ទោ នុ លោកស្មិំ កុតោនិទានោ, វិនិច្ឆយា ចាបិ [វាបិ (សី. ស្យា. បី.)] កុតោបហូតា;
កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច, យេ វាបិ ធម្មា សមណេន វុត្តា”។

៨៧៣.“សាតំ អសាតន្តិ យមាហុ លោកេ, តមូបនិស្សាយ បហោតិ ឆន្ទោ;
រូបេសុ ទិស្វា វិភវំ ភវញ្ច, វិនិច្ឆយំ កុព្ពតិ [កុរុតេ (ពហូសុ)] ជន្តុ លោកេ។

៨៧៤.“កោធោ មោសវជ្ជញ្ច កថំកថា ច, ឯតេបិ ធម្មា ទ្វយមេវ សន្តេ;
កថំកថី ញាណបថាយ សិក្ខេ, ញត្វា បវុត្តា សមណេន ធម្មា”។

៨៧៥.“សាតំ អសាតញ្ច កុតោនិទានា, កិស្មិំ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ;
វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ, ឯតំ មេ បព្រូហិ យតោនិទានំ”។

៨៧៦.“ផស្សនិទានំ សាតំ អសាតំ, ផស្សេ អសន្តេ ន ភវន្តិ ហេតេ;
វិភវំ ភវញ្ចាបិ យមេតមត្ថំ, ឯតំ តេ បព្រូមិ ឥតោនិទានំ”។

៨៧៧.“ផស្សោ នុ លោកស្មិ កុតោនិទានោ, បរិគ្គហា ចាបិ កុតោបហូតា;
កិស្មិំ អសន្តេ ន មមត្តមត្ថិ, កិស្មិំ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា”។

៨៧៨.“នាមញ្ច រូបញ្ច បដិច្ច ផស្សោ, ឥច្ឆានិទានានិ បរិគ្គហានិ;
ឥច្ឆាយសន្ត្យា ន មមត្តមត្ថិ, រូបេ វិភូតេ ន ផុសន្តិ ផស្សា”។

៨៧៩.“កថំសមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សុខំ ទុខញ្ចាបិ [ទុខំ វាបិ (សី. ស្យា.)] កថំ វិភោតិ;
ឯតំ មេ បព្រូហិ យថា វិភោតិ, តំ ជានិយាមាតិ [ជានិស្សាមាតិ (សី. ក.)] មេ មនោ អហុ”។

៨៨០.“ន សញ្ញសញ្ញី ន វិសញ្ញសញ្ញី, នោបិ អសញ្ញី ន វិភូតសញ្ញី;
ឯវំសមេតស្ស វិភោតិ រូបំ, សញ្ញានិទានា ហិ បបញ្ចសង្ខា”។

៨៨១.“យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ,
អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម តទិង្ឃ ព្រូហិ;
ឯត្តាវតគ្គំ នុ [នោ (សី. ស្យា.)] វទន្តិ ហេកេ,

យក្ខស្ស សុទ្ធី ឥធ បណ្ឌិតាសេ;
ឧទាហុ អញ្ញម្បិ វទន្តិ ឯកេ្កា។

៨៨២. ‘‘ឯត្តាវតគ្គម្បិ វទន្តិ ហេកេ, យក្ខស្ស សុទ្ធី ឥធ បណ្ឌិតាសេ;
តេសំ បនេកេ សមយំ វទន្តិ, អនុបាទិសេសេ កុសលា វទានា។

៨៨៣. ‘‘ឯតេ ច ញត្វា ឧបនិស្សិតាតិ, ញត្វា មុនី និស្សយេ សោ វិមំសី;
ញត្វា វិមុត្តោ ន វិវាទមេតិ, ភវាភវាយ ន សមេតិ ធីរោ’’តិ។

កលហវិវាទសុត្តំ ឯកាទសមំ និដ្ឋិតំ។

១២. ចូឡព្យូហសុត្តំ [ចូឡវិយូហសុត្តំ (សី. ស្យា. និទ្ទេស)]

៨៨៤. សកំសកំទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, វិគ្គយ្ហ នានា កុសលា វទន្តិ;
យោ ឯវំ ជានាតិ ស វេទិ ធម្មំ, ឥទំ បដិក្កោសមកេវលី សោ។

៨៨៥. ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ [អកុសលោតិ (សី. ស្យា. បី.)] ចាហុ;
សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ, សព្ពេវ ហីមេ កុសលា វទានា។

៨៨៦. បរស្ស ចេ ធម្មមនានុជានំ, ពាលោមកោ [ពាលោ មគោ (សី. ស្យា. ក.)] ហោតិ និហីនបញ្ញោ;
សព្ពេវ ពាលា សុនិហីនបញ្ញា, សព្ពេវិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា។

៨៨៧. សន្ទិដ្ឋិយា ចេវ ន វីវទាតា, សំសុទ្ធបញ្ញា កុសលា មុតីមា;
ន តេសំ កោចិ បរិហីនបញ្ញោ [កោចិបិ និហីនបញ្ញោ (សី. ស្យា. ក.)], ទិដ្ឋី ហិ តេសម្បិ តថា សមត្តា។

៨៨៨. ន វាហមេតំ តថិយន្តិ [តថិវន្តិ (ស្យា. ក.)] ព្រូមិ, យមាហុ ពាលា មិថុ អញ្ញមញ្ញំ;
សកំសកំទិដ្ឋិមកំសុ សច្ចំ, តស្មា ហិ ពាលោតិ បរំ ទហន្តិ។

៨៨៩. យមាហុ សច្ចំ តថិយន្តិ ឯកេ, តមាហុ អញ្ញេ [អញ្ញេបិ (ស្យា.), អញ្ញេ ច (?)] តុច្ឆំ មុសាតិ;
ឯវម្បិ វិគយ្ហ វិវាទយន្តិ, កស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តិ។

៨៩០. ឯកញ្ហិ សច្ចំ ន ទុតីយមត្ថិ, យស្មិំ បជា នោ វិវទេ បជានំ;
នានា តេ [នានាតោ (ក.)] សច្ចានិ សយំ ថុនន្តិ, តស្មា ន ឯកំ សមណា វទន្តិ។

៨៩១. កស្មា នុ សច្ចានិ វទន្តិ នានា, បវាទិយាសេ កុសលា វទានា;
សច្ចានិ សុតានិ ពហូនិ នានា, ឧទាហុ តេ តក្កមនុស្សរន្តិ។

៨៩២. ន ហេវ សច្ចានិ ពហូនិ នានា, អញ្ញត្រ សញ្ញាយ និច្ចានិ លោកេ;
តក្កញ្ច ទិដ្ឋីសុ បកប្បយិត្វា, សច្ចំ មុសាតិ ទ្វយធម្មមាហុ។

៨៩៣. ទិដ្ឋេ សុតេ សីលវតេ មុតេ វា, ឯតេ ច និស្សាយ វិមានទស្សី;
វិនិច្ឆយេ ឋត្វា បហស្សមានោ, ពាលោ បរោ អក្កុសលោតិ ចាហ។

៨៩៤. យេនេវ ពាលោតិ បរំ ទហាតិ, តេនាតុមានំ កុសលោតិ ចាហ;
សយមត្តនា សោ កុសលោ វទានោ, អញ្ញំ វិមានេតិ តទេវ បាវ។

៨៩៥. អតិសារទិដ្ឋិយាវ សោ សមត្តោ, មានេន មត្តោ បរិបុណ្ណមានី;
សយមេវ សាមំ មនសាភិសិត្តោ, ទិដ្ឋី ហិ សា តស្ស តថា សមត្តា។

៨៩៦. បរស្ស ចេ ហិ វចសា និហីនោ, តុមោ សហា ហោតិ និហីនបញ្ញោ;
អថ ចេ សយំ វេទគូ ហោតិ ធីរោ, ន កោចិ ពាលោ សមណេសុ អត្ថិ។

៨៩៧. អញ្ញំ ឥតោ យាភិវទន្តិ ធម្មំ, អបរទ្ធា សុទ្ធិមកេវលី តេ [សុទ្ធិមកេវលិនោ (សី.)];
ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ វទន្តិ, សន្ទិដ្ឋិរាគេន ហិ តេភិរត្តា [ត្យាភិរត្តា (ស្យា. ក.)]។

៨៩៨. ឥធេវ សុទ្ធិ ឥតិ វាទយន្តិ, នាញ្ញេសុ ធម្មេសុ វិសុទ្ធិមាហុ;
ឯវម្បិ តិត្ថ្យា បុថុសោ និវិដ្ឋា, សកាយនេ តត្ថ ទឡ្ហំ វទានា។

៨៩៩. សកាយនេ វាបិ ទឡ្ហំ វទានោ, កមេត្ថ ពាលោតិ បរំ ទហេយ្យ;
សយមេវ សោ មេធគមាវហេយ្យ [មេធគំ អាវហេយ្យ (សី. បី.)], បរំ វទំ ពាលមសុទ្ធិធម្មំ។

៩០០. វិនិច្ឆយេ ឋត្វា សយំ បមាយ, ឧទ្ធំ ស [ឧទ្ធំ សោ (សី. ស្យា. បី.)] លោកស្មឹ វិវាទមេតិ;
ហិត្វាន សព្ពានិ វិនិច្ឆយានិ, ន មេធគំ កុព្ពតិ ជន្តុ លោកេតិ។

ចូឡព្យូហសុត្តំ ទ្វាទសមំ និដ្ឋិតំ។

១៣. មហាព្យូហសុត្តំ

៩០១. យេ កេចិមេ ទិដ្ឋិបរិព្ពសានា, ឥទមេវ សច្ចន្តិ វិវាទយន្តិ [វិវាទិយន្តិ (សី. បី.)];
សព្ពេវ តេ និន្ទមន្វានយន្តិ, អថោ បសំសម្បិ លភន្តិ តត្ថ។

៩០២. អប្បញ្ហិ ឯតំ ន អលំ សមាយ, ទុវេ វិវាទស្ស ផលានិ ព្រូមិ;
ឯតម្បិ ទិស្វា ន វិវាទយេថ, ខេមាភិបស្សំ អវិវាទភូមឹ។

៩០៣. យា កាចិមា សម្មុតិយោ បុថុជ្ជា, សព្ពាវ ឯតា ន ឧបេតិ វិទ្វា;
អនូបយោ សោ ឧបយំ កិមេយ្យ, ទិដ្ឋេ សុតេ ខន្តិមកុព្ពមានោ។

៩០៤. សីលុត្តមា សញ្ញមេនាហុ សុទ្ធឹ, វតំ សមាទាយ ឧបដ្ឋិតាសេ;
ឥធេវ សិក្ខេម អថស្ស សុទ្ធឹ, ភវូបនីតា កុសលា វទានា។

៩០៥. សចេ ចុតោ សីលវតតោ ហោតិ, បវេធតី [ស វេធតិ (សី. បី.)] កម្ម វិរាធយិត្វា;
បជប្បតី បត្ថយតី ច សុទ្ធឹ, សត្ថាវ ហីនោ បវសំ ឃរម្ហា។

៩០៦. សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ, កម្មញ្ច សាវជ្ជនវជ្ជមេតំ;
សុទ្ធឹ អសុទ្ធិន្តិ អបត្ថយានោ, វិរតោ ចរេ សន្តិមនុគ្គហាយ។

៩០៧. តមូបនិស្សាយ ជិគុច្ឆិតំ វា, អថវាបិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;
ឧទ្ធំសរា សុទ្ធិមនុត្ថុនន្តិ, អវីតតណ្ហាសេ ភវាភវេសុ។

៩០៨. បត្ថយមានស្ស ហិ ជប្បិតានិ, បវេធិតំ វាបិ បកប្បិតេសុ;
ចុតូបបាតោ ឥធ យស្ស នត្ថិ, ស កេន វេធេយ្យ កុហឹវ ជប្បេ [កុហិញ្ចិ ជប្បេ (សី. ស្យា. ក.), កុហឹ បជប្បេ (បី.) និទ្ទេសោ បស្សិតព្ពោ]។

៩០៩. យមាហុ ធម្មំ បរមន្តិ ឯកេ, តមេវ ហីនន្តិ បនាហុ អញ្ញេ;
សច្ចោ នុ វាទោ កតមោ ឥមេសំ, សព្ពេវ ហីមេ កុសលា វទានា។

៩១០. សកញ្ហិ ធម្មំ បរិបុណ្ណមាហុ, អញ្ញស្ស ធម្មំ បន ហីនមាហុ;
ឯវម្បិ វិគ្គយ្ហ វិវាទយន្តិ, សកំ សកំ សម្មុតិមាហុ សច្ចំ។

៩១១. បរស្ស ចេ វម្ភយិតេន ហីនោ, ន កោចិ ធម្មេសុ វិសេសិ អស្ស;
បុថូ ហិ អញ្ញស្ស វទន្តិ ធម្មំ, និហីនតោ សម្ហិ ទឡ្ហំ វទានា។

៩១២. សទ្ធម្មបូជាបិ នេសំ តថេវ, យថា បសំសន្តិ សកាយនានិ;
សព្ពេវ វាទា [សព្ពេ បវាទា (ស្យា.)] តថិយា [តថិវា (សព្ពត្ថ)] ភវេយ្យុំ, សុទ្ធី ហិ នេសំ បច្ចត្តមេវ។

៩១៣. ន ព្រាហ្មណស្ស បរនេយ្យមត្ថិ, ធម្មេសុ និច្ឆេយ្យ សមុគ្គហីតំ;
តស្មា វិវាទានិ ឧបាតិវត្តោ, ន ហិ សេដ្ឋតោ បស្សតិ ធម្មមញ្ញំ។

៩១៤. ជានាមិ បស្សាមិ តថេវ ឯតំ, ទិដ្ឋិយា ឯកេ បច្ចេន្តិ សុទ្ធឹ;
អទ្ទក្ខិ ចេ កិញ្ហិ តុមស្ស តេន, អតិសិត្វា អញ្ញេន វទន្តិ សុទ្ធឹ។

៩១៥. បស្សំ នរោ ទក្ខតិ [ទក្ខិតិ (សី.)] នាមរូបំ, ទិស្វាន វា ញស្សតិ តានិមេវ;
កាមំ ពហុំ បស្សតុ អប្បកំ វា, ន ហិ តេន សុទ្ធឹ កុសលា វទន្តិ។

៩១៦. និវិស្សវាទី ន ហិ សុព្ពិនាយោ, បកប្បិតំ ទិដ្ឋិ បុរេក្ខរានោ;

យំ និស្សិតោ តត្ថ សុភំ វទានោ, សុទ្ធិំវទោ តត្ថ តថទ្ទសា សោ។

៨១៧. ន ព្រាហ្មណោ កប្បមុបេតិ សង្ខា [សង្ខំ (សី. ស្យា. បី.)], ន ទិដ្ឋិសារី នបិ ញាណពន្ធុ;
ញត្វា ច សោ សម្មុតិយោ [សម្មុតិយោ (ស្យា.)] បុថុជ្ជា, ឧបេក្ខតី ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ។

៨១៨. វិស្សជ្ជ គន្ថានិ មុនីធ លោកេ, វិវាទជាតេសុ ន វគ្គសារី;
សន្តោ អសន្តេសុ ឧបេក្ខកោ សោ, អនុគ្គហោ ឧគ្គហណន្តិ មញ្ញេ។

៨១៩. បុព្ពាសវេ ហិត្វា នវេ អកុព្ពំ, ន ឆន្ទគូ នោបិ និវិស្សវាទី;
ស វិប្បមុត្តោ ទិដ្ឋិគតេហិ ធីរោ, ន លិម្បតិ [ន លិប្បតិ (សី. បី.)] លោកេ អនត្តគរហី។

៨២០. ស សព្ពធម្មេសុ វិសេនិភូតោ, យំ កិញ្ចិ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា;
ស បន្នភារោ មុនិ វិប្បមុត្តោ, ន កប្បិយោ នូបរតោ ន បត្ថិយោតិ។

មហាព្យូហសុត្តំ តេរសមំ និដ្ឋិតំ។

១៤. តុវដកសុត្តំ

៨២១. “បុច្ឆាមិ តំ អាទិច្ចពន្ធុ [អាទិច្ចពន្ធុំ (សី. ស្យា.)], វិវេកំ សន្តិបទញ្ច មហេសិ;
កថំ ទិស្វា និព្ពាតិ ភិក្ខុ, អនុបាទិយានោ លោកស្មិំ កិញ្ចិ”។

៨២២. “មូលំ បបញ្ចសង្ខាយ, (ឥតិ ភគវា)
មន្តា អស្មីតិ សព្ពមុបរុន្ធេ [សព្ពមុបរុទ្ធេ (ស្យា. បី. ក.)];
យា កាចិ តណ្ហា អជ្ឈត្តំ,
តាសំ វិនយា [វិនយាយ (?)] សទា សតោ សិក្ខេ។

៨២៣. “យំ កិញ្ចិ ធម្មមភិជញ្ញា, អជ្ឈត្តំ អថវាបិ ពហិទ្ធា;
ន តេន ថាមំ [មានំ (សី. ក.)] កុព្ពេថ, ន ហិ សា និព្ពុតិ សតំ វុត្តា។

៨២៤. “សេយ្យោ ន តេន មញ្ញេយ្យ, នីចេយ្យោ អថវាបិ សរិក្ខោ;
ផុដ្ឋោ [បុដ្ឋោ (សី. ស្យា. ក.)] អនេករូបេហិ, នាតុមានំ វិកប្បយំ តិដ្ឋេ។

៨២៥. “អជ្ឈត្តមេវុបសមេ, ន អញ្ញតោ ភិក្ខុ សន្តិមេសេយ្យ;
អជ្ឈត្តំ ឧបសន្តស្ស, នត្ថិ អត្តា កុតោ និរត្តា វា។

៨២៦. “មជ្ឈេ យថា សមុទ្ទស្ស, ឩមិ នោ ជាយតី ឋិតោ ហោតិ;
ឯវំ ឋិតោ អនេជស្ស, ឧស្សទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ”។

៨២៧. “អកិត្តយី វិវដចក្ខុ, សក្ខិធម្មំ បរិស្សយវិនយំ;
បដិបទំ វទេហិ ភទ្ទន្តេ, បាតិមោក្ខំ អថវាបិ សមាធិំ”។

៨២៨. “ចក្ខូហិ នេវ លោលស្ស, គាមកថាយ អាវរយេ សោតំ;
រសេ ច នានុគិជ្ឈេយ្យ, ន ច មមាយេថ កិញ្ចិ លោកស្មិំ។

៨២៩. “ផស្សេន យទា ផុដ្ឋស្ស, បរិទេវំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ;
ភវញ្ច នាភិជប្បេយ្យ, ភេរវេសុ ច ន សម្បវេធេយ្យ។

៨៣០. “អន្នានមថោ បានានំ, ខាទនីយានំ អថោបិ វត្ថានំ;
លទ្ធា ន សន្និធិំ កយិរា, ន ច បរិត្តសេ តានិ អលភមានោ។

៨៣១. “ឈាយី ន បាទលោលស្ស, វិរមេ កុក្កុច្ចា នប្បមជ្ជេយ្យ;
អថាសនេសុ សយនេសុ, អប្បសទ្ទេសុ ភិក្ខុ វិហរេយ្យ។

៨៣២. “និទ្ទំ ន ពហុលីករេយ្យ, ជាគរិយំ ភជេយ្យ អាតាបី;
តន្ទិំ មាយំ ហស្សំ ខិឌ្ឌំ, មេថុនំ វិប្បជហេ សវិភូសំ។

៨៣៣. “អាថព្ពណំ សុបិនំ លក្ខណំ, នោ វិទហេ អថោបិ នក្ខត្តំ;

វិរុតញ្ច គព្ភករណំ, តិកិច្ឆំ មាមកោ ន សេវេយ្យ។

៩៣៤"និន្ទាយ នប្បវេធេយ្យ, ន ឧណ្ណមេយ្យ បសំសិតោ ភិក្ខុ;
លោភំ សហ មច្ឆរិយេន, កោធំ បេសុណិយញ្ច បនុទេយ្យ។

៩៣៥"កយវិក្កយេ ន តិដ្ឋេយ្យ, ឧបវាទំ ភិក្ខុ ន ករេយ្យ កុហិញ្ចិ;
គាមេ ច នាភិសជ្ជេយ្យ, លាភកម្យា ជនំ ន លបយេយ្យ។

៩៣៦"ន ច កត្ថិតា សិយា ភិក្ខុ, ន ច វាចំ បយុត្តំ ភាសេយ្យ;
បាគព្ភិយំ ន សិក្ខេយ្យ, កថំ វិគ្គាហិកំ ន កថយេយ្យ។

៩៣៧"មោសវជ្ជេ ន នីយេថ, សម្បជានោ សឋានិ ន កយិរា;
អថ ជីវិតេន បញ្ញាយ, សីលព្ពតេន នាញ្ញមតិមញ្ញេ។

៩៣៨"សុត្វា រុសិតោ ពហុំ វាចំ, សមណានំ វា បុថុជនានំ [បុថុវចនានំ (សី. ស្យា. បី.)];
ផរុសេន នេ ន បដិវជ្ជា, ន ហិ សន្តោ បដិសេនិករោន្តិ។

៩៣៩"ឯតញ្ច ធម្មមញ្ញាយ, វិចិនំ ភិក្ខុ សទា សតោ សិក្ខេ;
សន្តីតិ និព្ពុតិំ ញត្វា, សាសនេ គោតមស្ស ន បមជ្ជេយ្យ។

៩៤០"អភិភូ ហិ សោ អនភិភូតោ, សក្ខិធម្មមនីតិហមទស្សី;
តស្មា ហិ តស្ស ភគវតោ សាសនេ, អប្បមត្តោ សទា នមស្សមនុសិក្ខេ"តិ។

តុវដកសុត្តំ ចុទ្ទសមំ និដ្ឋិតំ។

១៥. អត្តទណ្ឌសុត្តំ

៩៤១"អត្តទណ្ឌា ភយំ ជាតំ, ជនំ បស្សថ មេធគំ;
សំវេគំ កិត្តយិស្សាមិ, យថា សំវិជិតំ មយា។

៩៤២"ផន្ទមានំ បជំ ទិស្វា, មច្ឆេ អប្បោទកេ យថា;
អញ្ញមញ្ញេហិ ព្យារុទ្ធេ, ទិស្វា មំ ភយមាវិសិ។

៩៤៣"សមន្តមសារោ លោកោ, ទិសា សព្ពា សមេរិតា;
ឥច្ឆំ ភវនមត្តនោ, នាទ្ទសាសិំ អនោសិតំ។

៩៤៤"ឱសានេត្វេវ ព្យារុទ្ធេ, ទិស្វា មេ អរតី អហុ;
អថេត្ថ សល្លមទ្ទក្ខិំ, ទុទ្ទសំ ហទយនិស្សិតំ។

៩៤៥"យេន សល្លេន ឱតិណ្ណោ, ទិសា សព្ពា វិធាវតិ;
តមេវ សល្លមព្ពុយ្ហ, ន ធាវតិ ន សីទតិ។

៩៤៦"តត្ថ សិក្ខានុគីយន្តិ [សិក្ខានុកិរិយន្តិ (ក.)], យានិ លោកេ គធិតានិ;
ន តេសុ បសុតោ សិយា, និព្ពិជ្ឈ សព្ពសោ កាមេ;
សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ។

៩៤៧"សច្ចោ សិយា អប្បគព្ភោ, អមាយោ រិត្តបេសុណោ;
អក្កោធនោ លោភបាបំ, វេវិច្ឆំ វិតរេ មុនិ។

៩៤៨"និទ្ទំ តន្ទឹ សហេ ថីនំ, បមាទេន ន សំវសេ;
អតិមានេ ន តិដ្ឋេយ្យ, និព្ពានមនសោ នរោ។

៩៤៩"មោសវជ្ជេ ន នីយេថ, រូបេ ស្នេហំ ន កុព្ពយេ;
មានញ្ច បរិជានេយ្យ, សាហសា វិរតោ ចរេ។

៩៥០"បុរាណំ នាភិនន្ទេយ្យ, នវេ ខន្តិំ ន កុព្ពយេ;
ហិយ្យមានេ ន សោចេយ្យ, អាកាសំ ន សិតោ សិយា។

៩៥១. ‘‘គេធំ ព្រូមិ មហោឃោតិ, អាជវំ ព្រូមិ ជប្បនំ;
អារម្មណំ បកប្បនំ, កាមបង្កោ ទុរច្ចយោ។

៩៥២. ‘‘សច្ចា អវោក្កម្ម [អវោក្កមំ (និទ្ទេស)] មុនិ, ថលេ តិដ្ឋតិ ព្រាហ្មណោ;
សព្ពំ សោ [សព្ពសោ (ស្យា. ក.)] បដិនិស្សជ្ជ, ស វេ សន្តោតិ វុច្ចតិ។

៩៥៣. ‘‘ស វេ វិទ្វា ស វេទគូ, ញត្វា ធម្មំ អនិស្សិតោ;
សម្មា សោ លោកេ ឥរិយានោ, ន បិហេតីធ កស្សចិ។

៩៥៤. ‘‘យោធ កាមេ អច្ចតរិ, សង្គំ លោកេ ទុរច្ចយំ;
ន សោ សោចតិ នាជ្ឈេតិ, ឆិន្នសោតោ អពន្ធនោ។

៩៥៥. ‘‘យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

៩៥៦. ‘‘សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ, យស្ស នត្ថិ មមាយិតំ;
អសតា ច ន សោចតិ, ស វេ លោកេ ន ជីយតិ។

៩៥៧. ‘‘យស្ស នត្ថិ ឥទំ មេតិ, បរេសំ វាបិ កិញ្ចនំ;
មមត្តំ សោ អសំវិន្ទំ, នត្ថិ មេតិ ន សោចតិ។

៩៥៨. ‘‘អនិដ្ឋុរី អននុគិទ្ធោ, អនេជោ សព្ពធី សមោ;
តមានិសំសំ បព្រូមិ, បុច្ឆិតោ អវិកម្បិនំ។

៩៥៩. ‘‘អនេជស្ស វិជានតោ, នត្ថិ កាចិ និសង្ខតិ [និសង្ខិតិ (សី. បី.)]។
វិរតោ សោ វិយារព្ភា, ខេមំ បស្សតិ សព្ពធិ។

៩៦០. ‘‘ន សមេសុ ន ឱមេសុ, ន ឧស្សេសុ វទតេ មុនិ;
សន្តោ សោ វីតមច្ឆរោ, នាទេតិ ន និរស្សតី’’តិ។

អត្តទណ្ឌសុត្តំ បន្នរសមំ និដ្ឋិតំ។

១៦. សារិបុត្តសុត្តំ

៩៦១. ‘‘ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេ, (ឥច្ចាយស្មា សារិបុត្តោ)
ន សុតោ ឧទ កស្សចិ;
ឯវំ វគ្គុវទោ សត្ថា,
តុសិតា គណិមាគតោ។

៩៦២. ‘‘សទេវកស្ស លោកស្ស, យថា ទិស្សតិ ចក្ខុមា;
សព្ពំ តមំ វិនោទេត្វា, ឯកោវ រតិមជ្ឈគា។

៩៦៣. ‘‘តំ ពុទ្ធំ អសិតំ តាទិំ, អកុហំ គណិមាគតំ;
ពហូនមិធ ពទ្ធានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

៩៦៤. ‘‘ភិក្ខុនោ វិជិគុច្ឆតោ, ភជតោ រិត្តមាសនំ;
រុក្ខមូលំ សុសានំ វា, បព្ពតានំ គុហាសុ វា។

៩៦៥. ‘‘ឧច្ចាវចេសុ សយនេសុ, កីវន្តោ តត្ថ ភេរវា;
យេហិ ភិក្ខុ ន វេធេយ្យ, និគ្ឃោសេ សយនាសនេ។

៩៦៦. ‘‘កតី បរិស្សយា លោកេ, គច្ឆតោ អគតំ ទិសំ;
យេ ភិក្ខុ អភិសម្ភវេ, បន្តម្ហិ សយនាសនេ។

៩៦៧. ‘‘ក្យាស្ស ព្យប្បថយោ អស្សុ, ក្យាស្សស្សុ ឥធ គោចរា;
កានិ សីលព្ពតានាស្សុ, បហិតត្តស្ស ភិក្ខុនោ។

៩៦៨.កំ សោ សិក្ខំ សមាទាយ, ឯកោទិ និបកោ សតោ;
កម្មារោ រជតស្សេវ, និទ្ធមេ មលមត្តនោ”។

៩៦៩.“វិជិគុច្ឆមានស្ស យទិទំ ផាសុ, (សារិបុត្តាតិ ភគវា)
រិត្តាសនំ សយនំ សេវតោ ចេ;
សម្ពោធិកាមស្ស យថានុធម្មំ,
តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ។

៩៧០.“បញ្ចន្នំ ធីរោ ភយានំ ន ភាយេ, ភិក្ខុ សតោ សបរិយន្តចារី;
ឌំសាធិបាតានំ សរីសបានំ, មនុស្សផស្សានំ ចតុប្បទានំ។

៩៧១.“បរធម្មិកានម្បិ ន សន្តសេយ្យ, ទិស្វាបិ តេសំ ពហុភេរវានិ;
អថាបរានិ អភិសម្ភវេយ្យ, បរិស្សយានិ កុសលានុឯសី។

៩៧២.“អាតង្កផស្សេន ខុទាយ ផុដ្ឋោ, សីតំ អតុណ្ហំ [អច្ចុណ្ហំ (សី. ស្យា.)] អធិវាសយេយ្យ;
សោ តេហិ ផុដ្ឋោ ពហុធា អនោកោ, វីរិយំ បរក្កម្មទឡ្ហំ ករេយ្យ។

៩៧៣.“ថេយ្យំ ន ការេ [ន ករេយ្យ (សី. ស្យា. ក.)] ន មុសា ភណេយ្យ, មេត្តាយ ផស្សេ តសថាវរានិ;
យទាវិលត្តំ មនសោ វិជញ្ញា, កណ្ហស្ស បក្ខោតិ វិនោទយេយ្យ។

៩៧៤.“កោធាតិមានស្ស វសំ ន គច្ឆេ, មូលម្បិ តេសំ បលិខញ្ញ តិដ្ឋេ;
អថប្បិយំ វា បន អប្បិយំ វា, អទ្ធា ភវន្តោ អភិសម្ភវេយ្យ។

៩៧៥.“បញ្ញំ បុរក្ខត្វា កល្យាណបីតិ, វិក្ខម្ភយេ តានិ បរិស្សយានិ;
អរតឹ សហេថ សយនម្ហិ បន្តេ, ចតុរោ សហេថ បរិទេវធម្មេ។

៩៧៦.“កឹសូ អសិស្សាមិ កុវំ វា [កុធ វា (ក.), កុថ វា (និទ្ទេស)] អសិស្សំ, ទុក្ខំ វត សេត្ថ ក្វជ្ជ សេស្សំ;
ឯតេ វិតក្កេ បរិទេវនេយ្យេ, វិនយេថ សេខោ អនិកេតចារី។

៩៧៧.“អន្នញ្ច លទ្ធា វសនញ្ច កាលេ, មត្តំ សោ ជញ្ញា ឥធ តោសនត្ថំ;
សោ តេសុ គុត្តោ យតចារិ គាមេ, រុសិតោបិ វាចំ ផរុសំ ន វជ្ជា។

៩៧៨.“ឱក្ខិត្តចក្ខុ ន ច បាទលោលោ, ឈានានុយុត្តោ ពហុជាគរស្ស;
ឧបេក្ខមារព្ភ សមាហិតត្តោ, តក្កាសយំ កុក្កុច្ចិយូបឆិន្ទេ។

៩៧៩.“ចុទិតោ វចីភិ សតិមាភិនន្ទេ, សព្រហ្មចារីសុ ខិលំ បភិន្ទេ;
វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ នាតិវេលំ, ជនវាទធម្មាយ ន ចេតយេយ្យ។

៩៨០.“អថាបរំ បញ្ច រជានិ លោកេ, យេសំ សតីមា វិនយាយ សិក្ខេ;
រូបេសុ សទ្ទេសុ អថោ រសេសុ, គន្ធេសុ ផស្សេសុ សហេថ រាគំ។

៩៨១.“ឯតេសុ ធម្មេសុ វិនេយ្យ ឆន្ទំ, ភិក្ខុ សតិមា សុវិមុត្តចិត្តោ;
កាលេន សោ សម្មា ធម្មំ បរិវីមំសមានោ,
ឯកោទិភូតោ វិហនេ តមំ សោ”តិ។

សារិបុត្តសុត្តំ សោឡសមំ និដ្ឋិតំ។ អដ្ឋកវគ្គោ ចតុត្ថោ

និដ្ឋិតោ។

តស្សុទ្ទានំ –

កាមំ គុហញ្ច ទុដ្ឋា ច, សុទ្ធញ្ច បរមា ជរា;
មេត្តេយ្យោ ច បសូរោ ច, មាគណ្ឌិ បុរាភេទនំ។

កលហំ ទ្វេ ច ព្យូហានិ [ព្យូហានិ (សី.)], បុនទេវ តុវដ្ដកំ;
អត្តទណ្ឌវរំ សុត្តំ, ថេរបុដ្ឋេន [ថេរបញ្ហេន (សី.), សារិបុត្តេន (ស្យា.)] សោឡស;

ឥតិ ឯតានិ សុត្តានិ, សព្ពានដ្ឋករវគ្គិកានិ។

៥. បារាយនវគ្គោ

វត្ថុគាថា

៩៨២. កោសលានំ បុរា រម្មា, អគមា ទក្ខិណាបថំ;
អាកិញ្ចញ្ញំ បត្ថយានោ, ព្រាហ្មណោ មន្តបារគូ។

៩៨៣. សោ អស្សកស្ស វិសយេ, អឡកស្ស [មុឡកស្ស (ស្យា.), មូឡ្ហកស្ស (ក.), មឡកស្ស (និទ្ទេស)] សមាសនេ;
វសិ គោធាវរីកូលេ, ឧញ្ឆេន ច ផលេន ច។

៩៨៤. តស្សេវ ឧបនិស្សាយ, គាមោ ច វិបុលោ អហុ;
តតោ ជាតេន អាយេន, មហាយញ្ញមកប្បយិ។

៩៨៥. មហាយញ្ញំ យជិត្វាន, បុន បាវិសិ អស្សមំ;
តស្មិំ បដិបវិដ្ឋម្ហិ, អញ្ញោ អាគញ្ឆិ ព្រាហ្មណោ។

៩៨៦. ឧគ្ឃដ្ដបាទោ តសិតោ [តស្សិតោ (ក.)], បង្កទន្តោ រជស្សិរោ;
សោ ច នំ ឧបសង្កម្ម, សតានិ បញ្ច យាចតិ។

៩៨៧. តមេនំ ពាវរី ទិស្វា, អាសនេន និមន្តយិ;
សុខញ្ច កុសលំ បុច្ឆិ, ឥទំ វចនមព្រវិ។

៩៨៨. ‘‘យំ ខោ មម ទេយ្យធម្មំ, សព្ពំ វិសជ្ជិតំ មយា;
អនុជានាហិ មេ ព្រហ្មេ, នត្ថិ បញ្ចសតានិ មេ’’។

៩៨៩. ‘‘សចេ មេ យាចមានស្ស, ភវំ នានុបទស្សតិ;
សត្តមេ ទិវសេ តុយ្ហំ, មុទ្ធា ផលតុ សត្តធា’’។

៩៩០. អភិសង្ខរិត្វា កុហកោ, ភេរវំ សោ អកិត្តយិ;
តស្ស តំ វចនំ សុត្វា, ពាវរី ទុក្ខិតោ អហុ។

៩៩១. ឧស្សុស្សតិ អនាហារោ, សោកសល្លសមប្បិតោ;
អថោបិ ឯវំ ចិត្តស្ស, ឈានេ ន រមតី មនោ។

៩៩២. ឧត្រស្តំ ទុក្ខិតំ ទិស្វា, ទេវតា អត្ថកាមិនី;
ពាវរិំ ឧបសង្កម្ម, ឥទំ វចនមព្រវិ។

៩៩៣. ‘‘ន សោ មុទ្ធំ បជានាតិ, កុហកោ សោ ធនត្ថិកោ;
មុទ្ធនិ មុទ្ធបាតេ វា, ញាណំ តស្ស ន វិជ្ជតិ’’។

៩៩៤. ‘‘ភោតី ចរហិ ជានាសិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា;
មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, តំ សុណោម វចោ តវ’’។

៩៩៥. ‘‘អហម្បេតំ ន ជានាមិ, ញាណមេត្ថ ន វិជ្ជតិ;
មុទ្ធនិ មុទ្ធាធិបាតេ ច, ជិនានំ ហេត្ថ [មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតោ ច, ជិនានំ ហេត (សី. ស្យា. បី.)] ទស្សនំ’’។

៩៩៦. ‘‘អថ កោ ចរហិ ជានាតិ, អស្មិំ បថវិមណ្ឌលេ [បុថវិមណ្ឌលេ (សី. បី.)];
មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, តំ មេ អក្ខាហិ ទេវតេ’’។

៩៩៧. ‘‘បុរា កបិលវត្ថុម្ហា, និក្ខន្តោ លោកនាយកោ;
អបច្ចោ ឱក្កាករាជស្ស, សក្យបុត្តោ បភង្ករោ។

៩៩៨. ‘‘សោ ហិ ព្រាហ្មណ សម្ពុទ្ធោ, សព្ពធម្មាន បារគូ;
សព្ពាភិញ្ញាពលប្បត្តោ, សព្ពធម្មេសុ ចក្ខុមា;
សព្ពកម្មក្ខយំ បត្តោ, វិមុត្តោ ឧបធិក្ខយេ។

៩៩៩. ពុទ្ធោ សោ ភគវា លោកេ, ធម្មំ ទេសេតិ ចក្ខុមា;
តំ ត្វំ គន្ត្វាន បុច្ឆស្សុ, សោ តេ តំ ព្យាករិស្សតិ”។

១០០០. សម្ពុទ្ធោតិ វចោ សុត្វា, ឧទគ្គោ ពាវរី អហុ;
សោកស្ស តនុកោ អាសិ, បីតិញ្ច វិបុលំ លភិ។

១០០១. សោ ពាវរី អត្តមនោ ឧទគ្គោ, តំ ទេវតំ បុច្ឆតិ វេទជាតោ;
“កតមម្ហិ គាមេ និគមម្ហិ វា បន, កតមម្ហិ វា ជនបទេ លោកនាថោ;
យត្ថ គន្ត្វាន បស្សេមុ [គន្ត្វា នមស្សេមុ (សី. ស្យា. បី.)], សម្ពុទ្ធំ ទ្វិបទុត្តមំ” [ទ្វិបទុត្តមំ (សី. ស្យា. បី.)],។

១០០២. “សាវត្ថិយំ កោសលមន្ទិរេ ជិនោ, បហូតបញ្ញោ វរភូរិមេធសោ;
សោ សក្យបុត្តោ វិធុរោ អនាសវោ, មុទ្ធាធិបាតស្ស វិទូ នរាសភោ”។

១០០៣. តតោ អាមន្តយី សិស្សេ, ព្រាហ្មណេ មន្តបារគេ;
“ឯថ មាណវា អក្ខិស្សំ, សុណាថ វចនំ មម។

១០០៤. “យស្សេសោ ទុល្លភោ លោកេ, បាតុភាវោ អភិណ្ហសោ;
ស្វាជ្ជ លោកម្ហិ ឧប្បន្នោ, សម្ពុទ្ធោ ឥតិ វិស្សុតោ;
ខិប្បំ គន្ត្វាន សាវត្ថិំ, បស្សវ្ហោ ទ្វិបទុត្តមំ”។

១០០៥. “កថំ ចរហិ ជានេមុ, ទិស្វា ពុទ្ធោតិ ព្រាហ្មណ;
អជានតំ នោ បព្រូហិ, យថា ជានេមុ តំ មយំ”។

១០០៦. “អាគតានិ ហិ មន្តេសុ, មហាបុរិសលក្ខណា;
ទ្វត្តិំសានិ ច [ទ្វត្តិំសា ច (សី. ស្យា. បី.), ទ្វត្តិំស តានិ (?)] ព្យាក្ខាតា, សមត្តា អនុបុព្ពសោ។

១០០៧. “យស្សេតេ ហោន្តិ គត្តេសុ, មហាបុរិសលក្ខណា;
ទ្វេយេវ តស្ស គតិយោ, តតិយា ហិ ន វិជ្ជតិ។

១០០៨. “សចេ អគារំ អាវសតិ [អជ្ឈាវសតិ (ក.)], វិជេយ្យ បថវិំ ឥមំ;
អទណ្ឌេន អសត្ថេន, ធម្មេនមនុសាសតិ។

១០០៩. “សចេ ច សោ បព្ពជតិ, អគារា អនគារិយំ;
វិវដ្ដច្ឆទោ [វិវត្តច្ឆទ្ទោ (សី.)] សម្ពុទ្ធោ, អរហា ភវតិ អនុត្តរោ។

១០១០. “ជាតិំ គោត្តញ្ច លក្ខណំ, មន្តេ សិស្សេ បុនាបរេ;
មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, មនសាយេវ បុច្ឆថ។

១០១១. “អនាវរណទស្សាវី, យទិ ពុទ្ធោ ភវិស្សតិ;
មនសា បុច្ឆិតេ បញ្ហេ, វាចាយ វិស្សជេស្សតិ”។

១០១២. ពាវរិស្ស វចោ សុត្វា, សិស្សា សោឡស ព្រាហ្មណា;
អជិតោ តិស្សមេត្តេយ្យោ, បុណ្ណកោ អថ មេត្តគូ។

១០១៣. ធោតកោ ឧបសីវោ ច, នន្ទោ ច អថ ហេមកោ;
តោទេយ្យកប្បា ទុភយោ, ជតុកណ្ណី ច បណ្ឌិតោ។

១០១៤. ភទ្រាវុធោ ឧទយោ ច, បោសាលោ ចាបិ ព្រាហ្មណោ;
មោឃរាជា ច មេធាវី, បិង្គិយោ ច មហាឥសិ។

១០១៥. បច្ចេកគណិនោ សព្ពេ, សព្ពលោកស្ស វិស្សុតា;
ឈាយី ឈានរតា ធីរា, បុព្ពវាសនវាសិតា។

១០១៦. ពាវរិំ អភិវាទេត្វា, កត្វា ច នំ បទក្ខិណំ;
ជដាជិនធរា សព្ពេ, បក្កាមុំ ឧត្តរាមុខា។

១០១៧. អឡកស្ស បតិដ្ឋានំ, បុរិមាហិស្សតី [បុរិមំ មាហិស្សតី (សី. បី.), បុរំ មាហិស្សតី (ស្យា.)] តទា;
ឧជ្ជេនិញ្ចាបិ គោនទ្ធំ, វេទិសំ វនសវ្ហយំ។

១០១៨. កោសម្ពិញ្ចាបិ សាកេតំ, សាវត្ថិញ្ច បុរុត្តមំ;
សេតព្យំ កបិលវត្ថុំ, កុសិនារញ្ច មន្ទិរំ។

១០១៩. បាវញ្ច ភោគនគរំ, វេសាលឹ មាគធំ បុរំ;
បាសាណកំ ចេតិយញ្ច, រមណីយំ មនោរមំ។

១០២០. តសិតោវុទកំ សីតំ, មហាលាភំវ វាណិជោ;
ឆាយំ ឃម្មាភិតត្តោវ, តុរិតា បព្ពតមារុហុំ។

១០២១. ភគវា តម្ហិ សមយេ, ភិក្ខុសង្ឃបុរក្ខតោ;
ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេតិ, សីហោវ នទតី វនេ។

១០២២. អជិតោ អទ្ទស ពុទ្ធំ, សតរំសី [វីតរំសីវ (ស្យា.), សតរំសីវ (ក.), បីតរំសីវ (និទ្ទេស)] វ ភាណុមំ;
ចន្ទំ យថា បន្នរសេ, បារិបូរឹ ឧបាគតំ។

១០២៣. អថស្ស គត្តេ ទិស្វាន, បរិបូរញ្ច ព្យញ្ជនំ;
ឯកមន្តំ ឋិតោ ហដ្ឋោ, មនោបញ្ហេ អបុច្ឆថ។

១០២៤. “អាទិស្ស ជម្មនំ [ជប្បនំ (ក.)] ព្រូហិ, គោត្តំ ព្រូហិ សលក្ខណំ [ព្រូហិស្ស លក្ខណំ (និទ្ទេស)];
មន្តេសុ បារមឹ ព្រូហិ, កតិ វាចេតិ ព្រាហ្មណោ”។

១០២៥. “វីសំ វស្សសតំ អាយុ, សោ ច គោត្តេន ពាវរី;
តីណិស្ស លក្ខណា គត្តេ, តិណ្ណំ វេទាន បារគូ។

១០២៦. “លក្ខណេ ឥតិហាសេ ច, សនិឃណ្ដុសកេដុភេ;
បញ្ចសតានិ វាចេតិ, សធម្មេ បារមឹ គតោ”។

១០២៧. “លក្ខណានំ បវិចយំ, ពាវរិស្ស នរុត្តម;
កង្ខច្ឆិទ [តណ្ហច្ឆិទ (ពហូសុ)] បកាសេហិ, មា នោ កង្ខាយិតំ អហុ”។

១០២៨. “មុខំ ជិវ្ហាយ ឆាទេតិ, ឧណ្ណស្ស ភមុកន្តរេ;
កោសោហិតំ វត្ថគុយ្ហំ, ឯវំ ជានាហិ មាណវ”។

១០២៩. បុច្ឆញ្ហិ កិញ្ចិ អសុណន្តោ, សុត្វា បញ្ហេ វិយាកតេ;
វិចិន្តេតិ ជនោ សព្ពោ, វេទជាតោ កតញ្ជលី។

១០៣០. “កោ នុ ទេវោ វា ព្រហ្មា វា, ឥន្ទោ វាបិ សុជម្បតិ;
មនសា បុច្ឆិតេ បញ្ហេ, កមេតំ បដិភាសតិ។

១០៣១. “មុទ្ធំ មុទ្ធាធិបាតញ្ច, ពាវរី បរិបុច្ឆតិ;
តំ ព្យាករោហិ ភគវា, កង្ខំ វិនយ នោ ឥសេ”។

១០៣២. “អវិជ្ជា មុទ្ធាតិ ជានាហិ, វិជ្ជា មុទ្ធាធិបាតិនី;
សទ្ធាសតិសមាធីហិ, ឆន្ទវីរិយេន សំយុតា”។

១០៣៣. តតោ វេទេន មហតា, សន្ថម្ភិត្វាន មាណវោ;
ឯកំសំ អជិនំ កត្វា, បាទេសុ សិរសា បតិ។

១០៣៤. “ពាវរី ព្រាហ្មណោ ភោតោ, សហ សិស្សេហិ មារិស;
ឧទគ្គចិត្តោ សុមនោ, បាទេ វន្ទតិ ចក្ខុម”។

១០៣៥. “សុខិតោ ពាវរី ហោតុ, សហ សិស្សេហិ ព្រាហ្មណោ;
ត្វញ្ចាបិ សុខិតោ ហោហិ, ចិរំ ជីវាហិ មាណវ។

១០៣៦. “ពាវរិស្ស ច តុយ្ហំ វា, សព្ពេសំ សព្ពសំសយំ;

កតាវកាសា បុច្ឆន្តោ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆថ”។

១០៣៧. សម្ពុទ្ធេន កតោកាសោ, និសីទិត្វាន បញ្ជលី;
អជិតោ បឋមំ បញ្ហំ, តត្ថ បុច្ឆិ តថាគតំ។

វត្ថុគាថា និដ្ឋិតា។

១. អជិតមាណវបុច្ឆា

១០៣៨. “កេនស្សុ និវុតោ លោកោ, (ឥច្ចាយស្មា អជិតោ)
កេនស្សុ នប្បកាសតិ;
កិស្សាភិលេបនំ ព្រូសិ, កឹសុ តស្ស មហព្ភយំ”។

១០៣៩. “អវិជ្ជាយ និវុតោ លោកោ, (អជិតាតិ ភគវា)
វេវិច្ឆា បមាទា នប្បកាសតិ;
ជប្បាភិលេបនំ ព្រូមិ, ទុក្ខមស្ស មហព្ភយំ”។

១០៤០. “សវន្តិ សព្ពធិ សោតា, (ឥច្ចាយស្មា អជិតោ)
សោតានំ កឹ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូហិ, កេន សោតា បិធិយ្យរេ” [បិថិយ្យរេ (សី. ស្យា. បី.), បិថីយរេ (សី. អដ្ឋ.), បិធីយរេ (?)]។

១០៤១. “យានិ សោតានិ លោកស្មិំ, (អជិតាតិ ភគវា)
សតិ តេសំ និវារណំ;
សោតានំ សំវរំ ព្រូមិ, បញ្ញាយេតេ បិធិយ្យរេ”។

១០៤២. “បញ្ញា ចេវ សតិ យញ្ច [សតី ចេវ (សី.), សតី ច (ស្យា.), សតី ចាបិ (បី. និទ្ទេស), សតិ ចាបិ (និទ្ទេស)], (ឥច្ចាយស្មា អជិតោ)
នាមរូបញ្ច មារិស;
ឯតំ មេ បុដ្ឋោ បព្រូហិ, កត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ”។

១០៤៣. “យមេតំ បញ្ហំ អបុច្ឆិ, អជិត តំ វទាមិ តេ;
យត្ថ នាមញ្ច រូបញ្ច, អសេសំ ឧបរុជ្ឈតិ;
វិញ្ញាណស្ស និរោធេន, ឯត្ថេតំ ឧបរុជ្ឈតិ”។

១០៤៤. “យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុថូ ឥធ;
តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិស”។

១០៤៥. “កាមេសុ នាភិគិជ្ឈេយ្យ, មនសានាវិលោ សិយា;
កុសលោ សព្ពធម្មានំ, សតោ ភិក្ខុ បរិព្ពជេ”តិ។

អជិតមាណវបុច្ឆា បឋមា និដ្ឋិតា។

២. តិស្សមេត្តេយ្យមាណវបុច្ឆា

១០៤៦. “កោធ សន្តុសិតោ លោកេ, (ឥច្ចាយស្មា តិស្សមេត្តេយ្យោ)
កស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា;
កោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ [លិម្បតិ (ក.)];
កំ ព្រូសិ មហាបុរិសោតិ, កោ ឥធ សិព្ពិនិមច្ចគា”។

១០៤៧. “កាមេសុ ព្រហ្មចរិយវា, (មេត្តេយ្យាតិ ភគវា)
វីតតណ្ហោ សទា សតោ;
សង្ខាយ និព្ពុតោ ភិក្ខុ, តស្ស នោ សន្តិ ឥញ្ជិតា។

១០៤៨. “សោ ឧភន្តមភិញ្ញាយ, មជ្ឈេ មន្តា ន លិប្បតិ;

តំ ព្រូមិ មហាបុរិសោតិ, សោ ឥធ សិព្វិនិមច្ចគា’’តិ។

តិស្សមេត្តេយ្យមាណវបុច្ឆា ទុតិយា និដ្ឋិតា។

៣. បុណ្ណកមាណវបុច្ឆា

១០៤៩. ‘‘អនេជំ មូលទស្សាវិំ, (ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ)
អត្ថិ [អត្ថី (ស្យា.)] បញ្ហេន អាគមំ;
កិំ និស្សិតា ឥសយោ មនុជា, ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ’’។

១០៥០. ‘‘យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, (បុណ្ណកាតិ ភគវា)
ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, អាសីសមានា បុណ្ណក ឥត្ថត្តំ [ឥត្ថភាវំ (សី. ស្យា.)];
ជរំ សិតា យញ្ញមកប្បយិំសុ’’។

១០៥១. ‘‘យេ កេចិមេ ឥសយោ មនុជា, (ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ)
ខត្តិយា ព្រាហ្មណា ទេវតានំ;
យញ្ញមកប្បយិំសុ បុថូធ លោកេ, កច្ចិស្សុ តេ ភគវា យញ្ញបថេ អប្បមត្តា;
អតារុំ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ’’។

១០៥២. ‘‘អាសីសន្តិ ថោមយន្តិ, អភិជប្បន្តិ ជុហន្តិ; (បុណ្ណកាតិ ភគវា)
កាមាភិជប្បន្តិ បដិច្ច លាភំ, តេ យាជយោគា ភវរាគរត្តា;
នាតរិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ’’។

១០៥៣. ‘‘តេ ចេ នាតរិំសុ យាជយោគា, (ឥច្ចាយស្មា បុណ្ណកោ)
យញ្ញេហិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ, អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ’’។

១០៥៤. ‘‘សង្ខាយ លោកស្មិ បរោបរានិ [បរោវរានិ (សី. ស្យា.)], (បុណ្ណកាតិ ភគវា)
យស្សិញ្ជិតំ នត្ថិ កុហិញ្ចិ លោកេ;
សន្តោ វិធូមោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី’’តិ។

បុណ្ណកមាណវបុច្ឆា តតិយា និដ្ឋិតា។

៤. មេត្តគូមាណវបុច្ឆា

១០៥៥. ‘‘បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ, (ឥច្ចាយស្មា មេត្តគូ)
មញ្ញាមិ តំ វេទគុំ ភាវិតត្តំ;
កុតោ នុ ទុក្ខា សមុទាគតា ឥមេ, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា’’។

១០៥៦. ‘‘ទុក្ខស្ស វេ មំ បភវំ អបុច្ឆសិ, (មេត្តគូតិ ភគវា)
តំ តេ បវក្ខាមិ យថា បជានំ;
ឧបធិនិទានា បភវន្តិ ទុក្ខា, យេ កេចិ លោកស្មិមនេករូបា។

១០៥៧. ‘‘យោ វេ អវិទ្វា ឧបធិំ ករោតិ, បុនប្បុនំ ទុក្ខមុបេតិ មន្ទោ;
តស្មា បជានំ ឧបធិំ ន កយិរា, ទុក្ខស្ស ជាតិប្បភវានុបស្សី’’។

១០៥៨. ‘‘យំ តំ អបុច្ឆិម្ហ អកិត្តយី នោ, អញ្ញំ តំ បុច្ឆាម [បុច្ឆាមិ (សី. បី.)] តទិង្ឃ ព្រូហិ;
កថំ នុ ធីរា វិតរន្តិ ឱឃំ, ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច;
តំ មេ មុនិ សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ’’។

១០៥៩. ‘‘កិត្តយិស្សាមិ តេ ធម្មំ, (មេត្តគូតិ ភគវា)
ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;

យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

១០៦០ “តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ ធម្មមុត្តមំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

១០៦១ “យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, (មេត្តគូតិ ភគវា)
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
ឯតេសុ នន្ទិញ្ច និវេសនញ្ច, បនុជ្ជ វិញ្ញាណំ ភវេ ន តិដ្ឋេ។

១០៦២ “ឯវំវិហារី សតោ អប្បមត្តោ, ភិក្ខុ ចរំ ហិត្វា មមាយិតានិ;
ជាតិំ ជរំ សោកបរិទ្ទវញ្ច, ឥធេវ វិទ្វា បជហេយ្យ ទុក្ខំ”។

១០៦៣ “ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;
អទ្ធា ហិ ភគវា បហាសិ ទុក្ខំ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ។

១០៦៤ “តេ ចាបិ នូនប្បជហេយ្យុ ទុក្ខំ, យេ ត្វំ មុនិ អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យ;
តំ តំ នមស្សាមិ សមេច្ច នាគ, អប្បេវ មំ ភគវា អដ្ឋិតំ ឱវទេយ្យ”។

១០៦៥ “យំ ព្រាហ្មណំ វេទគុមាភិជញ្ញា, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្តំ;
អទ្ធា ហិ សោ ឱឃមិមំ អតារិ, តិណ្ណោ ច បារំ អខិលោ អកង្ខោ។

១០៦៦ “វិទ្វា ច យោ [សោ (សី. ស្យា. បី.)] វេទគូ នរោ ឥធ, ភវាភវេ សង្គមិមំ វិសជ្ជ;
សោ វីតតណ្ហោ អនីឃោ និរាសោ, អតារិ សោ ជាតិជរន្តិ ព្រូមី”តិ។

មេត្តគូមាណវបុច្ឆា ចតុត្ថី និដ្ឋិតា។

៥. ធោតកមាណវបុច្ឆា

១០៦៧ “បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ, (ឥច្ចាយស្មា ធោតកោ)
វាចាភិកង្ខាមិ មហេសិ តុយ្ហំ;
តវ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ”។

១០៦៨ “តេនហាតប្បំ ករោហិ, (ធោតកាតិ ភគវា) ឥធេវ និបកោ សតោ;
ឥតោ សុត្វាន និគ្ឃោសំ, សិក្ខេ និព្ពានមត្តនោ”។

១០៦៩ “បស្សាមហំ ទេវមនុស្សលោកេ, អកិញ្ចនំ ព្រាហ្មណមិរិយមានំ;
តំ តំ នមស្សាមិ សមន្តចក្ខុ, បមុញ្ច មំ សក្ក កថំកថាហិ”។

១០៧០ “នាហំ សហិស្សាមិ [សមិស្សាមិ (ស្យា.), គមិស្សាមិ (សី.), សមីហាមិ (បី.)] បមោចនាយ, កថំកថឹ ធោតក កញ្ចិ លោកេ;
ធម្មញ្ច សេដ្ឋំ អភិជានមានោ [អាជានមានោ (សី. ស្យា. បី.)], ឯវំ តុវំ ឱឃមិមំ តរេសិ”។

១០៧១ “អនុសាស ព្រហ្មេ ករុណាយមានោ, វិវេកធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
យថាហំ អាកាសោវ អព្យាបជ្ជមានោ, ឥធេវ សន្តោ អសិតោ ចរេយ្យំ”។

១០៧២ “កិត្តយិស្សាមិ តេ សន្តិំ, (ធោតកាតិ ភគវា) ទិដ្ឋេ ធម្មេ អនីតិហំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

១០៧៣ “តញ្ចាហំ អភិនន្ទាមិ, មហេសិ សន្តិមុត្តមំ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

១០៧៤ “យំ កិញ្ចិ សម្បជានាសិ, (ធោតកាតិ ភគវា)
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
ឯតំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេ, ភវាភវាយ មាកាសិ តណ្ហ”ន្តិ។

ធោតកមាណវបុច្ឆា បញ្ចមី និដ្ឋិតា។

៦. ឧបសីវមាណវបុច្ឆា

១០៧៥. “ឯកោ អហំ សក្ក មហន្តមោឃំ, (ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ)
អនិស្សិតោ នោ វិសហាមិ តារិតុំ;
អារម្មណំ ព្រូហិ សមន្តចក្ខុ, យំ និស្សិតោ ឱឃមិមំ តរេយ្យំ”។

១០៧៦. “អាកិញ្ចញ្ញំ បេក្ខមានោ សតិមា, (ឧបសីវាតិ ភគវា)
នត្ថីតិ និស្សាយ តរស្សុ ឱឃំ;
កាមេ បហាយ វិរតោ កថាហិ, តណ្ហក្ខយំ នត្តមហាភិបស្ស” [រត្តមហាភិបស្ស (ស្យា.), រត្តមហំ វិបស្ស (ក.)]។

១០៧៧. “សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, (ឥច្ចាយស្មា ឧបសីវោ)
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេ វិមុត្តោ [ធិមុត្តោ (ក.)], តិដ្ឋេ នុ សោ តត្ថ អនានុយាយី” [អនានុវាយី (ស្យា. ក.)]។

១០៧៨. “សព្ពេសុ កាមេសុ យោ វីតរាគោ, (ឧបសីវាតិ ភគវា)
អាកិញ្ចញ្ញំ និស្សិតោ ហិត្វា មញ្ញំ;
សញ្ញាវិមោក្ខេ បរមេ វិមុត្តោ, តិដ្ឋេយ្យ សោ តត្ថ អនានុយាយី”។

១០៧៩. “តិដ្ឋេ ចេ សោ តត្ថ អនានុយាយី, បូគម្បិ វស្សានំ សមន្តចក្ខុ;
តត្ថេវ សោ សីតិសិយា វិមុត្តោ, ចវេថ វិញ្ញាណំ តថាវិធស្ស”។

១០៨០. “អច្ចី យថា វាតវេគេន ខិត្តា [ខិត្តំ (ស្យា.), ខិត្តោ (បី.)], (ឧបសីវាតិ ភគវា)
អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ;
ឯវំ មុនី នាមកាយា វិមុត្តោ, អត្ថំ បលេតិ ន ឧបេតិ សង្ខំ”។

១០៨១. “អត្ថង្គតោ សោ ឧទ វា សោ នត្ថិ, ឧទាហុ វេ សស្សតិយា អរោគោ;
តំ មេ មុនី សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ”។

១០៨២. “អត្ថង្គតស្ស ន បមាណមត្ថិ, (ឧបសីវាតិ ភគវា)
យេន នំ វជ្ជុំ តំ តស្ស នត្ថិ;
សព្ពេសុ ធម្មេសុ សមោហតេសុ, សមូហតា វាទបថាបិ សព្ពេ”តិ។

ឧបសីវមាណវបុច្ឆា ឆដ្ឋី និដ្ឋិតា។

៧. នន្ទមាណវបុច្ឆា

១០៨៣. “សន្តិ លោកេ មុនយោ, (ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ)
ជនា វទន្តិ តយិទំ កថំសុ;
ញាណូបបន្នំ នោ មុនី [មុនិ នោ (ស្យា. ក.)] វទន្តិ, ឧទាហុ វេ ជីវិតេនូបបន្នំ”។

១០៨៤. “ន ទិដ្ឋិយា ន សុតិយា ន ញាណេន, (ន សីលព្ពតេន) [( ) នត្ថិ សី.-បី បោត្ថកេសុ]
មុនីធ នន្ទ កុសលា វទន្តិ;
វិសេនិកត្វា អនីឃា និរាសា, ចរន្តិ យេ តេ មុនយោតិ ព្រូមិ”។

១០៨៥. “យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, (ឥច្ចាយស្មា នន្ទោ)
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ [ទិដ្ឋេន សុតេនាបិ (សី.), ទិដ្ឋេ សុតេនាបិ (ស្យា. បី. ក.)] វទន្តិ សុទ្ធឹ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធឹ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធឹ;
កច្ចិស្សុ តេ ភគវា តត្ថ យតា ចរន្តា, អតារុ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស;
បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ”។

១០៨៦. “យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, (នន្ទាតិ ភគវា)
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធឹ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធឹ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធឹ;

កិញ្ចាបិ តេ តត្ថ យតា ចរន្តិ, នារិំសុ ជាតិជរន្តិ ព្រូមិ”។

១០៨៧. “យេ កេចិមេ សមណព្រាហ្មណាសេ, (ឥច្චាយស្មា នន្ទោ)
ទិដ្ឋស្សុតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធឹ;
សីលព្ពតេនាបិ វទន្តិ សុទ្ធឹ, អនេករូបេន វទន្តិ សុទ្ធឹ;
តេ ចេ មុនិ [សចេ មុនិ (សី.)] ព្រូសិ អនោឃតិណ្ណេ, អថ កោ ចរហិ ទេវមនុស្សលោកេ;
អតារិ ជាតិញ្ច ជរញ្ច មារិស, បុច្ឆាមិ តំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ”។

១០៨៨. “នាហំ សព្ពេ សមណព្រាហ្មណាសេ, (នន្ទាតិ ភគវា)
ជាតិជរាយ និវុតាតិ ព្រូមិ;
យេ សីធ ទិដ្ឋំវ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ;
អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;
តេ វេ នរា ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមិ”។

១០៨៩. “ឯតាភិនន្ទាមិ វចោ មហេសិនោ, សុកិត្តិតំ គោតមនូបធីកំ;
យេ សីធ ទិដ្ឋំ វ សុតំ មុតំ វា, សីលព្ពតំ វាបិ បហាយ សព្ពំ;
អនេករូបម្បិ បហាយ សព្ពំ, តណ្ហំ បរិញ្ញាយ អនាសវាសេ;
អហម្បិ តេ ឱឃតិណ្ណាតិ ព្រូមី”តិ។

នន្ទមាណវបុច្ឆា សត្តមា និដ្ឋិតា។

៨. ហេមកមាណវបុច្ឆា

១០៩០. “យេ មេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, (ឥច្ចាយស្មា ហេមកោ)
ហុរំ គោតមសាសនា;
ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ, សព្ពំ តំ ឥតិហីតិហំ;
សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ, នាហំ តត្ថ អភិរមឹ។

១០៩១. “តញ្ច មេ ធម្មមក្ខាហិ, តណ្ហានិគ្ឃាតនំ មុនិ;
យំ វិទិត្វា សតោ ចរំ, តរេ លោកេ វិសត្តិកំ”។

១០៩២. “ឥធ ទិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតេសុ, បិយរូបេសុ ហេមក;
ឆន្ទរាគវិនោទនំ, និព្ពានបទមច្ចុតំ។

១០៩៣. “ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
ឧបសន្តា ច តេ សទា, តិណ្ណា លោកេ វិសត្តិក”ន្តិ។

ហេមកមាណវបុច្ឆា អដ្ឋមា និដ្ឋិតា។

៩. តោទេយ្យមាណវបុច្ឆា

១០៩៤. “យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ, (ឥច្ចាយស្មា តោទេយ្យោ)
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស កីទិសោ”។

១០៩៥. “យស្មិំ កាមា ន វសន្តិ, (តោទេយ្យាតិ ភគវា)
តណ្ហា យស្ស ន វិជ្ជតិ;
កថំកថា ច យោ តិណ្ណោ, វិមោក្ខោ តស្ស នាបរោ”។

១០៩៦. “និរាសសោ សោ ឧទ អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ឧទ បញ្ញកប្បី;
មុនឹ អហំ សក្ក យថា វិជញ្ញំ, តំ មេ វិយាចិក្ខ សមន្តចក្ខុ”។

១០៩៧. “និរាសសោ សោ ន ច អាសសានោ, បញ្ញាណវា សោ ន ច បញ្ញកប្បី;
ឯវម្បិ តោទេយ្យ មុនឹ វិជាន, អកិញ្ចនំ កាមភវេ អសត្ត”ន្តិ។

តោទេយ្យមាណវបុច្ឆា នវមា និដ្ឋិតា។

១០. កប្បមាណវបុច្ឆា

១០៩៨. ‘‘មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, (ឥច្ចាយស្មា កប្បោ)
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូហិ មារិស;
ត្វញ្ច មេ ទីបមក្ខាហិ, យថាយិទំ នាបរំ សិយា’’។

១០៩៩. ‘‘មជ្ឈេ សរស្មិំ តិដ្ឋតំ, (កប្បាតិ ភគវា)
ឱឃេ ជាតេ មហព្ភយេ;
ជរាមច្ចុបរេតានំ, ទីបំ បព្រូមិ កប្ប តេ។

១១០០. ‘‘អកិញ្ចនំ អនាទានំ, ឯតំ ទីបំ អនាបរំ;
និព្ពានំ ឥតិ [និព្ពានមីតិ (សី.)] នំ ព្រូមិ, ជរាមច្ចុបរិក្ខយំ។

១១០១. ‘‘ឯតទញ្ញាយ យេ សតា, ទិដ្ឋធម្មាភិនិព្ពុតា;
ន តេ មារវសានុគា, ន តេ មារស្ស បទ្ធគូ’’តិ [បដ្ឋគូតិ (ស្យា. ក.)]។

កប្បមាណវបុច្ឆា ទសមា និដ្ឋិតា។

១១. ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆា

១១០២. ‘‘សុត្វានហំ វីរមកាមកាមឹ, (ឥច្ចាយស្មា ជតុកណ្ណិ)
ឱឃាតិគំ បុដ្ឋុមកាមមាគមំ;
សន្តិបទំ ព្រូហិ សហជនេត្ត, យថាតច្ឆំ ភគវា ព្រូហិ មេ តំ។

១១០៣. ‘‘ភគវា ហិ កាមេ អភិភុយ្យ ឥរិយតិ, អាទិច្ចោវ បថវឹ តេជី តេជសា;
បរិត្តបញ្ញស្ស មេ ភូរិបញ្ញ, អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ’’។

១១០៤. ‘‘កាមេសុ វិនយ គេធំ, (ជតុកណ្ណីតិ ភគវា) នេក្ខម្មំ ទដ្ឋុ ខេមតោ;
ឧគ្គហីតំ និរត្តំ វា, មា តេ វិជ្ជិត្ថ កិញ្ចនំ។

១១០៥. ‘‘យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសិ។

១១០៦. ‘‘សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ, វីតគេធស្ស ព្រាហ្មណ;
អាសវាស្ស ន វិជ្ជន្តិ, យេហិ មច្ចុវសំ វជេ’’តិ។

ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆា ឯកាទសមា និដ្ឋិតា។

១២. ភទ្រាវុធមាណវបុច្ឆា

១១០៧. ‘‘ឱកញ្ជហំ តណ្ហច្ឆិទំ អនេជំ, (ឥច្ចាយស្មា ភទ្រាវុធោ)
នន្ទិញ្ជហំ ឱឃតិណ្ណំ វិមុត្តំ;
កប្បញ្ជហំ អភិយាចេ សុមេធំ, សុត្វាន នាគស្ស អបនមិស្សន្តិ ឥតោ។

១១០៨. ‘‘នានាជនា ជនបទេហិ សង្គតា, តវ វីរ វាក្យំ អភិកង្ខមានា;
តេសំ តុវំ សាធុ វិយាករោហិ, តថា ហិ តេ វិទិតោ ឯស ធម្មោ’’។

១១០៩. ‘‘អាទានតណ្ហំ វិនយេថ សព្ពំ, (ភទ្រាវុធាតិ ភគវា)
ឧទ្ធំ អធោ តិរិយញ្ចាបិ មជ្ឈេ;
យំ យញ្ហិ លោកស្មិមុបាទិយន្តិ, តេនេវ មារោ អន្វេតិ ជន្តុំ។

១១១០. តស្មា បជានំ ន ឧបាទិយេថ, ភិក្ខុ សតោ កិញ្ចនំ សព្ពលោកេ;
អាទានសត្តេ ឥតិ បេក្ខមានោ, បជំ ឥមំ មច្ចុធេយ្យេ វិសត្តា”ន្តិ។

ភទ្រាវុធមាណវបុច្ឆា ទ្វាទសមា និដ្ឋិតា។

១៣. ឧទយមាណវបុច្ឆា

១១១១. “ឈាយឹ វិរជមាសីនំ, (ឥច្ចាយស្មា ឧទយោ) កតកិច្ចំ អនាសវំ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូហិ, អវិជ្ជាយ បភេទនំ”។

១១១២. “បហានំ កាមច្ឆន្ទានំ, (ឧទយាតិ ភគវា) ទោមនស្សាន ចូភយំ;
ថិនស្ស ច បនូទនំ, កុក្កុច្ចានំ និវារណំ។

១១១៣. “ឧបេក្ខាសតិសំសុទ្ធំ, ធម្មតក្កបុរេជវំ;
អញ្ញាវិមោក្ខំ បព្រូមិ, អវិជ្ជាយ បភេទនំ”។

១១១៤. “កឹសុ សំយោជនោ លោកោ, កឹសុ តស្ស វិចារណំ;
កិស្សស្ស វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ”។

១១១៥. “នន្ទិសំយោជនោ លោកោ, វិតក្កស្ស វិចារណំ;
តណ្ហាយ វិប្បហានេន, និព្ពានំ ឥតិ វុច្ចតិ”។

១១១៦. “កថំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតិ;
ភគវន្តំ បុដ្ឋុមាគម្ម, តំ សុណោម វចោ តវ”។

១១១៧. “អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, វេទនំ នាភិនន្ទតោ;
ឯវំ សតស្ស ចរតោ, វិញ្ញាណំ ឧបរុជ្ឈតី”តិ។

ឧទយមាណវបុច្ឆា តេរសមា និដ្ឋិតា។

១៤. បោសាលមាណវបុច្ឆា

១១១៨. “យោ អតីតំ អាទិសតិ, (ឥច្ចាយស្មា បោសាលោ) អនេជោ ឆិន្នសំសយោ;
បារគុំ សព្ពធម្មានំ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ។

១១១៩. “វិភូតរូបសញ្ញិស្ស , សព្ពកាយប្បហាយិនោ;
អជ្ឈត្តញ្ច ពហិទ្ធា ច, នត្ថិ កិញ្ចីតិ បស្សតោ;
ញាណំ សក្កានុបុច្ឆាមិ, កថំ នេយ្យោ តថាវិធោ”។

១១២០. “វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ សព្ពា, (បោសាលាតិ ភគវា) អភិជានំ តថាគតោ;
តិដ្ឋន្តមេនំ ជានាតិ, វិមុត្តំ តប្បរាយណំ។

១១២១. “អាកិញ្ចញ្ញសម្ភវំ ញត្វា, នន្ទី សំយោជនំ ឥតិ;
ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ, តតោ តត្ថ វិបស្សតិ;
ឯតំ [ឯវំ (ស្យា. ក.)] ញាណំ តថំ តស្ស, ព្រាហ្មណស្ស វុសីមតោ”តិ។

បោសាលមាណវបុច្ឆា ចុទ្ទសមា និដ្ឋិតា។

១៥. មោឃរាជមាណវបុច្ឆា

១១២២. “ទ្វាហំ សក្កំ អបុច្ឆិស្សំ, (ឥច្ចាយស្មា មោឃរាជា)
ន មេ ព្យាកាសិ ចក្ខុមា;
យាវតតិយញ្ច ទេវីសិ, ព្យាករោតីតិ មេ សុតំ។

១១២៣“អយំ លោកោ បរោ លោកោ, ព្រហ្មលោកោ សទេវកោ;
ទិដ្ឋឹ តេ នាភិជានាតិ, គោតមស្ស យសស្សិនោ។

១១២៤“ឯវំ អភិក្កន្តទស្សាវឹ, អត្ថិ បញ្ហេន អាគមំ;
កថំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតិ”។

១១២៥“សុញ្ញតោ លោកំ អវេក្ខស្សុ, មោឃរាជ សទា សតោ;
អត្តានុទិដ្ឋឹ ឩហច្ច, ឯវំ មច្ចុតរោ សិយា;
ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី”តិ។

មោឃរាជមាណវបុច្ឆា បន្នរសមា និដ្ឋិតា។

១៦. បិង្គិយមាណវបុច្ឆា

១១២៦“ជិណ្ណោហមស្មិ អពលោ វីតវណ្ណោ, (ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ)
នេត្តា ន សុទ្ធា សវនំ ន ផាសុ;
មាហំ នស្សំ មោមុហោ អន្តរាវ
អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ;
ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ”។

១១២៧“ទិស្វាន រូបេសុ វិហញ្ញមានេ, (បិង្គិយាតិ ភគវា)
រុប្បន្តិ រូបេសុ ជនា បមត្តា;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ,
ជហស្សុ រូបំ អបុនព្ភវាយ”។

១១២៨“ទិសា ចតស្សោ វិទិសា ចតស្សោ, ឧទ្ធំ អធោ ទស ទិសា ឥមាយោ;
ន តុយ្ហំ អទិដ្ឋំ អសុតំ អមុតំ [អសុតំ អមុតំ វា (សី.), អសុតាមុតំ វា (ស្យា.), អសុតំ’មុតំ វា (បី.)],
អថោ អវិញ្ញាតំ កិញ្ចនមត្ថិ [កិញ្ចិ មត្ថិ (ស្យា.), កិញ្ចិ នត្ថិ (បី.), កិញ្ចិនមត្ថិ (ក.)] លោកេ;
អាចិក្ខ ធម្មំ យមហំ វិជញ្ញំ, ជាតិជរាយ ឥធ វិប្បហានំ”។

១១២៩“តណ្ហាធិបន្នេ មនុជេ បេក្ខមានោ, (បិង្គិយាតិ ភគវា)
សន្តាបជាតេ ជរសា បរេតេ;
តស្មា តុវំ បិង្គិយ អប្បមត្តោ, ជហស្សុ តណ្ហំ អបុនព្ភវាយា”តិ។

បិង្គិយមាណវបុច្ឆា សោឡសមា និដ្ឋិតា។

បារាយនត្ថុតិគាថា

ឥទមវោច ភគវា មគធេសុ វិហរន្តោ បាសាណកេ ចេតិយេ, បរិចារកសោឡសានំ [បរិចារកសោឡសន្នំ (ស្យា. ក.)] ព្រាហ្មណានំ អជ្ឈិដ្ឋោ បុដ្ឋោ បុដ្ឋោ បញ្ហំ [បញ្ហេ (សី. បី.)] ព្យាកាសិ។ ឯកមេកស្ស ចេបិ បញ្ហស្ស អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេយ្យេវ ជរាមរណស្ស បារំ។ បារង្គមនីយា ឥមេ ធម្មាតិ, តស្មា ឥមស្ស ធម្មបរិយាយស្ស បារាយនន្តេវ [បារាយណំត្វេវ (សី. អដ្ឋ.)] អធិវចនំ។

១១៣០អជិតោ តិស្សមេត្តេយ្យោ, បុណ្ណកោ អថ មេត្តគូ;
ធោតកោ ឧបសីវោ ច, នន្ទោ ច អថ ហេមកោ។

១១៣១តោទេយ្យ-កប្បា ទុភយោ, ជតុកណ្ណី ច បណ្ឌិតោ;
ភទ្រាវុធោ ឧទយោ ច, បោសាលោ ចាបិ ព្រាហ្មណោ;
មោឃរាជា ច មេធាវី, បិង្គិយោ ច មហាឥសិ។

១១៣២ឯតេ ពុទ្ធំ ឧបាគច្ឆុំ, សម្បន្នចរណំ ឥសឹ;
បុច្ឆន្តា និបុណេ បញ្ហេ, ពុទ្ធសេដ្ឋំ ឧបាគមុំ។

១១៣៣តេសំ ពុទ្ធោ បព្យាកាសិ, បញ្ហេ បុដ្ឋោ យថាតថំ;

បញ្ហានំ វេយ្យាករណេន, តោសេសិ ព្រាហ្មណេ មុនិ។

១១៣៤. ឯតេ តោសិតា ចក្ខុមតា, ពុទ្ធេនាទិច្ចពន្ធុនា;
ព្រហ្មចរិយមចរិំសុ, វរបញ្ញស្ស សន្តិកេ។

១១៣៥. ឯកមេកស្ស បញ្ហស្ស, យថា ពុទ្ធេន ទេសិតំ;
តថា យោ បដិបជ្ជេយ្យ, គច្ឆេ បារំ អបារតោ។

១១៣៦. អបារា បារំ គច្ឆេយ្យ, ភាវេន្តោ មគ្គមុត្តមំ;
មគ្គោ សោ បារំ គមនាយ, តស្មា បារាយនំ ឥតិ។

បារាយនានុគីតិគាថា

១១៣៧. “បារាយនមនុគាយិស្សំ, (ឥច្ចាយស្មា បិង្គិយោ)
យថាទ្ទក្ខិ តថាក្ខាសិ, វិមលោ ភូរិមេធសោ;
និក្កាមោ និព្ពនោ [និព្ពុតោ (ស្យា.)] នាគោ, កិស្ស ហេតុ មុសា ភណេ។

១១៣៨. “បហីនមលមោហស្ស , មានមក្ខប្បហាយិនោ;
ហន្ទាហំ កិត្តយិស្សាមិ, គិរំ វណ្ណូបសញ្ហិតំ។

១១៣៩. “តមោនុទោ ពុទ្ធោ សមន្តចក្ខុ, លោកន្តគូ សព្ពភវាតិវត្តោ;
អនាសវោ សព្ពទុក្ខប្បហីនោ, សច្ចវ្ហយោ ព្រហ្មេ ឧបាសិតោ មេ។

១១៤០. “ទិជោ យថា កុព្ពនកំ បហាយ, ពហុប្ផលំ កាននមាវសេយ្យ;
ឯវំ បហំ អប្បទស្សេ បហាយ, មហោទធឹ ហំសោរិវ អជ្ឈុបត្តោ។

១១៤១. “យេមេ បុព្ពេ វិយាកំសុ, ហុរំ គោតមសាសនា;
ឥច្ចាសិ ឥតិ ភវិស្សតិ;
សព្ពំ តំ ឥតិហិតិហំ, សព្ពំ តំ តក្កវឌ្ឍនំ។

១១៤២. “ឯកោ តមនុទាសិនោ, ជុតិមា សោ បភង្ករោ;
គោតមោ ភូរិបញ្ញាណោ, គោតមោ ភូរិមេធសោ។

១១៤៣. “យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ , យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ”។

១១៤៤. “កិំនុ តម្ហា វិប្បវសសិ, មុហុត្តមបិ បិង្គិយ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។

១១៤៥. “យោ តេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ”។

១១៤៦. “នាហំ តម្ហា វិប្បវសាមិ, មុហុត្តមបិ ព្រាហ្មណ;
គោតមា ភូរិបញ្ញាណា, គោតមា ភូរិមេធសា។

១១៤៧. “យោ មេ ធម្មមទេសេសិ, សន្ទិដ្ឋិកមកាលិកំ;
តណ្ហក្ខយមនីតិកំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ។

១១៤៨. “បស្សាមិ នំ មនសា ចក្ខុនាវ, រត្តិន្ទិវំ ព្រាហ្មណ អប្បមត្តោ;
នមស្សមានោ វិវសេមិ រត្តិំ, តេនេវ មញ្ញាមិ អវិប្បវាសំ។

១១៤៩. “សទ្ធា ច បីតិ ច មនោ សតិ ច, នាបេន្តិ មេ គោតមសាសនម្ហា;
យំ យំ ទិសំ វជតិ ភូរិបញ្ញោ, ស តេន តេនេវ នតោហមស្មិ។

១១៥០. “ជិណ្ណស្ស មេ ទុព្ពលថាមកស្ស, តេនេវ កាយោ ន បលេតិ តត្ថ;
សំកប្បយន្តាយ [សំកប្បយត្តាយ (សី.)] វជាមិ និច្ចំ, មនោ ហិ មេ ព្រាហ្មណ តេន យុត្តោ។

១១៥១. សង្កេ សយានោ បរិផន្ទមានោ, ទីបា ទីបំ ឧបប្លវិ [ឧបល្លវិ (ស្យា. និទ្ទេស)];
អថទ្ទសាសី សម្ពុទ្ធំ, ឱឃតិណ្ណមនាសវំ”។

១១៥២. “យថា អហូ វក្កលិ មុត្តសទ្ធោ, ភទ្រាវុធោ អាឡវិ គោតមោ ច;
ឯវមេវ ត្វម្បិ បមុញ្ចស្សុ សទ្ធំ,
គមិស្សសិ ត្វំ បិង្គិយ មច្ចុធេយ្យស្ស បារំ” [មច្ចុធេយ្យបារំ (សី.)]។

១១៥៣. “ឯស ភិយ្យោ បសីទាមិ, សុត្វាន មុនិនោ វចោ;
វិវដ្ដច្ឆទោ សម្ពុទ្ធោ, អខិលោ បដិភានវា។

១១៥៤. “អធិទេវេ អភិញ្ញាយ, សព្វំ វេទិ វរោវរំ [បរោ វរំ (សី. ស្យា.), បរោ បរំ (និទ្ទេស)];
បញ្ហានន្តករោ សត្ថា, កង្ខីនំ បដិជានតំ។

១១៥៥. “អសំហីរំ អសង្កុប្បំ, យស្ស នត្ថិ ឧបមា ក្វចិ;
អទ្ធា គមិស្សាមិ ន មេត្ថ កង្ខា, ឯវំ មំ ធារេហិ អធិមុត្តចិត្ត”ន្តិ។

បារាយនវគ្គោ បញ្ចមោ និដ្ឋិតោ។

សុត្តុទ្ទានំ –

១. ឧរគោ [ឥមា ឧទ្ទានគាថាយោ សី. បី. បោត្ថកេសុ ន សន្តិ] ធនិយោបិ ច, ខគ្គវិសាណោ កសិ ច;
ចុន្ទោ ភវោ បុនទេវ, វសលោ ច ករណីយញ្ច;
ហេមវតោ អថ យក្ខោ, វិជយសុត្តំ មុនិសុត្តវរន្តិ។

២. បឋមកដ្ឋវរោ វរវគ្គោ, ទ្វាទសសុត្តធរោ សុវិភត្តោ;
ទេសិតោ ចក្ខុមតា វិមលេន, សុយ្យតិ វគ្គវរោ ឧរគោតិ។

៣. រតនាមគន្ធោ ហិរិមង្គលនាមោ, សុចិលោមកបិលោ ច ព្រាហ្មណធម្មោ;
នាវា [នាថ (ក.)] កឹសីលឧដ្ឋហនោ ច, រាហុលោ ច បុនបិ វង្គីសោ។

៤. សម្មាបរិព្ពាជនីយោបិ ចេត្ថ, ធម្មិកសុត្តវរោ សុវិភត្តោ;
ចុទ្ទសសុត្តធរោ ទុតិយម្ហិ, ចូឡកវគ្គវរោតិ តមាហុ។

៥. បព្ពជ្ជបធានសុភាសិតនាមោ, បូរឡាសោ បុនទេវ មាឃោ ច;
សភិយំ កេណិយមេវ សល្លនាមោ, វាសេដ្ឋវរោ កាលិកោបិ ច។

៦. នាលកសុត្តវរោ សុវិភត្តោ, តំ អនុបស្សី តថា បុនទេវ;
ទ្វាទសសុត្តធរោ តតិយម្ហិ, សុយ្យតិ វគ្គវរោ មហានាមោ។

៧. កាមគុហដ្ឋកទុដ្ឋកនាមា , សុទ្ធវរោ បរមដ្ឋកនាមោ;
ជរា មេត្តិយវរោ សុវិភត្តោ, បសូរមាគណ្ឌិយា បុរាភេទោ។

៨. កលហវិវាទោ ឧភោ វិយុហា ច, តុវដកអត្តទណ្ឌសារិបុត្តា;
សោឡសសុត្តធរោ ចតុត្ថម្ហិ, អដ្ឋកវគ្គវរោតិ តមាហុ។

៩. មគធេ ជនបទេ រមណីយេ, ទេសវរេ កតបុញ្ញនិវេសេ;
បាសាណកចេតិយវរេ សុវិភត្តេ, វសិ ភគវា គណសេដ្ឋោ។

១០. ឧភយវាសមាគតិយម្ហិ [ឧភយំ វា បុណ្ណសមាគតំ យម្ហិ (ស្យា.)], ទ្វាទសយោជនិយា បរិសាយ;
សោឡសព្រាហ្មណានំ កិរ បុដ្ឋោ, បុច្ឆាយ សោឡសបញ្ហកម្មិយា;
និប្បកាសយិ ធម្មមទាសិ។

១១. អត្ថបកាសកព្យញ្ជនបុណ្ណំ, ធម្មមទេសេសិ បរខេមជនិយំ [វរំ ខេមនីយំ (ក.)];
លោកហិតាយ ជិនោ ទ្វិបទគ្គោ, សុត្តវរំ ពហុធម្មវិចិត្រំ;
សព្ពកិលេសបមោចនហេតុំ, ទេសយិ សុត្តវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១២. ព្យញ្ជនមត្ថបទំ សមយុត្តំ [ព្យញ្ជនមត្ថបទសមយុត្តំ (ស្យា.)], អក្ខរសញ្ញិតឱបមគាឡ្ហំ;
លោកវិចារណញាណបភគ្គំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១៣. រាគមលេ អមលំ វិមលគ្គំ, ទោសមលេ អមលំ វិមលគ្គំ;
មោហមលេ អមលំ វិមលគ្គំ, លោកវិចារណញាណបភគ្គំ;
ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១៤. ក្លេសមលេ អមលំ វិមលគ្គំ, ទុច្ចរិតមលេ អមលំ វិមលគ្គំ;
លោកវិចារណញាណបភគ្គំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១៥. អាសវពន្ធនយោគាកិលេសំ, នីវរណានិ ច តីណិ មលានិ;
តស្ស កិលេសបមោចនហេតុំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១៦. និម្មលសព្ពកិលេសបនូទំ, រាគវិរាគមនេជមសោកំ;
សន្តបណីតសុទុទ្ទសធម្មំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១៧. រាគញ្ច ទោសកមភញ្ជិតសន្តំ [ទោសញ្ច ភញ្ជិតសន្តំ (ស្យា.)], យោនិចតុគ្គតិបញ្ចវិញ្ញាណំ;
តណ្ហារតច្ឆទនតាណលតាបមោក្ខំ [តណ្ហាតលរតច្ឆេទនតាណបមោក្ខំ (ស្យា.)], ទេសយិ សុគ្គតវរំ
ទ្វិបទគ្គោ។

១៨. គម្ភីរទុទ្ទសសណ្ហនិបុណំ, បណ្ឌិតវេទនិយំ និបុណត្ថំ;
លោកវិចារណញាណបភគ្គំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

១៩. នវង្គកុសុមមាលគីវេយ្យំ, ឥន្ទ្រិយឈានវិមោក្ខវិភត្តំ;
អដ្ឋង្គមគ្គធរំ វរយានំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

២០. សោមុបមំ វិមលំ បរិសុទ្ធំ, អណ្ណវមូបមរតនសុចិត្តំ;
បុប្ផសមំ រវិមូបមតេជំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោ។

២១. ខេមសិវំ សុខសីតលសន្តំ, មច្ចុតតាណបរំ បរមត្ថំ;
តស្ស សុនិព្ពុតទស្សនហេតុំ, ទេសយិ សុគ្គតវរំ ទ្វិបទគ្គោតិ។

សុត្តនិបាតបាឡិ និដ្ឋិតា។